

Roland Boer

O
N
I
N
A
C

Dagboek

PROVINCIA DE MADRID
AYUNTAMIENTO DE ARVILLA
DISTRITO DE ARVILLA
A
CIUDAD DE COMPESTELA
1944-1958

Camino dagboek

Saint Jean Pied de Port -Santiago de Compostella

Porto – Santiago – Finisterre – Muxía

Aangeboden door LEAM

Versie april 2021

© Roland Boer

“Aankomen in Santiago de Compostella doe je maar één keer.”

Voorwoord

Het is 25 mei 2018 als ik in de vroege morgen vertrek naar Antwerpen om daar op de trein te stappen richting Saint Jean Pied de Port in de Franse Pyreneeën. Met een tussenstop in Brussel, Parijs en Bayonne moet ik als het goed is rond 16:00 uur aankomen. Ik reis bewust op een vrijdag omdat er dit jaar veel gestaakt wordt in Frankrijk op het spoor. Ik heb met behulp van Google Maps redelijk uitgezocht wat ik qua omgeving kan verwachten. De vooruitzichten qua weer zijn niet zo gunstig. Er wordt voor de komende dagen veel regen en onweer voorspeld waardoor het onzeker is of ik de geijkte route over de berg kan en mag nemen. Er is een alternatieve route, maar ik wil graag omhoog. Dat zal dan op zaterdag 26 mei, mijn eerste dag moeten gebeuren. Ik heb er zin in en ben benieuwd wat ik op mijn wandeltocht naar Santiago de Compostella allemaal ga tegenkomen.

Wat ik toen niet wist of kon vermoeden is dat de Camino de Santiago een ervaring zou worden die mijn kijk op het leven, vrienden en vooral op mijzelf zou veranderen. Zonder precies te kunnen duiden wat dat is; de Camino is dagelijks in mijn gedachten. Ik heb heel veel mooie en bijzondere mensen mogen ontmoeten waaronder mijzelf. Ik heb alle emoties uit het emotiewoordenboek mogen voelen en ervaren. En hoewel ik veruit de meeste mensen die ik heb ontmoet waarschijnlijk niet meer zal zien, zijn dit vrienden voor het leven. Vrienden die elkaar na jaren niet gezien te hebben de draad weer kunnen oppakken als waar ze voorheen zijn gebleven.

De Camino de Santiago is misschien wel de meest tot de verbeelding sprekende pelgrimsroute. Pelgrims of Peregrinos van over de hele wereld wandelen één van de Camino's in zijn geheel of een deel daarvan. Soms verspreid over meerdere jaren. Veruit de bekendste en populairste Camino is de Frances. Sinds begin deze eeuw neemt het aantal pelgrims dat deze Camino wandelt jaarlijks spectaculair toe.

Toen ik met dit boek begon had ik het voornemen om mijn dagelijkse blogs uit 2018 en 2019 te bundelen en ik had de verwachting dat ik daarmee snel klaar zou zijn. Ik schreef de blogs op mijn telefoon en toen ik ze stuk voor stuk opnieuw las viel het al snel op dat de verhalen verre van volledig waren. Als geheugensteun voldeden de blogs wel. Zo kon ik mijn herinneringen weer ophalen, uitgezonderd van enkele momenten. Het schrijven van dit boek was meer werk dan ik voor mogelijk hield.

In tegenstelling tot 2018 en 2019 had ik nu de tijd en zin om mij iets meer te verdiepen in de plaatsen die ik heb aangedaan. Door verschillende Spaanse en Portugese websites te bezoeken - waaronder Wikipedia - en deze door Google te laten vertalen was het vrij eenvoudig om elementen daarvan te delen in dit boek zoals dit bij elk hoofdstuk is gedaan.

Daarmee is dit een zoveelste boek over de Camino. Een boek vol verhalen over de dag tot dag belevenissen, uitdagingen en beslommeringen. Aan het einde van het boek heb ik een paklijst ingevoegd, wat feitelijk een index is van die zaken die ik tijdens mijn wandelingen heb nodig gehad.

Dit is met name handig als jij van plan bent om zelf deze tocht te gaan ondernemen. In alle gevallen geldt dat dit boek een inspiratie moet zijn voor iedereen die overweegt zichzelf te ontmoeten op de Camino. De Camino geeft antwoorden op jouw vragen. Ook – of juist - op de vragen die jij jezelf nog niet hebt gesteld. Mocht je dit boek als een ervaren pelgrim lezen, dan zal het ongetwijfeld op heel veel punten herkenbaar voor je zijn.

Buen Camino, Bom Caminho

Inhoud

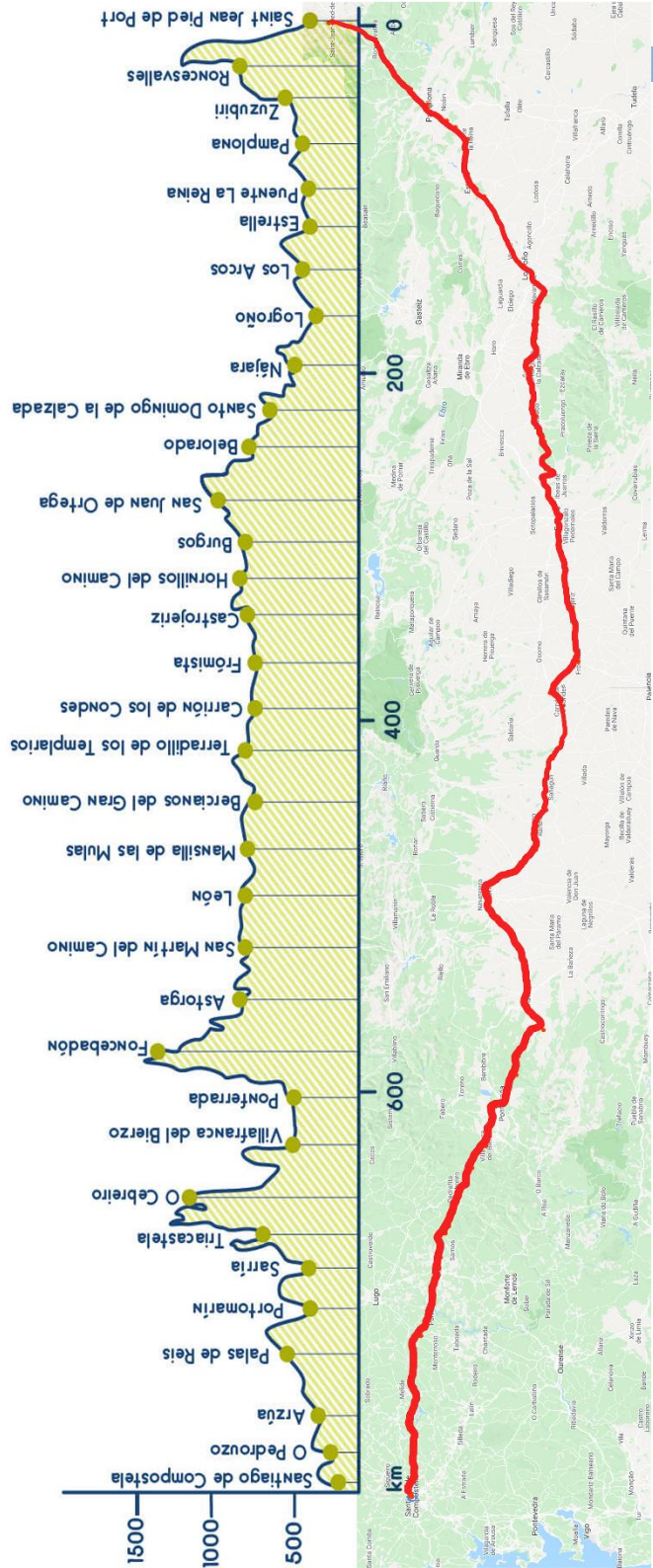
Camino Frances	10
1. Saint Jean Pied de Port	11
2. Roncesvalles.....	14
3. Larrasoaña.....	20
4. Pamplona	23
5. Puente la Reina / Gares	26
6. Estella / Lizarra.....	29
7. Los Arcos	31
8. Logroño	33
9. Nájera.....	36
10. Santo Domingo de la Calzada	38
11. Belorado.....	41
12. Agés.....	44
13. Burgos	47
Rustdag	49
14. Hornillos del Camino.....	53
15. Castrojeriz	55
16. Frómista	58
17. Carrión de los Condes	61
18. Terradillos de los Templarios.....	66

19. Bercianos del Real Camino.....	69
20. Puente Villarente	71
21. León.....	74
22. San Martín del Camino	78
23. Murias de Rechivaldo.....	81
24. Foncebadón	85
25. Ponferrada	88
26. Villafranca del Bierzo	93
27. O Cebreiro.....	96
28. Triacastela.....	100
29. Sarria.....	103
30. Portomarín.....	106
31. Casanova Lugo	109
32. Santa Irene.....	111
33. Santiago de Compostella	114
34. De echte wereld.....	120
Camino Portugués (Caminho da Costa).....	121
35. Porto	122
36. Vila do Conde.....	126
37. Marinhas	131
38. Carreço.....	134
39. A Guarda	138
40. Baiona	141

41. Vigo	143
42. Pontevedra.....	145
43. Caldas de Reis	148
44. Padrón.....	152
45. Santiago – Vilaserío.....	154
46. Cee	157
47. Het einde van de wereld.....	159
48. Muxía	162
49. Van Santiago tot Porto.....	165
Santiago	165
Porto	167
Dankwoord	170
Paklijst.....	173

Camino Frances

1. Saint Jean Pied de Port

25 mei 2018

Vanmorgen ben ik vroeg vertrokken naar Antwerpen. Caroline heeft mij gebracht naar het station en omdat het zo vroeg was kon dat tot aan een willekeurige ingang. Midden op straat omhelsden we elkaar en namen met een kus afscheid voor tenminste 5 weken. Het avontuur ging nu echt beginnen en ik voelde spanning in mijn lijf. Onzeker over de reis en de aansluitingen.

Die onzekerheid wordt extra gevoed als ik met mijn backpack, voorzien van een Jacobsschelp, het station binnen stap. De Jacobsschelp heb ik een paar maanden daarvoor gekregen van de gepensioneerde Wietze. Hij runt samen met zijn vrouw de Bed & Breakfast Sonnenburgh in Apeldoorn. Ik heb een aantal maal bij hen overnacht in verband met een opdracht die ik voor het waterschap in Apeldoorn uitvoerde. Wietze heeft de Camino op de fiets volbracht vanuit Apeldoorn. Ik vertelde hem over mijn voornemen de Camino te wandelen en toen heeft hij mij de Jacobsschelp gegeven. De Jacobsschelp is het symbool van de Camino.

Er is niemand op het station en het is mij niet duidelijk welk perron waar is. Ik heb wel wat tijd voordat de trein uiteindelijk vertrekt, maar ook niet heel veel. Een paar keer loop ik een verkeerde kant op. Je kan naar beneden of naar boven en als ik na 10 minuten iemand tegenkom en aanspreek blijk ik toch echt de andere kant op te moeten.

Saint-Jean-Pied-de-Port is een gemeente in het Franse departement Pyrénées-Atlantiques en telt ongeveer 1600 inwoners.

De stad werd gesticht in de 12de eeuw als versterkte plaats door de koningen van Navarra. De oude stad werd in de 15de eeuw ommuurd. De stadsmuur telt vier poorten: Porte de France, Porte de Navarre, Porte d'Espagne en Porte Saint-Jacques. In 1512 werd de stad ingenomen door het Spaanse leger en werd er gedurende decennia gevochten in de omgeving. In 1640 werd begonnen met de bouw van een citadel boven de stad maar ze werd nooit volledig afgewerkt.

Eenmaal in de trein reis ik eerst naar Brussel. Ik heb nooit in een trein gezeten van de Belgische Spoorwegen en ik laat het interieur op mij inwerken. De zon schijnt al fel waardoor een zonnebril nodig is om te dragen. Eenmaal in Brussel is het druk op het perron. Ik stap uit en schuif de poot van mijn zonnebril door een lus in de linker draagband van mijn backpack. Heel doelgericht – alsof ik er al jaren kom – loop ik naar de hoofdgang van het station om direct naar het juiste perron te lopen voor de Thalys naar Parijs. Nu staan de perrons wel goed aangegeven. De Thalys werkt met vaste zitplaatsen. Als ik mijn backpack afdoe en ga zitten merk ik dat mijn zonnebril niet meer is waar ik hem had gestopt. Een korte zoekactie in de coupé van de Thalys levert niks op. Het is twee en half uur later als ik op het perron van Gard du Nord wandel, opzoek naar de metro voor mijn overstap naar Gare Paris Montparnasse. Ik heb het “geluk” dat de metro (lijn 4) niet rijdt in de richting waar ik naartoe moet. De metrokaart is echter dermate duidelijk dat ik snel kan ontdekken hoe ik met een overstap wel met de metro naar Montparnasse kan gaan.

Als ik weer boven kom uit het metrostelsel schijnt de zon nog altijd en zie ik tussen de gebouwen door de Eiffel toren. Ik moet echter wel aan iemand vragen naar Montparnasse. Dat zie ik vanaf het punt waar ik boven ben gekomen niet liggen. 10 minuten later stap ik het station binnen en ga ik op zoek naar het perron en mijn toegewezen zitplaats.

Als ik de coupé binnenloop en mijn backpack afdoe hoor ik een man tegen zijn vrouw zeggen: “Hey look, he has got a Camino shell.” Mijn eerste kennismaking met mede pelgrims zijn de uit Seattle afkomstige Pete and Pat. Voor hen is het eveneens hun eerste Camino. Pete zijn opa is Nederlands zou later blijken. Ik verbaas mij over de snelheid van de TGV. Met 313 kilometer in het uur vliegt de TGV langs de snelwegen waar de auto’s stil staan op weg naar Bordeaux. Het is pas tien voor twaalf als we aankomen. Vervolgens duurt het wel twee uur naar Bayonne.

Op het station van Bayonne ontmoet ik nog meer mensen. Brian en zijn zoon Marc - die onlangs geslaagd is voor zijn highschool - uit Virginia. Een gezin uit Victoria Australië. Er wordt een groepsfoto gemaakt. Kennelijk zijn we nu een clubje? Maar het is gezellig met het uitwisselen van verhalen. Omdat we op de bus moeten wachten struin ik nog wat straatjes af in Bayonne en trakteer mijzelf op een Frans frietje. In de bus naar Saint Jean Pied de Port, voor het gemak SJPdP, worden de eerste verhalen uitgewisseld. Wanneer ik aankom in het wereldberoemde vertrekpunt van de Camino Frances word ik opgewacht door Melanie. Zij is eigenaar van Maison Sauberria waar ik mijn eerste overnachting heb geboekt. Iets wat ik vanuit onwetendheid heb gedaan. Ik probeer Brian over te halen om ook daar te overnachten, maar in overleg met zijn zoon besluiten ze anders.

Melanie brengt me naar het loket van de Camino voor registratie en daar ontvang ik mijn eerste stempel in mijn Camino paspoort en overige informatie over de route. Denk aan afstanden, hoogtemeters, adressen en telefoonnummers van de albergues langs de route.

In de avond verken ik de omgeving en herken beelden uit de film "The Way." Ik merkte dat ik dat grappig vond. De film was de eerste aanleiding om deze wandeltocht te gaan doen. Ik bemerkte emoties. Is het echt waar? Ik ben hier nu echt en ga het echt doen! Ik liep mijn medereizigers uit Amerika en Australië nogmaals tegen het lijf en we gaan elkaar morgen zeker weer tegenkomen. Onderweg of in Roncesvalles (Ronchevaux). Dat is de bestemming voor morgen, vergezeld van 1240 hoogtemeters en 470 meter dalen.

2. Roncesvalles

26 mei 2018

Roncesvalles (Spaans), Orreaga (Baskisch) of Roncevaux (Frans) is een dorp en gemeente in Spanje, gelegen in de provincie en regio Navarra. Roncesvalles telde op 1 januari 2016 34 inwoners. Het heeft een oppervlakte van 15,28 kilometer². Het dorp ligt net ten zuiden van de gelijknamige Roncesvalles-pas en is een bedevaartsplaats op de route naar Santiago de Compostella. Het bevat een augustijner klooster en een gotische pelgrimskerk.

Het dorp is vooral bekend om de Slag bij Roncevaux tussen de Basken en Karel de Grote in 778, waar de ridder Roelant of Roland en zijn manschappen strijd leverde

Vanmorgen vroeg opgestaan om te vertrekken. Melanie had een ontbijt voor mij klaargemaakt. Toast en jam. Kennelijk mag ik daar aan gaan wennen de komende weken. Na het ontbijt bracht ze mij naar het beginpunt van de Camino. Het weer was slecht, maar ik dacht dat het wel zou meevallen. Eenmaal daar wist Melanie een wasserette waar ik mij alsnog even kon omkleden om wat beter bestand te zijn tegen de

regen. Een regenbroek en een goedkope en makkelijk opvouwbaar regengas. Maar ook mijn overschoenen. Dit zijn waterdichte beschermers voor op de fiets, maar je kan er ook mee wandelen. Mijn schoenen zijn van leer en met leervet behandeld, maar zeker niet waterdicht. De regenbroek valt over de overschoenen en daarmee zijn – volgens mijn eigen theorie - mijn voeten goed beschermd. Bij een plaatselijke bakker waar enkele andere pelgrims schuilen bestel ik twee goed gevulde sandwiches voor onderweg. Met een grote glimlach neem ik plaats in de regen nadat ik Pola uit Berlijn heb gevraagd een foto van mij te nemen. Het is de eerste andere pelgrim die ik vandaag spreek. Melanie neemt afscheid. Ik bevestig de ingebouwde regenhoes over mijn backpack en heb zin om te vertrekken. Volledig in de veronderstelling dat ik droog blijf. Het is bijna acht uur in de ochtend.

Eenmaal uit het dorp aan de rand van de beklimming van de berg volgt de keuze om linksaf de berg over te gaan en rechtsaf de alternatieve route door het dal. Ik sla af naar links en zie andere pelgrims voor mij op sportschoenen die al volledig doorweekt zijn. Een pelgrim lijkt nu al niet meer vooruit te komen. Na tweehonderd meter klimmen ontmoet ik een Italiaanse man en we praten wat met elkaar in gebroken Engels. Ik merk ook dat de klim best pittig is doordat mijn huid al aardig klam aan het worden is. Deze regenjas, hoe praktisch ook, ademt niet of nauwelijks waardoor het aan de binnenkant langzaam net zo nat wordt als aan de buitenkant.

Ik ben erg naar binnen gericht en stap stug door. Ik loop veel pelgrims voorbij en af en toe wissel ik een paar woorden. Het is inmiddels negen uur. Ik loop langs een horecagelegenheid waar ik even op het terras ga zitten om uit te blazen en mijn doorweekte shirt te vervangen voor een droge. Ik heb drie shirts bij me en twee microvezel handdoeken waarvan ik er een gebruik om mijzelf wat droog te maken. De lucht voelt fris en vochtig wat ik met mijn warme lijf aangenaam vind. Er sluiten wat pelgrims aan en anderen die ik eerder heb ingehaald lopen weer voorbij. Het is een constante klim.

Ik eet wat proviand voor de energie en drink een halve waterfles leeg. Met een droog shirt vervolg ik mijn weg in de dichte mist tot ik een punt herken uit de film "The Way." Voor mij loopt een pelgrim die een bagagekarretje voorttrekt en de weg blijft volgen. Ik roep hem toe dat we naar links moeten, door een hek. Dit blijkt te kloppen, al zou de weg ook uiteindelijk uitkomen in Orisson, het 8 kilometer punt en plek waar veel pelgrims overnachten in de albergue of refuge. De pelgrim met het karretje moet ploeteren om het gevaarte mee naar boven te krijgen. Iedereen ploetert, het pad is modderig en gaat soms als een ongelijke natuurlijke trap flink omhoog. Tot de route weer op de normale weg komt wat voelt als een vlakke weerstand loze weg is het afzien. Refuge Orisson is in beeld. Ik voel mij moe en een beetje opgebrand. Het is rond tien uur.

In de refuge blaas ik even uit nadat ik buiten bij een kraantje mijn waterfles heb bijgevuld. Ik bestel een Spaanse Tortilla, niet wetende wat het is maar ik merk dat ik iets moet eten. Ik wil nog geen sandwich eten omdat ik weet dat ik die nog nodig zal hebben. Eetgelegenheden zijn er tussen Orisson en Roncesvalles niet meer. Ik heb inmiddels ook weer mijn shirt verwisseld voor mijn laatste droge exemplaar. Ik zie pelgrims een stempel halen voor in hun paspoort en ben daarmee direct een ervaring en zelf ook een stempel rijker.

Ik probeer wat voorzichtig contact te maken met wat pelgrims, maar voel me ook wat leeg. Blij als ik de tortilla krijg. Ik eet deze zonder veel smaak op. Het ligt niet aan de tortilla, maar aan dat ik te snel ben gegaan met te weinig eten in mijn lijf. Ik twijfel of ik mijn ambitie voor Roncesvalles niet moet bijstellen en hier overnachten. Maar het is nog vroeg, het weer is slecht en je hebt hier verder niets. Nog los van dat, het is volgeboekt. Ik heb nog even met de Pelgrim gesproken met het karretje. Richi heet hij en komt uit Cairns in Australië. Kaal hoofd, lange sik. Mijn eerste indruk is dat dit een ruwe kerel is. Nog niet wetende dat ik al snel een hechte vriendschap met Richi zal ontwikkelen.

Ik ben inmiddels wat aangesterkt en voel mij wat beter. Voldoende eten en drinken op de Camino is het advies. Laat ik me eraan houden. Het is droog, hoewel nog steeds fris en vochtig. Mijn regenjas laat ik uit, door de inspanning krijg ik het snel warm. Helaas begint het niet snel daarna toch weer te miezeren. Ik negeer het en loop door. 50 minuten later gaat het mis. Het begint te waaien en flink te regenen. Snel trek ik mijn regenjas aan om mijzelf te beschermen tegen de pijnlijke kou die de wind veroorzaakt. Ik sta bij een Mariabeeld wat ik ook herken uit de film *The Way*. Ik maak nog een selfie, maar het gaat niet van harte.

De wind blaast harder en harder tot een storm die sterk genoeg is om je van de weg te blazen. Ik hark mijzelf vooruit, af en toe stoppend omdat de regenhoes van de backpack los laat. Mijn bovenlichaam is doorweekt. Mijn handen zijn koud en een beetje gevoelloos door het vasthouden van de

capuchon voor mijn gezicht. Lopen is een cadans van harken geworden balancerend op de rand van de weg door veel of weinig voorover en opzij hellen door tegendruk aan de wind te geven. In zie pelgrims voor mij en achter mij hetzelfde doen, ploegen en harken. Ik pak een energiereep uit de heupzak van mijn backpack. Eten en drinken! Stoppen heeft geen zin. Schuilen kan nergens. Hier loop ik met mijn mede pelgrims en we zijn overgeleverd aan de elementen van dat moment.

Het begint te hagelen en de kou krijgt steeds meer vat op mijn bovenlijf en lichaam. Mijn benen zijn nog warm en droog. Ook mijn voeten zijn nog altijd droog. De overschoenen doen hun werk fantastisch, zelf als het water van de weg omlaag stroomt als een ondiepe rivier. De hagel, storm en kou krijgen gezelschap van bliksem en donder. Op een afstand zie ik de bliksem inslaan op de berg waar ik wandel. Al ben ik niet het hoogste punt, veel andere hoge punten zijn er niet. Het is beangstigend. Ik praat tegen mijzelf en zeg dat de Camino een leuk avontuur moest zijn. Ik heb veel pijn, heb het koud en weer schiet de film "The Way" voorbij in mijn gedachten. Daniel, gespeeld door Emilio Estevez komt de eerste dag van zijn Camino te overlijden op deze berg door slecht weer. Ik kijk omhoog en schreeuw naar God: "Als dit het is, dan is het maar dit!"

In de verte staat een busje met een luifel dat met behulp van spanbanden stevig verankerd is aan de grond. Er staan meerdere pelgrims onder de luifel om te schuilen. Als ik het busje bereik doe ik hetzelfde. Je kan koffie of warme chocolademelk kopen. Ik koop het laatste om op te warmen. Als ik moet betalen merk ik dat ik mijn broek niet los krijg om mijn portemonnee te pakken. Mijn handen zijn zo koud en gevoelloos dat ik iemand moet vragen mijn broek los te maken.

Als ik door de chocomel weer wat ben opgewarmd trek ik mijn laatste en doorweekte shirt uit om mijn fleecetruï aan te trekken. Verder heb ik niets anders. De trui voelt heerlijk warm. Ik zie andere pelgrims sokken wisselen die doorweekt zijn en ook een enkeling is blaren aan het behandelen. Ook

blijkt dat een groep van zes een taxibus hebben gebeld. Als de taxibus arriveert overweeg ik mee te gaan, maar kies er uiteindelijk voor toch verder te wandelen. Het is nog 11 kilometer naar Roncesvalles. Op het moment van mijn besluit door te wandelen brak er voor het eerst een waterig zonnetje door die meteen warmte gaf.

Nog even bleef het weer onstuimig toen ik mijn weg vervolgde, maar toen de zon eenmaal goed doorbrak was het heerlijk aangenaam warm. Over modderige paden begon de route zich af te vlakken en soms licht te dalen. Het hoogste punt was nog niet bereikt. Met het dalen veranderde ook de vegetatie. Van een kale berg naar een berg met meer schaduw en bomen. Het was tegen half twee dat ik mijn fles kon vullen bij een fontein, Fontaine de Roland.

2-1 Fontaine de Roland

De energie was inmiddels ook weer wat teruggekomen in mijn lichaam en ik stapte stevig door.

Daarbij mede geholpen door een jonge gast uit Amerika die zich met zijn wandeltempo had afgezonderd van de rest van zijn familie. Samen liepen we door tot aan Roncesvalles. We deden samen de laatste klim van de dag en de steile afdaling naar het dal in Spanje. Zonder wandelstokken en steun voor de knieën en verzuurde benen hielden we het tempo erin en daalden we geleidelijk door het bos af naar Roncesvalles. Een laatste beekje over en we waren er.

Toen ik ging zitten voor de ingang van Hostel Roncesvalles - Orreaga voelde ik voor het eerst heel duidelijk hoe moe en uitgeput ik was. Een dag van 27 kilometer die aanvoelde als het dubbele in deels barre omstandigheden maakte dat ik toen ik weer opstond ik nauwelijks kon lopen en blijven staan. Ik had mijn schoenen uitgedaan. Ze waren niet doorweekt, maar ook niet meer droog, liep ik op teenslippers naar de ruimte om mijn komst voor de nacht te melden. Ik voelde zoveel emotie en nadat een gastvrouw (een Nederlandse) mij vroeg hoe het ging en dat ik best mocht huilen, kwamen de tranen.

Er is iets in mij gebeurd die dag. Fysiek de meest zware uit mijn herinnering. Er ging een deur open van verdriet waarvan ik niet wist dat het er zat. Ik voelde een last van schouders glijden en voelde mij zichtbaar lichter worden. Een warme douche en de zon in mijn gezicht op het binnenplein van het hostel maakte mijn dag weer volledig goed. Ik ontmoette Pete en Pat weer op het binnenplein en maakte kennis met Sophie uit Frankrijk terwijl ze een wandelstok aan het inkerven was met patronen. De was had ik inmiddels gedaan en deze hing te drogen. Morgen zijn al mijn kleren weer schoon en fris.

In de avond kennis gemaakt met nog meer pelgrims aan tafel tijdens een pelgrims maaltijd. En een onrustige nacht in een schoon Hostel. De Camino is begonnen. En hoe!

3. Larrasoaña

27 mei 2018

Er is vandaag veel zon op de dag die om 6:00 begint.

In het hostel staan de eerste pelgrims al vroeg op waardoor het onrustig wordt in de gangen. Een onrust die er ook in de nacht is omdat je alles hoort. Gelukkig filteren de oordoppen veel van het geluid weg.

Om niet met een natte handdoek te lopen douche ik in de avond. Zo kan ik ook schoon in de zijde liner van mijn slaapzak. De handdoek is de volgende morgen meestal wel droog.

Eenmaal wakker is de backpack snel ingepakt. Ik smeer mijn voeten in met Gehwohl creme, laat het even inwerken en trek dan één van de vier paar wandelsokken van Falke aan die ik bij heb. Mijn schoenen zijn weer goed droog door de kranten die ik er gistermiddag in het gestopt en ze glimmen weer van het leervet dat ik er gisteren ook weer heb opgesmeerd. Buiten het hostel nuttig ik een ontbijt dat niet zo veel voorstelt. Toast, boter en aardbeienjam. En wat limonade waarvan ik hoopte dat het jus d'orange zou zijn. Op naar Larrosoaña. De voorspellingen qua weer zijn voor de ochtend goed. Daarna neemt de kans op regen toe lees ik op de weer app. Als ik dan toch op de telefoon aan het kijken ben neem ik de route van vandaag ook nog eens door op de Camino Pilgrim App. Een waardevol programma met veel informatie.

Larrasoaña is een Spaanse stad en een gemeente in Navarra en hoort tot de gemeente Esteribar. De bevolking in 2014 was 138 inwoners.

De oorsprong van deze stad wordt toegeschreven aan het klooster van San Agustín de Larrasoaña, gesticht in de 10e eeuw en opgenomen in het Leyre-klooster in de 11e eeuw. Een groep Frankische kolonisten vestigde zich in de buurt van het klooster. Deze nieuwe stad van franken nam in de 13e eeuw de naam Larrasoaña aan.

Tot 1928 was het een zelfstandige gemeente. Daarna werd het opgenomen in de huidige gemeente Esteribar.

Het is c.a. half acht als ik samen met Clayton uit Melbourne vertrek. We zien al veel bekende gezichten als we nog maar net zijn vertrokken en na 3 kilometer komen we bij een bakker. Hier koop ik twee sandwiches voor lunch (of zodra ik trek krijg). Samen lopen we door en we gaan zo op in ons gesprek dat we de afslag missen. Het is Briley uit Minnesota die ons naroept zodat we de route snel weer kunnen oppakken. We lachen wat beschaamd naar elkaar want op het punt dat wij doorliepen staat een grote geel geschilderde pijl op een muur die de route aanduidt. We praten wat met een vrouw uit Brazilië. Ze loopt wat langzamer dan voor mij fijn is en na een tijdje pak ik mijn eigen tempo op totdat ik bij weer bij Briley aankom. We lopen we samen verder en praten o.a. over – hoe kan het ook anders – de reden van het lopen van de Camino. Briley is fijn gezelschap. Erg volwassen in haar denken en dat voor een jonge vrouw van 18.

Ook van Briley neem ik tijdelijk afscheid om zelfstandig verder te lopen naar Zubiri. Op de toegangsbrug stal ik mijn schoenen en sokken uit op de rand en ga ernaast zitten met ontbloot bovenlijf in de zon. Het is heerlijk warm. Ik zorg dat ik drink en eet een sandwich. Ik kijk op de Camino Pilgrim app hoe ver het is tot Larrasoaña. Ik besluit om deze 6 kilometer nog te lopen nadat ik even Zubiri ben binnengewandeld om de sfeer te proeven. Ik bekijk er nog een kerkje vanbinnen. De laatste 6 kilometer van de wandeling is niet erg inspirerend. Ik loop langs de openbare weg en een industrieterrein om de laatste kilometer nog wat bos mee te pakken. Als ik wederom over een historische brug loop om Larrasoaña binnen te gaan merk ik dat ik een vergelijk maak met de brug in Zubiri. Er zit veel geschiedenis in deze bruggen.

Ik heb niet de puf om direct een onderkomen te zoeken dus eet ik eerst wat Tagliatelle in een bar. Het plaatje van het menu zag er heerlijk uit. Maar de Tagliatelle blijkt rechtstreeks uit een pakje te komen. Het voldoet dit keer aan mijn behoefte. In de bar raak ik aan de praat met twee bevriende pelgrims uit Amerika. Aan conversatie geen gebrek en het is heerlijk om de voeten even te laten rusten. Om de hoek van de bar zit de albergue San Nicolas. De plek waar ik zal overnachten. Het is een aangename albergue en

na het betalen en de benodigde stempel in het paspoort kan ik mijzelf gaan douchen en wat spullen wassen. De zon schijnt nog steeds en het waait flink zodat de was snel droog is. Er hangen gelukkig knijpers aan de waslijn die ik kan gebruiken. Knijpers die ik ook in Roncesvalles miste en bij een volgende Camino zeker zal meenemen.

Met een biertje zit ik in de zon in de voortuin van de albergue met hier en daar andere pelgrims verspreid. Op een paar meter van mij is Pola Yogaoefeningen aan het doen. Ik kijk naar haar en ik word getraakteerd op haar brede glimlach. Ik bedank haar nogmaals voor de foto die ze gisteren van mij heeft genomen.

4. Pamplona

28 mei 2018

De voorspellingen van vandaag zijn regen. En op basis van die voorspellingen kleeft ik mij aan. Met de regenjas waarin ik na enkele minuten wandelen zelf begin te “regenen” vanbinnen. Dat is ongemakkelijk. Bovendien bleef het nog steeds droog. Ik stop, doe mijn backpack af, trek de regenjas uit, backpack weer op en prop de regenjas tussen de draagband. Om dit ritueel na enkele minuten weer te herhalen in omgekeerde volgorde.

In Larrasoña kon ik vanmorgen geen ontbijt krijgen. Er was wel water uit de kraan, maar met een hoog chloor gehalte. Ik drink dat liever niet, maar bij gebrek aan beter moet je wel. Voldoende drinken is belangrijk tijdens het wandelen. Om toch wat te kunnen eten heb ik een plak ontbijtkoek uit mijn noodvoorraad gepakt. Die is er voor dergelijke momenten. De infrastructuur op de Camino Frances is erg goed. Je hoeft bijna nooit lang zonder eten en/of drinken te doen. Na een paar kilometer wandelen en een klein uurtje verder heb ik een ontbijt kunnen halen en brood voor de lunch op een gezellige plek met een stukje tuin en veranda. De tuin was voorzien van enkele metalen sculpturen waarvan de meest opvallende voor de ingang stond. Een wandelaar die je al van verre kon zien. Al met al een prima uithangbord en een verzamelplaats voor Pelgrims. Clayton kwam ik er ook weer tegen. Samen hebben we deze

Pamplona is de hoofdstad van de Spaanse regio Navarra. De stad is aan de rivier de Arga gelegen en telt ongeveer 194.000 inwoners.

De stad is vooral bekend door de jaarlijkse stierenrennen tijdens de San Fermíneesten, ter ere van San Firmín die de co-patroonheilige van de stad is. Deze feesten spelen zich af tussen 6 en 14 juli.

De stad is door de Romeinen is gesticht en was in de middeleeuwen de hoofdstad van een rijk dat zich uitstreckte tot ver voorbij de Pyreneeën. Oorspronkelijk werd er Baskisch gesproken. Daarna heeft de stad eeuwenlang de invloed van Frankrijk ondergaan. In de 16e eeuw werd Pamplona, net als het grootste deel van het koninkrijk Navarra, ingelijfd bij Spanje.

De stad heeft een vriendschapsband met Yamaguchi in Japan sinds februari 1980.

vochtige en koude dag met elkaar opgelopen. Flinke delen van het formele wandelpad was verstopt onder struiken en bomen. Het pad was nat en modderig wat het lopen af en toe lastig maakte door het glibberen en glijden waar niet aan te ontkomen viel.

Wanneer we Pamplona in de verte zien liggen komen we Richi (uit Cairns) tegen. Hij wandelt op slippers omdat zijn schoenen de eerste dagen zijn stukgelopen. Vette pech! Hij heeft een eigen manier van wandelen op de Camino en het blijkt zo te zijn dat veel andere pelgrims daar een mening over hebben. Richi is een prachtige kerel en we kunnen het prima vinden. We raken het juiste "level" in ons gesprek. Over spiritualiteit, geloof, onze kijk op het leven, onze geschiedenis, life events, etc. We praten door tot in Pamplona waar we al vroeg zijn. Clayton heeft zichzelf getrakteerd op een hotelkamer en gaat een andere kant op. De gemeentelijke herberg waarin Richi en ik willen overnachten is nog niet open. We wachten en praten op één van de bankjes naast de ingang van de herberg. Andere bankjes vullen zich gestaag met andere pelgrims. We hebben emotionele gesprekken en ik ben er echt door geraakt. Wanneer de deuren van de herberg (met de naam Jesus en Maria) open gaan, verrek ik bij het opstaan spieren in de onderrug waardoor een pijscheut door mijn hele lijf gaat. Ook de buik wordt onrustig. Zou het toch het water zijn? Mijn plan om Pamplona te ontdekken valt mede daardoor een beetje in het water. Ik maak mij ook een beetje zorgen over mijn rug. Ik loop ineens wat moeilijk en herinneringen aan mijn hernia van begin 2014 komen naar boven. Ik ben nog maar net aan dit avontuur begonnen en ik wil niet nu al moeten opgeven. Richi heeft een soort tijgerbalsem bij wat ik mag gebruiken. Als ik ben gedoucht smeer ik het op mijn rug. Het is sterk spul, maar geeft al snel verlichting. Ik merk op dat ik moe ben. Na nog wat oefeningen te hebben gedaan probeer ik met oordoppen in wat te slapen in het stapelbed. Ik slaap boven en de treden van het trapje zijn zo smal dat het pijn doet aan de voeten. Het is een mooi gebouw met een hoog plafond. Ik fantaseer er wat over en val in slaap.

Met Richi en enkele andere pelgrims zijn we in de avond op pad gegaan om een geschikte plek te zoeken om wat te eten. Deze hebben we gevonden in een tapasbar. Het was ontzettend gezellig om nieuwe pelgrims en vrienden te ontmoeten. Sophie was er ook. Haar wandelstok heeft weer wat patronen erbij gekregen. Ik kijk uit naar een goede nachtrust! Morgen naar Puente la Reina. En mijn rug voelt weer goed.

5. Puente la Reina / Gares

29 mei 2018

Puente la Reina is letterlijk vertaald: de brug van de koningin. De niet officiële Baskische naam voor Puente la Reina is Gares.

Het is een dorp en gemeente in de provincie Navarra, in de regio Puente la Reina, de vallei van Valdizarbe en 24 kilometer van de gemeenschapskapitaal in Pamplona. In 2017 telde Puente – zoals het inde volksmond wordt genoemd - 2805 inwoners. De inwoners dragen de bijnaam puentesinos genoemd. Vrij vertaald: bruggen.

Ik stond vanmorgen vroeg op. Mede omdat ik wakker werd van Richi die met zijn vriendin Melissa in Australië ging bellen. In een andere ruimte dan de slaapzaal weliswaar, maar hij liep langs het bed. Ik ben iedere morgen vroeg wakker. Er is altijd wel iemand die vroeg op staat. Nadat ik mijn tanden had gepoetst en mijzelf even had opgefrist

ben ik om half zeven aan de wandel gegaan. Vlak voor vertrek heb ik Richi gedag gezegd en heel even met Melissa gesproken omdat hij mij daarvoor uitnodigde. Ontbijten had ik nog niet gedaan omdat ik verwachtte dat er in Pamplona wel iets open zou zijn. Op nog geen 200 meter wordt mijn vermoeden bevestigd en haal ik een broodje en een sandwich voor tussendoor en lunch. Het is stil in Pamplona en dat geeft de stad een serene rust.

Voor mij zie ik wel enkele pelgrims lopen. Ik schat in dat ze 100 meter voor mij lopen. Ik besluit heel bewust om niet sneller te gaan lopen, maar mijn eigen tempo aan te houden. Mijn tempo is sneller en na een tijdje haal ik ze bij. De glimlach van Briley uit Minnesota straalt tegemoet zodra de herkenning er is. Ze loopt samen met Sandra uit Manchester en ik sluit mijn bij heen aan. Eenmaal uit de stad is de omgeving weer uitnodigend mooi. Sandra en ik hebben tijdens de wandeling mooie gesprekken en we hebben

duidelijk een klik. Ze zegt dat ik psycholoog zou moeten worden wat zoveel zegt dat het haar eigen beroep is.

Een eigen tempo vind ik fijn. Ook als dat betekent dat ik alleen loop. Ik ga de dames vooruit en kom ik aan in een stadje waar ik een banaan koop en even een korte meditatie in het plaatselijke kerkje doe. Als beloning voor mijn bezoek krijg ik een stempel in mij Camino paspoort. Ik eet ook nog een deel van mijn sandwich en stap vrolijk verder. Ik voel me blij. Mijn lichaam werkt goed mee en mijn benen houden zich goed. Ik zie inmiddels ook meerdere pelgrims die het momenteel zwaar hebben door pijntjes aan vooral voeten en benen. Ik geniet van de wandeling die buitengewoon mooi is. De vele open velden met de nog groene tarwe. En het lijkt wel of de gehele route volstaat met Klaprozen. Ik wandel over brede en smalle paden over de vlakke en langs de heuvels tot het moment dat er een bekend kunstwerk opdoemt dat ik herken uit de film "The Way."

Er worden door de vele pelgrims te voet en op de fiets foto's genomen, maar ook door toeristen die het kunstwerk komen bezichtigen. Het is ook mijn eerste ontmoeting met Justine uit Estland wanneer ik haar vraag een foto van mijn te maken. Na enige tijd wat te hebben rondgehangen begint een pittig deel van de wandeling vandaag. Dalen over losse stenen. Ik word wat overmoedig als ik merk dat het mij minder moeite kost als ik met een flink tempo afdaal. Zo hoef ik niet steeds in te houden bij iedere stap.

Eenmaal beneden word ik voorbij gelopen door een man die echt flink doorloopt. Hij werkt als kok in Normandië en komt uit Japan. Hij wandelt al een stuk langer dan ik en is het inmiddels gewend. We hebben een geanimeerd gesprek en na een tijdje loop ik weer alleen. Echter ditmaal omdat ik langzamer loop. Niet ver voor Puente kom ik Tony tegen uit Ierland en al pratende komen we samen aan in Puente la Reina. Daar gaan we onze eigen weg. Beide opzoek naar een slaappleaats. Maar aangezien Tony weet dat hij erg luidruchtig kan slapen probeert hij een plek voor hemzelf te vinden.

Het is nog maar net middag als ik bij mijn gekozen albergue aankom. Omdat deze pas open gaat over een uur besluit ik om te kijken of een andere albergue al wel open is. Het is stil, veel is dicht, evenals de albergues. Ik loop daarom terug en neem plaats op een pleintje voor de albergue van de komende nacht om een appel te eten en met Caroline te bellen.

Als ik binnenkom hoor ik bij de eerste gasten van vandaag en ik kan een plek uitzoeken. Niet lang daarna volgen Hernan uit Amerika en Justine. Na een korte siësta ontmoet ik hen weer samen met andere bekenden bij een bar in het dorp voor een halve liter steenkoud bier en ik bestel een flinke Ensalata Mixta. We zitten met meerdere pelgrims aan tafel en vertegenwoordigen met elkaar diverse nationaliteiten. (Nederland, Noorwegen, USA, Chili, Frankrijk, Letland en Australië). Het is gezellig zo met elkaar en het idee ontstaat om vanavond met elkaar uiteten te gaan. Fijn.

5-1 Groene tarwevelden onderweg naar Puente. Op de voorgrond Briley

6. Estella / Lizarra

30 mei 2018

Zoals gebruikelijk bij het opstaan zorg ik goed voor mijn voeten. Ik masseer ze even, zorg dat ze goed droog zijn en smeer ze dan in met Gehwohl. Een witte laag laat ik een paar minuten intrekken alvorens ik één van de gewassen drie paar Falke sokken aantrek die ik bij me draag.

Vanmorgen heb ik extra goed gecontroleerd omdat het regent. Ik heb echter geen reden om nog beter te controleren. Regen vind ik gewoon niet fijn. Het is half acht als ik de albergue in Puente la Reina achter me laat. Ik voel mij vandaag wat moe en het wandelen kost moeite. Mijn pad kruiste dat van Sandra al snel.

Naarmate de ochtend vordert word ik de regen beu. Het heeft niet heel hard geregend, maar wel constant door. De regenjas heb ik wederom niets aan. Het houdt de regen wel tegen, maar sluit het ademen ook af. Dus ik ben wederom nat geworden in mijn eigen persoonlijke sauna. Ondanks de vermoeidheid doen mijn benen en voeten wat ze moeten doen tijdens de wandeling die ik grotendeels solo afleg. Alleen zijn met mijn eigen gedachten en ongemakken. De ochtend begon echter met mooie vervolgesprekken met Sandra. Ik liep vanuit de achterkant van de albergue door enkele historische steegjes met rechts van mij een prachtige historische muur. Daar lag de verlaten hoofdstraat en bij het betreden van dit stuk officieel Camino-stuk kruiste mijn pad dat van Sandra. Zoals iedereen op de Camino heeft ook Sandra haar uitdagingen. Ik heb vooral naar haar geluisterd en een paar

Estella (Spaans) of Lizarra (Baskisch) is een gemeente in de Spaanse provincie en regio Navarra met een oppervlakte van 15,45 kilometer². Estella heeft sinds 2016 een inwoneraantal van 13.668.

Estella, aan de rivier de Ega, werd omstreeks 1019 door de Koning van Navarra gesticht om de economie een impuls te geven. Als kolonisten werden Fransen aangetrokken. Eerder mochten er zelfs geen mensen wonen die uit Navarra afkomstig waren. De koningen van Navarra hebben er ook een paleis gebouwd. De romaanse siergevel van dat paleis is beroemd vanwege de kapitelen op de arcaden waarop scènes uit het Roelandslied staan afgebeeld.

vragen gesteld. Dat heeft ze zeer gewaardeerd en vanuit haar professie raadde ze mij een carrière switch aan als psycholoog. Of toch in ieder geval meer met mensen te werken. Samen liepen we nog een tijdje zwijgend verder toen ze mij uit het niets complimenteerde over de schoonheid van mijn persoonlijkheid. Voor het eerst die dag voelde ik mij echt geraakt. Maar ook een tikkeltje ongemakkelijk wat mij deed beseffen dat het ontvangen van complimenten niet altijd even makkelijk is.

Ondanks de regen en ongemakken was het een mooie wandeling met mooie vergezichten en wederom talloze klaprozen. Voor twaalf uur liep ik Estella/Lizarra binnen. In de eenvoudige albergue heb ik een was gedaan en buiten kunnen ophangen. De regen is voor nu even voorbij dus kan het lekker drogen. Ik heb ook het stadje wat verkend en kwam natuurlijk weer bekende gezichten tegen. En dat vind ik echt heel leuk. Je beleeft met elkaar toch een subcultuur. En iedereen heeft daarin zijn/haar uitdaging. Maar ook iedereen is zichzelf of komt dichterbij zichzelf. Gesprekken zijn echt, gevoelens en emoties zijn echt. Ondanks dat voel ik me op deze plek toch wat eenzaam. Een mooie albergue iets verderop ademt een prettige sfeer uit en ik wens dat ik daar naartoe was gegaan.

Later kom ik Sandra nog tegen en ze nodigt mij uit om met haar, Clayton, Gavin en Larissa (Australië, NSW) te eten bij de Italiaan. Gavin en Larissa blijken echt top te zijn. Een waardevolle ontmoeting. Ze lopen samen met hun kinderen, maar deze lopen hun eigen tempo. Hun zoon Oliver heb ik al wel ontmoet, maar de link had ik nog niet eerder gelegd.

Ik ben pas vijf dagen en 120 kilometer onderweg. Mijn lijf is nog altijd bezig om zich aan de omstandigheden aan te passen maar ik lijk een ritme gevonden te hebben. Bovenal is deze Camino een heel mooi avontuur.

7. Los Arcos

31 mei 2018

Opstaan, zorgen voor ontbijt, lopen, zorgen voor lunch, lopen, slaappleats zoeken, wassen, douchen, omgeving verkennen, eten, slapen. Het leven op de Camino is eenvoudig en daardoor overzichtelijk en rustgevend.

Een heerlijke dag is het vandaag. Een paar regendruppels onderweg maar overwegend droog weer. De zon heeft flink geschinen. Er was muziek onderweg. Leuke plekjes om even te blijven hangen en vers uitgeperste sinaasappelsap te drinken. En zelfs de Fontein van

Irache waar je wijn kon tappen. De geuren, de kleuren, het gezoem van insecten die druk bezig waren met doen wat ze doen. Ik voel mij vandaag echt heel blij. En ontzettend dankbaar dat ik deze wandeling kan doen. Ik heb op het laatste stukje na de hele etappe met Richi gelopen. We hebben mooie gesprekken en we genieten beide van deze dag. Ik versnel mijn pas en Richi past omdat hij zijn eigen tempo wil blijven lopen. In de verte zie ik Erika (Roemenië) lopen en na een tijdje haal ik haar bij. Ze loopt op dat moment met Randy (USA). Een eerste kennismaking is positief, nog niet wetende dat we later op deze Camino veel met elkaar zullen optrekken.

De eerste indruk van Los Arcos viel tegen. Het zal met het tijdstip van aankomst te maken hebben gehad, maar er was niets of niemand te bekennen. Toch kom ik na een tijdje bij een heel fijne Albergue gehost door de Nederlandse Marie. De albergue is overzichtelijk, knus en huiselijk. Een

Los Arcos is een dorp in de regio Navarra. De bevolking telde in 2017 1104 inwoner. Los Arcos ligt op de St. Jacobs route. De stad heeft een aantal oude stadspoorten. Langs de stad stroomt het riviertje de Rio Odrón.

De kerk van Santa Maria dateert uit de 12e eeuw, toen een tempel in romaanse stijl werd gebouwd, waaraan in de loop van de volgende eeuwen verschillende gotische, renaissance-, barok- en neoklassieke elementen werden toegevoegd. De kerk is daarmee buitengewoon gevarieerd.

Aan de zuidgevel van de tempel is het 15e-eeuwse klooster bevestigd, dat representatief is voor de flamboyante gotische stijl; de rondingen van een maaswerk aan bogen zijn uiterst delicaat.

inmiddels bekend gezicht speelt gitaar als ik aankom in een klein, door muren omsloten, voortuin met enkele bankjes. De muren zijn geschilderd in felle kleuren, net als het meubilair. Een fijn privaat plekje om bij te komen. Eenmaal in de Albergue ontdek ik een fijne binnenplaats waar ik mijn voeten in een koud stromend bad kan onderdompelen. Ook hier pronken de bonte kleuren van het onderkomen. Pete en Pat, Clayton, Gavin en Larissa, Sandra, ze zijn er allemaal. Met elkaar doen we onze was. Ik gebruik voor de was mijn miniverpakking douchegel. Met koud water en een daarvoor bestemde wasbak schrob ik shirts, microvezel handdoeken en sokken zo goed mogelijk schoon en voordat ik de was te drogen hang haal ik het eerst door een ouderwetse wringer.

Vanavond wordt mogelijk een uitgebreide herhaling van de ervaring bij de Italiaan in Estella. We hebben afgesproken met elkaar te eten. Ook Sophie (Frankrijk) gaat waarschijnlijk mee. Met haar heb ik een afspraak om 28 juni met volle maan in de nacht te wandelen. Mits we dan nog bij elkaar in de buurt zijn. Ik zie ondertussen meerdere pelgrims steunen en kreunen. Lichamen zijn moe, voeten kapot en benen verzuurd. En ik... Waarschijnlijk 30 kilometer naar Logroño.

7-1 Halverwege tussen Estella en Los Arcos

8. Logroño

1 juni 2018

Vandaag een kleine 30 kilometer voor de boeg. Het weer voelt prettig vandaag en ook het tempo zit er goed in. Logroño kon je vandaag al van ver zien liggen. Met nog 14 kilometer te gaan lag het verscholen in de verte. Vandaag heb ik ook weer nieuwe mensen leren kennen waaronder Eefje. Eefje is Nederlandse en hoewel niet de eerste die ik op deze Camino tegen kom, veel landgenoten heb ik nog niet mogen ontmoeten. Tot vandaag. Ik praat tijdens het lopen wat met haar en haar reisgenoot alvorens ik

weer zelfstandig door loop. We gaan elkaar nog tegenkomen. Het laatste stuk naar Logroño merkte ik dat ik honger had en mij niet meer zo sterk voelde. Een lange brug om de stad in te lopen was ineens een flink obstakel. En nu moest ik opzoek naar een albergue. Zowaar bleek mijn eerste keus volledig volgeboekt. Er stond binnen wel een automaat met wat versnaperingen waar ik gretig gebruik van maakte. En zo dwaalde ik wat rond op zoek naar een andere albergue. Uiteindelijk werd dat de gemeentelijke albergue. De check-in duurde wat langer dan anders. De beste meneer voor de ontvangst nam zijn tijd en noteerde de gegevens van de paspoorten zorgvuldig in een schrift. Tegelijkertijd stond hij ook pelgrims met diverse vragen te woord. En zette hij de stempels in het pelgrimspaspoort. Zodra er een aantal pelgrims de check-in hadden uitgezeten begeleide hij ons naar de slaapvertrekken.

Logroño, de wijnhoofdstad van het beroemde wijng gebied La Rioja, ligt aan de oever van de Rio Ebro en aan de pelgrimsroute naar Santiago. Het is het commerciële centrum van de streek met één en al bedrijvigheid. Veel bewoners in deze stad zijn bij de handel in de wijn betrokken. De druiven uit de omgeving worden hier aangeleverd en door de Consejo Regulador gecontroleerd.

Hoewel het een oude stad is heeft het niet veel belangrijke bouwwerken. Door het centrum loopt de moderne Gran Via die de nieuwe stad (aan de zuidkant) scheidt van de oude wijk die tot aan de Ebro doorloopt. De afgelopen jaren is de stad behoorlijk uitgebreid en vernieuwd.

Logroño telt c.a. 151.000 inwoners.

Eenmaal geïnstalleerd ben ik op zoek gegaan naar iets om te eten.

Niet veel later terwijl ik mijn eten wilde opeten op het binnenterrein bij de albergue sloeg het weer om. Een flinke regenbui maakte alle over rekken gedrapeerde drogende pelgrimskleding in enkele tellen weer kleddernat. Onweer en flinke buien bleven Logroño de rest van de dag parten spelen.

Los van mijn ontmoeting met Eefje heb ik veel alleen gewandeld en in die “eenzaamheid” is er genoeg tijd voor enige (zelf)reflectie. Reflectie op de keuzes die ik heb gemaakt het afgelopen jaar bijvoorbeeld en wat dat heeft losgemaakt. Het openen van deurtjes binnenin mijzelf die lang gesloten zijn gebleven. Het is een mooi proces en geeft veel flow. Wat niet wil zeggen dat het proces nooit hapert! Dat zijn de momenten om mij niet te veel te laten leiden door welke gedachte dan ook om blokkades te voorkomen.

Het lopen van de Camino maakt veel los. Ik kom pelgrims tegen die door de Camino iets willen “oplossen” maar daar tegelijkertijd in verdwalen. Deze Camino gaat voor mij vooral over loslaten en aanvaarden wat is. Je hoeft niets te doen. Behalve de afstand overbruggen. Het gezegde hier luidt: de Camino zorgt voor dat wat nodig is. En dat is voor iedereen anders. En iedereen zorgt voor elkaar.

Ik vind het grappig om te merken dat ik mijzelf wat structuur opleg. Ik kan prima met structuur uit de voeten maar weet inmiddels ook dat ik enorme weerstand heb tegen opgelegde structuur. Door de zelf opgelegde structuur ben ik eigenlijk risico's aan het verkleinen. Vandaag bewust vroeg gestart en flink doorgelopen om de buien van vandaag voor te blijven. Dat zoek ik vooraf uit. En mocht ik worden overvallen, dan heb ik de regenkleding op een plek opgeborgen waar ik er direct bij kan. Ik heb gekleurde nylon rugzakjes, waarvan ik er twee verknipt heb tot gewone zakjes, om vuile en schone kleren te scheiden. En een rugtasje voor handdoekjes en badspullen dat ook dienst doet als zakje wanneer ik de stad in ga. Deze tasjes berg ik altijd op dezelfde manier op. Zo kan ik ook in het donker de weg vinden. Ook zorg ik

zo goed mogelijk voor voldoende eten onderweg. Een Camino lopen doe je niet op een boterham. Voldoende eten en drinken. Ook om niet te verzuren.

Vandaag ging dat op het einde dus bijna fout. De regen maakt ook dat ik mijn regenjas helemaal zat ben. Het werkt niet. In de avond kom ik Sandra, Gavin, Larissa en Clayton tegen. We besluiten met elkaar wat te gaan eten, maar het is nog te vroeg om een restaurant in te gaan. Spaanse dinertijden zijn echt anders. Later vooral. We struinen met elkaar wat door de straten en bij een sportzaak stap ik naar binnen om een nieuwe Gore-Tex regenjas te halen. Gavin en Larissa hebben er beide één en zweren erbij. Het is een flinke investering en ik ben lang aan het twijfelen tussen een blauwe en een rode. De rode staat heel goed. De blauwe is een veilige keus. Wanneer ik de verkoper vraag wat er aan de prijs gedaan kan worden gaat de keuze naar de rode. Daar gaat € 50,- vanaf. Vanaf dat moment zullen mijn nieuwe vrienden mij altijd in de verte herkennen als ik de rode jas draag.

Met elkaar zijn we een restaurant gaan opzoeken waar we heerlijk hebben gegeten. Charlotte, een vrouw uit Duitsland sloot ook bij ons aan en met elkaar maakten we de avond een soort van afscheid omdat Gavin en Larissa vanaf hier verder gaan met de fiets. Zij hebben met hun kinderen afgesproken om op de verjaardag van Gavin allemaal in Santiago te zijn. En met lopen gaan ze dat zeker niet redden. Dat het afscheid nog geen definitief afscheid zou worden, wisten we op dat moment nog niet.

9. Nájera

2 juni 2018

Nájera is een gemeente in de Spaanse provincie en regio La Rioja. Het telt c.a. 8.200 inwoners.

In de Romeinse tijd was Tritium de naam van de stad. In 923 veroverde Ordoño II van León Nájera voor zijn bondgenoot Sancho I van Navarra op de moslims.

Nájera heeft haar bestaan te danken aan een wonder: koning Garcia el de Nájera van Navarra was in 1052 in het dal van de Najerilla op jacht naar patrijzen. In navolging van de Arabieren maakte hij hiervoor gebruik van valken. Een patrijs en een valk verdwenen in een grot in de steile rotsen aan de oever van de Najerilla. De koning ging erachteraan en ontdekte dat beide vogels vreedzaam aan de voet van een Madonnabeeld zaten. Het klooster Santa María la Real, dat de koning na dit wonder stichtte, bestaat nog steeds.

Nájera was tot in 1054 de hoofdstad van Navarra, toen van Castilië werd verloren in de Slag bij Atapuerca.

Vanmorgen in Logroño vroeg opgestaan na, laat ik zeggen, een frustrerende nacht. Warm, niet geventileerd, veel pelgrims en vooral heel veel (harde) snurkers. Dus met 4 uur slaap niet het meest fris. Komt bij dat vroeg wakker betekent dat er nog geen bakker open is. Mijn ontbijt was dan ook een half stokbrood van gisterochtend dat ik bewust nog even had bewaard met wat gedroogde worst. Was er wel een bakker open geweest, dan had ik waarschijnlijk eerst moeten pinnen. Het is 6:30 als ik mijn eerste stappen zet.

Dat was vanmorgen!
Inmiddels zit ik in een bar, te

genieten van enkele pinchos en een glas bier. Pinchos zijn broodtapas. Dat klinkt misschien niet erg sensationeel maar dat zijn ze wel degelijk. De basis is altijd hetzelfde. Een krakend vers stokbrood. Hiervan worden schuine, dikke plakken afgesneden en rijk belegd met de mooiste ingrediënten van hoge kwaliteit. Bij de pinchos draait het allemaal om bijzondere combinaties en kwalitatief mooie producten. Het is druk in de bar want er is een voetbaltoernooi gaande en uitgelaten fans staan naast me te schreeuwen.

Over de albergue ben ik ook zeer tevreden. Het is mooi, schoon en gezellig. De energie van de albergue is goed en de eigenaresse heeft 18 jaar in Friesland gewoond. Ze sprak mij dus aan in het Nederlands. Op zich leuk, temeer omdat ik weinig Nederlanders ben tegengekomen onderweg. Ik heb ervoor gekozen mijn kleren en handboeken in een wasmachine te wassen dit keer. Ook een aanwezige droger biedt uitkomst. Ik ben om rust te pakken wat op bed gaan liggen en heb een kort slaapje gedaan en ik voel me opgewekt. Het was een fijne dag. Droog (het gaat zo regenen) en behoorlijk warm.

Vandaag heb ik wederom veel alleen gelopen. En zowaar, Gavin en Larissa reden mij voorbij. Fietsen valt tegen voor Larissa vanwege de zadelpijn. We hebben even bijgepraat en zijn daarna weer onze eigen weg gegaan na opnieuw afscheid nemen. Een stuk later heb ik langzaam gelopen samen met Randy. Randy is op en top Amerikaan en een mooie kerel van 50 jaar en bijna gepensioneerd. Dat mag ook wel na 31 in het Amerikaanse leger gediend te hebben en uitgezonden naar vele plekken op aarde. Randy heeft slechte knieën en veel pijn. En voordat hij kunstknieën krijgt wil hij de Camino lopen. Op zijn eigen tempo. En dat is c.a. 2,5 kilometer in het uur. We hebben gesproken over het "US Army" en de Amerikaanse politiek. Het kiezen tussen twee onmogelijke president kandidaten en daarom maar de keuze op degene die nog te controleren is. Randy heeft mij een speldje gegeven met de Amerikaanse vlag. Een kleinigheidje maar toch ergens bijzonder. "because you are nice to me," was de verklaring voor zijn gift. Randy heeft ook vijf jaar in Nederland gewoond voor het leger. In Leiden en Eemnes. Lang geleden, maar hij spreekt zijn talen. Een mooie ontmoeting en herinnering van vandaag.

In de avond heb ik nog wat pinchos gegeten met mensen die ik nog niet eerder had ontmoet. Kyto (Japan), Voltjech (Tjechië), Raeanne (Canada) en Christine (Canada). Het was een fijne dag. I love pinchos!

10. Santo Domingo de la Calzada

3 juni 2018

Dit was een heel interessante dag. Een zware dag. En niet eens zozeer fysiek zwaar. Vandaag was met name een mentaal zware dag. Kennelijk iets dat onvermijdelijk is. Na een heel leuke avond en een goede nacht in Nájera ben ik zonder ontbijt om 7 uur op pad gegaan. Dat was niet gepland.

Ik had begrepen dat de plaatselijke bakker vroeg open zou zijn. Deze zondag niet. Toegegeven, ik heb ook niet heel goed meer gezocht naar een andere bakker, ervan uitgaande dat ik er wel een zou tegenkomen.

Nájera was gisteren vol en ik weet dat er pelgrims waren die niet terecht konden bij de albergues die in de omgeving zaten waar ik was. Maar aan de andere kant van het stadje was er voldoende plek beschikbaar. Ik heb eerst een dikke 6 kilometer moeten lopen voordat ik iets kon eten. Dat eerste stuk heb ik rustig aan gedaan en liep nog een stuk samen op met Randy en Erica. We hadden het over gun control in de US en over discriminatie. Dat we dat vaak onbewust allemaal doen. Ondertussen had ik nog wel een proteïne reep gegeten maar dat was eigenlijk te laat. Ik begon mij behoorlijk akelig te voelen en eenmaal in het eerste dorpje (Azofra) moest ik mij dwingen te eten omdat de smaak me was vergaan. Ik voelde mij op dat moment goed in mijn hoofd, maar mijn lijf voelde slecht. In deze conditie gingen mijn gedachten langzaam maar zeker

Het wonder van Calzada, een kleine stad met c.a. 6400 inwoners.

De stad is bekend door de kathedraal waarin een kip en een haan worden gehouden. De reden komt voort uit de legende van een Duits echtpaar dan in de 14^e eeuw met hun 18-jarige zoon op pelgrimstocht ging naar Compostella.

Tijdens de overnachting in Santo Domingo probeerde een meisje tevergeefs de zoon te verleiden. Het meisje beschuldigde de jongen van diefstal. Hij werd veroordeeld en opgehangen. De bedroefde ouders vervolgden hun weg. Op de terugreis constateerden ze dat hun zoon levend aan de galg hing. Ze gingen naar de rechter, die op dat moment net aan tafel zat. "Die jongen is net zo levend als deze gebraden kip!" zei de rechter. De kip kwam tot leven en de rechter gaf de jongen aan zijn ouders terug.

de verkeerde kant op en werden ze negatief. Dat is dan het moment dat het echt zwaar wordt. Ik kan daar doorheen stappen, op wilskracht en focus. Prettig is het zeer niet. Door het eten ging het wel langzaam weer beter. Mijn lijf kreeg weer wat meer energie en het wandelen ging meer als vanzelf, ondanks dat het op enkele stukken best pittig was. Veel klimmen over relatief korte stukken met een sterk zonnetje in de nek. Bijna stoïcijns liep ik veel bekenden voorbij en na een tijdje kwam ik ook Richi weer tegen.

Ik twijfelde of ik bij het eerstvolgende stadje zou stoppen of toch nog verder gaan. Het lijf leek het wel weer aan te kunnen. Eenmaal in Santo Domingo de la Calzada wilde ik eerst nog wat eten. Ik was daar al vroeg. Kwart voor twaalf en ik had inmiddels 22 kilometer gelopen.

Wachtend op het bestelde eten kwam Sandra aanlopen. Ik vertelde haar mijn worsteling van vandaag en de keuze of ik nu zou stoppen of doorgaan naar het volgende stadje. Dat lag slechts zeven kilometer verderop. Vooraf had ik mij in mijn hoofd gehaald om verder te lopen vandaag en daardoor voelde stoppen een beetje als opgeven. Ik voelde mij ook erg emotioneel, eigenlijk al de gehele dag. Sandra luisterde en antwoordde met slechts een paar woorden: “you are so kind to everybody but yourself.”

Dat raakte mij enorm. Niet in de laatste plaats omdat het herkenbaar is. Waarschijnlijk is het ook één van de redenen om verschillende innerlijke deurtjes te openen. Andere keuzes maken, etc.

De woorden bleven lang hangen. Ik besloot te blijven en wist dat dat besluit juist was. Het lijf ontspande zich direct. Na het inchecken in de albergue en het opmaken van mijn slaappleats – boven slapen in een stapelbed zonder leuning – heb ik de emoties van vandaag van mij afgespoeld in de douche. Na een klein slaapje ben ik het dorp en de plaatselijke kerk gaan onderzoeken. Met Christine heb ik nog even afgesproken. Gisteren ontmoette ik haar en vandaag vertelde ze mij dat ze de trein ging pakken naar Bilbao omdat ze daar nog heen wilde zolang ze daar nog tijd voor had.

Op een terrasje heb ik nog een biertje gedronken. Briley had haar hammock tussen twee bomen opgehangen op een gezellig pleintje en ik sprak nog even met Peter. Peter loopt de Camino vanuit België en heeft er na vandaag 1600kilometer opzitten. Hij heeft daar 87 dagen over gedaan. Ik heb diep respect voor zijn prestatie. Peter vertelde mij: “dagen zoals je nu ervaart, horen er helemaal bij. Vooral de eerste twee weken.” Dit was de negende dag.

“You are so kind to everybody but yourself!”

Thank you, thank you, thank you.

11. Belorado

4 juni 2018

De oorsprong van Belorado is Keltisch. De economische bloeitijd van Belorado was al vroeg een kruispunt tussen de landbouwvallei en het veebereik, tussen verschillende koninkrijken die de stad begunstigden om het aan te trekken. In de 10e eeuw verleende de eerste onafhankelijke Castiliaanse graaf, dankzij het feit dat ze hem in Belorado bevrijdden van de ijzers waarmee de koning van Navarra hem had opgesloten, de stad het voorrecht om een markt te houden op maandag, een gewoonte die er nog steeds is op en rond de Plaza Mayor.

Belorado telde in 2019 1.781 geregistreerde inwoners. De plaats zelf ligt in de provincie Burgos. Sinds 2015 huisvest als enige in zijn soort in Spanje het museum voor radiocommunicatie.

Ik maak gebruik van de Camino Pilgrim App. De app maakt het mogelijk om zelf de etappes op de Camino Frances te bepalen door in te geven hoeveel dagen je over de route wilt lopen. Enkele meest gebruikte staan er al in. Dit kan tot Finisterra en Muxia. Bij iedere plaats staat aangegeven welke hostels en albergues er zijn, de link naar een eventuele website, wat ze kosten. Maar ook welke faciliteiten er in die plaats worden aangeboden.

Al met al een buitengewoon

handige app en volgens deze app is het nog slechts 539 kilometer lopen naar Santiago de Compostella. Met die informatie achter de hand heb ik vanmorgen samen met Erica ontbeten, waarna we samen vertrokken uit een koud en vochtig Santo Domingo de la Calzada richting Belorado. De etappe is vandaag ongeveer 23 kilometer lang. Het was slechts 13 graden en er stond vandaag een stevige wind. Voor het eerst heb ik tijdens deze Camino niet gezweet. Mijn handen en voeten voelden tamelijk koud aan. Dat laatste vooral omdat bij aankomst de Albergue nog niet open was. Ik wilde de voeten laten luchten. In slippers koelt het snel af en daarna krijg je je voeten nog maar moeilijk warm. Ik wilde ook mijn voeten de ruimte geven omdat ik wat last heb van de achterkant van mijn hielen (ik vermoed de aanhechting van

de achillespees). Toen wist ik nog niet dat dit een zelf veroorzaakt staartje zou krijgen.

Erica en ik hebben tijdens onze wandeling mooie gesprekken gevoerd. De tijd ging daardoor ook snel. Er waren mooie wandelstukken maar ook veel saaie stukken langs N-wegen zoals we die in Nederland zouden noemen. En redelijk recht toe recht aan. Weinig klimmen en dalen. Op zich wel prettig om de benen te ontzien. Ik heb hardop mijn dankbaarheid uitgesproken dat ik Erica heb mogen ontmoeten. Ik vind het echt fijn wanneer ik op een dieper level met een ander kan communiceren en dat je elkaar ook direct begrijpt.

Erica vertelde over haar keuze om als veganist te leven. Mijn vriendin is ook vegan en zelf eet ik regelmatig mee en kon daarom goed horen wat ze vertelde. Als kind groeide ze op in een boerenomgeving. Ze speelde ook met de kalfjes die op het terrein aanwezig waren. Nadat ze met eigen ogen had gezien wat er met de kalveren gebeurde wilde ze geen vlees meer eten. Echter werd ze gedwongen dat wel te doen.

In Belorado kiezen we een mooie albergue uit. Met een gezellige tuin met zwembad. Een warme stortdouche doet de kilte van vandaag vergeten. Ik had dit even nodig. Mijn volgende doel is eten. Winkels zijn in de middag meestal dicht en in bars heb je niet zoveel keus. En omdat ik pinchos lekker vind hoef ik ze niet dagelijks te eten. Maar groenten verkopen ze niet veel in een bar. Of eigenlijk gewoon niet. Dus is het wachten op het opengaan van de winkels. En in een plaatsje als Belorado is het aanbod niet zo groot. Toch lukt het mij om wat eten te bemachtigen en op de Plaza Mayor eet ik het rustig op. De zon komt door en de temperatuur gaat merkbaar omhoog. De wind blijft aanwezig.

In de tuin van de albergue zit het vol met bekende mensen. Veronica uit Ierland geeft Yoga lessen. Erica doet er na een tijdje aan mee. Randy zit op een stoel en verzorgt zijn voeten en blaren met naald en draad. Briley heeft haar hammock opgehangen tussen twee flinke olijfbomen en lacht

vermakelijk wanneer ze uit een banaanhouding omhoog komt en haar hoofd opduikt boven de contouren van haar hammock. Michael, een voormalig acrobaat, uit Canada neemt een duik in het met glas overdekte zwembad. Met mijn ontblote voeten speel ik met het halfhoge diepgroene gras. De geur van het gras en de tuin dat is ommuurt met roze en rode rozen laat ik tot mij doordringen terwijl de warmte van de zon mijn lichaam opwarmt en de wind geen vat heeft op de sensaties die ik voel.

De Camino Pilgrim App geeft aan dat er nog 23 dagen zijn te gaan.

11-1 Onderweg van Santo Domingo naar Belorado

12. Agés

5 juni 2018

Gisteravond heeft het gezelschap van pelgrims een heerlijk diner kunnen nuttigen. Drie gangen, met diverse keuzes en buitengewoon goed eten. Aan tafeltjes van vier werd je ingedeeld. Het was een gezellige avond met lekker eten en fijne gesprekken. Je zou verwachten een prettige en relaxte afsluiter van de dag en voorbereiding op een goede nacht. Helaas, de nacht verliep matig en het was vroeg opstaan. Slechts één iemand in mijn slaapzaal wist alle onrust te negeren en sliep nog even lekker door, Pola.

In navolging op het diner was ook het ontbijt goed en gevarieerd. Een fijne afwisseling ten opzichte van de standaard toast met jam.

Ik maak mij wat zorgen om mijn hiel. Of zoals ik denk de achilles. Hoewel ik er deze morgen niet veel last van had, kan ik mij het frustrerende gevoel van gisteren maar al te goed herinneren. Ik voel mij vandaag wel goed en als ik zover ben ga ik alleen op pad. Het is weer koud vandaag. Op het moment slechts acht graden waardoor mijn fleecetruï goed van pas komt. Het werd vandaag niet warmer dan een graad of dertien. Echter op de schaarse momenten dat de zon doorkwam kon je deze goed voelen. De dag kende soms enkele uitdagende stukken. Ik kwam Justine tegen en heb even met haar gelopen en gesproken. Ik heb een grote bewondering voor Justine. Al sinds ik haar voor het eerst heb ontmoet en gesproken (op de weg van Pamplona naar Puente la Reina) viel het mij op dat ze last had van blaren. En

De plaatsnaam is afgeleid van het Arabische حجاج (Hağğāğ), een eigennaam. De plaats wordt genoemd als "Sancta Eugenia de Haggege" in het testament van de priester Nunu, sinds 1 mei 972.

Agés kent een monument en dat is de Agés-brug. De constructie van de brug is toegeschreven aan San Juan de Ortega.

Hij werkte als jonge man samen met Domingo de la Calzada om wegen te openen die de doorgang door het pelgrimsgebied op de Camino de Santiago zouden verbeteren. O.a. door het voltooiën van de weg tussen Nájera en Burgos en het bouwen van de primitieve bruggen van Logroño, Nájera, Santo Domingo de la Calzada, Belorado, Cubo de Bureba en Agés

Agés telt ongeveer 45 huizen en 150 inwoners.

hoeveel pijn het ook doet, ze stopt niet. Haar blaren zitten op de meest nare plekken. Gelukkig heb ik zelf geen last van blaren. Nooit gehad en ik tel mijn zegeningen. Dat dit spoedig zou veranderen laat zich raden.

Nadat ik Justine weer achter mij had gelaten doemde er vanuit de verte een mysterieuze plek op. De zon begon te schijnen waardoor mijn zicht ook wat werd verblind. Een maal dichterbij leek het een oase. Voorzien van een soort beschilderde totempalen, beschilderde banken van boomstammen en tal van tafeltjes en zitjes van gezaagde boomstammen. En daartussen heel veel bekende gezichten. Het was Briley die mij zag aankomen en mijn naam hardop en met lengte uitsprak: "Roooland!" Op deze verzamelplek van Pelgrims volgden de anderen haar voorbeeld. Ik voelde mijzelf meer dan Welkom. Ik zag Brian en Marc, Richi, Janos, een Engelse man en Amerikaanse vrouw waarvan ik de namen nog niet ken. Er was sfeer door de aanwezige muziek dat uit de speakers schelde van de fruitverkopers die van deze plek hun vaste stek hebben gemaakt. Als dank kocht ik een appel en een banaan.

Niet lang nadat ik de plek weer had verlaten en ik een stukje opliep met Brian en Marc verdween de zon en maakte deze plaats voor flinke buien.

De regen irriteerde mij. Of misschien was het vooral de irritatie van de achilles die na 20 kilometer weer opspeelde. Dat maakte de laatste kilometers richting Agés zwaar en het lopen ging niet meer soepel. Vooral veel duwen. Briley gaf wat steun omdat we samen op Agés afliepen. Al kon ik haar niet meer bijhouden. Waarom de achilles zich laat gelden weet ik nog niet. Ik ervaar een proces van aanvaarden, loslaten, helen, beschouwen en ondergaan. Ik verwacht dat voldoende rust, gerichte oefeningen en massage mij wel naar Burgos gaat brengen morgen. 24 kilometer ben ik verwijderd van Burgos waar ik een rustdag ga nemen.

12-1 Een welkome plek onderweg naar Agés

13. Burgos

6 en 7 juni 2018

Burgos is een stad en gemeente in de Spaanse regio Castilië en León. Het is de hoofdstad van de gelijknamige provincie Burgos en ligt op een hoogte van 860 m en aan de rivier Arlanzón.

Rond het jaar 880 wordt Burgos gesticht en wordt later de hoofdstad van Castilië. In 1200 wordt de eerste brug over de Arlanzón gelegd ten behoeve van de pelgrims naar Santiago de Compostella. Kort daarop wordt er begonnen met de bouw van de kathedraal. Het monopolie voor de wolexport verwerft de stad in 1494. In 1495 ontvangen de koningen Ferdinand en Isabella Columbus in de Casa del Cordon na zijn tweede ontdekkingsreis. In 1808 lopen napoleontische troepen Burgos onder de voet. Vijf jaar later veroveren de Britten onder Wellington de stad. In 1936, tijdens de Spaanse Burgeroorlog, vestigt de rebellenleider Caudillo Franco zijn voorlopige regering in Burgos.

lets na zeven uur ben ik vandaag gestart voor de 24 kilometer naar Burgos. Ik heb bedacht dat het goed zou zijn om mijn achilles tijdens het wandelen een soort van massage te geven. Een lumineus idee om mijn schoenen wat losser te dragen zodat de achterkant van mijn schoen over mijn achilles kan wrijven en zo al lopende voor deze massage kan zorgen. Een naïef besluit dat snel duidelijke zal worden.

Het is droog en aangenaam wandelweer. Een verademing ten opzichte van gisteren

waar het op momenten leek of het zou gaan sneeuwen.

Als ik vertrek heb ik weinig last van mijn achilles en in een redelijk straf tempo vertrek ik. Het eerste deel van de route was een mooie wandeling door de heuvels met mooie vergezichten en kunstrijke creaties. Een mooi vergezicht was Burgos zelf dat al vroeg in de verte kon worden waargenomen. Je loopt er echter niet in een rechte lijn naartoe. Tragisch en tegelijkertijd ook mooi zijn de gedenkplekjes die je eigenlijk over de gehele route terugziet. Gedenkplekken van mensen die zijn overleden tijdens hun Camino of van mensen die langs de Camino een laatste gedenkteken wilde. Vandaag kwam

ik een enorm kruis met foto's van de overleden pelgrims. Vele pelgrims zijn tijdens hun tocht naar Santiago overleden en de gedenktekens herinneren ons aan hen. Ik ken deze mensen niet, maar iedere keer als je langs een gedenkteken loopt (meestal kruizen) blijf je toch even staan. Of je legt een steentje. Dat gaat automatisch; een soort pelgrimsode.

Vanaf Saint Jean Pied de Port is de weg zo enorm goed aangegeven dat verkeerd lopen nagenoeg onmogelijk is (hoewel dat Clayton en mij op de 2^e dag wel bijna gebeurde). Om die reden heb ik geen pelgrimsboek en volstaat de Camino Pilgrim App. Er zijn echter ook alternatieve routes en die heb ik minder in beeld. Vandaag deed zich dat moment ook voor en ook nu weet ik nog precies waar dat was op de plek waar een gele pijl twee kanten op wees. Ik koos rechts omdat er verder voor mij andere pelgrims liepen. En dus liep ik langs een vliegveld en industrieterrein. Bij een bar kwam ik de andere bekende pelgrims tegen. Het was Hernan die na het raadplegen van zijn routeboek erachter kwam dat er een mooiere route was maar daarvoor moest je een stuk terug. Hij, Pete, Pat en Briley (allen USA) besloten terug te lopen om de mooiere route te pakken. Ik besloot om Google Maps aan te zetten om zonder terug te lopen zo snel mogelijk op de mooie route te komen. Dat pakte prima uit. Achteraf begreep ik dat de mooie route vanwege de lengte als een lang saai stuk werd ervaren. Je liep wel tussen de bomen en langs de rivier (kanaal) een rechte weg naar Burgos.

Wat mij al vanaf het begin van deze reis opvalt is dat in nagenoeg ieder dorpje met een kerkje ooievaars nesten. Vaak meerdere paartjes bij elkaar. Behalve het eerste kerkje in Burgos. Die hebben ze overgeslagen voor een betere plek: de kathedraal van Burgos.

Burgos is groot en telt c.a. 180.000 inwoners. Morgen ga ik het wat beter ontdekken omdat ik mijzelf een rustdag heb gegund. De ervaring met de achilles is dat deze zich toch laat gelden na c.a. 15 tot 20 kilometer. Mijn keuze om de schoenen lossier te dragen heeft geleid tot mijn eerste blaar. Niet op de plek waar ik die zou verwachten, maar verstopt tussen de grote

teen en de naastliggende, net op het vlak waar de bal van de voet ophoudt maar de voetafwikkeling van de stap begint. De blaar merk ik op als ik douche in de gemeentelijke Albergue omdat deze prikt. Ik ben dat echt niet gewend en ik vind het maar een vervelend pijntje. En hoe klein deze blaar ook is, het zit mij dwars en ik heb geen idee wat ik er mee moet. Geen van de meegenomen Compeed blaarpleisters past op deze plek.

De albergue is echt de moeite waard. Het is groot met heel veel slaapplekken, maar ook heel netjes en toch rustig. Een grote ruimte voor schoenen die in rekken geplaatst worden welke netjes in kasten zitten weggewerkt. Er is een ruime keuken en van alle gemakken voorzien. Er zijn voldoende douches en toiletten en de stapelbedden zijn van elkaar gescheiden waardoor je veel privacy hebt. Bij de slaapplek heb je een lampje en een stroompunt wat altijd fijns is.

Als ik in de gemeenschappelijke ruimte om mij heen kijk en de overige pelgrims observeer stelt mijn blaar niets voor. Ik zie toch echt de eerste pelgrim slachtoffers met serieuze blessures. Opgezwollen schenen, veel opgezwollen achilles en buitengewoon veel en vooral grote blaren. Om over de pijnlijke en gezwollen knieën nog maar te zwijgen. Wat dat aangaat ben ik behoorlijk fit.

Rustdag

Burgos is een mooie stad met veel historie. Ik heb Burgos gekozen als de plek om mijzelf wat rust te gunnen. De nacht heb ik geslapen in de gemeentelijke albergue slapen. Een prima plek overigens vlak bij de kathedraal voor € 5,-. Met een pelgrimspaspoort heb je recht op toegang tot de albergues die verspreid zijn langs de Camino. In principe mag je slechts één nacht verblijven. Er zijn uitzonderingen - bijvoorbeeld wanneer je ziek bent - dat je nog een nacht langer kan blijven, maar liever niet. Of dat alleen geldt tijdens de drukke periode weet ik niet. Ik zal vandaag opzoek moeten naar een andere albergue of een hotel.

Al voor zes uur staan er pelgrims op voor hun wandeling. Als de eerste pelgrims opstaan – en daarmee ook andere pelgrims wakker maken – is het een kwartier later dermate rumoerig dat verder slapen nagenoeg onmogelijk is. Het licht in de albergue is vaak nog uit en dus schijnen mensen zelf bij met een telefoon of een andere lichtbron. Zelf maak ik gebruik van een kleine hoofdlamp zodat mijn handen vrij zijn en ik licht heb daar waar ik kijk. Daar komt bij dat je in een albergue geacht wordt om uiterlijk acht uur weg te zijn. Van uitslapen was dus geen sprake. Dus om iets voor acht verliet ik het mooie pand om vervolgens aan de overkant van de straat in een café te ontbijten. De meeste daar nog aanwezige pelgrims hadden eveneens een rustdag gepland.

Met mijn backpack ben ik naar een kasteel gelopen en heb daar wat van het uitzicht over de stad mogen genieten. Hoewel, het was verlaten en ergens voelde ik mij een beetje ontheemd. Diep van binnen had ik graag willen doorlopen vandaag maar gek genoeg is mijn lichaam maar moeilijk vooruit te branden. Alsof hoofd en lichaam uit harmonie zijn. Ik heb een hotel geboekt in het centrum van Burgos. Al vroeg heb ik daar mijn backpack gedumpt. De kamer was uiteraard nog niet beschikbaar, maar fijn dat het kon. Met wat uitleg over het hotel en waar ik voor ontbijt terecht kan, besluit ik de kathedraal te bezoeken.

De Maria kathedraal van Burgos is imposant en indrukwekkend. Er is ruim 300 jaar over gedaan om deze gotische katholieke kathedraal te bouwen. Halverwege de 16e eeuw was het klaar. Van buiten en van binnen is het kunst, pracht en praal. Naarmate ik langer binnen was voelde ik mij steeds ongemakkelijker. Alsof een enorme zwaarte op mijn schouders drukte merkte ik steeds heviger dat ik naar buiten wilde. Weg van deze potsierlijkheid.

Wat ik in deze kathedraal zie en voel is: onderdrukking, verering, verdriet, mishandeling, macht, onderdanigheid, polarisatie, schaamte en nederigheid. Dat alles verpakt in weelderige kunstwerken en altaren die een enorme

rijkdom uitstralen. Ik liet dat beeld op mij inwerken en ik kon het simpelweg niet rijmen. Ik miste beelden van liefde, zelfliefde, vreugde, plezier, geluk, voorspoed, overvloed, saamhorigheid, etc. Het maakte mij bedroeft en de volgende vraag diende zich aan mij op: “zijn dit werkelijk de inprentingen waarop wij de Westerse maatschappij hebben gebouwd?”

13-1 panorama over de stad met de Maria Kathedraal

Nadat ik buiten op het plaza voor de kathedraal wat heb gegeten besluit ik de omgeving verder te verkennen. Er is voldoende te zien en te beleven. Een maal aan de andere kant van de rivier Arlanzón merkte ik dat de energie direct veranderde. De rivier lijkt een scheiding tussen oud en nieuw, klassiek en modern, ingetogen en functioneel. Ik voelde mij niet echt ontspannen en meer vanuit het hoofd ben ik de op zoek gegaan naar iets om te ondernemen. Het werd het Museo Evolución Humana.

Net als de kathedraal een indrukwekkend gebouw van echter een heel andere orde. Het museum is een bezoek meer dan waard. En hoewel ik niet alles kon begrijpen – mijn Spaans is ronduit slecht – waren de indrukken overweldigend. Het klapstuk voor mij was de cirkel opstelling van de menselijke evolutie. Als bijna levende “mensen” staan onze voorouders van 2 miljoen jaar geleden tot aan de neanderthaler na elkaar opgesteld.

Ik ontmoet Pete en Pat in het museum. Net als ik maken zij gebruik van een rustdag. We praten wat bij en delen onze verwondering en indrukken die we in het museum hebben opgedaan. Mijn gedachten gaan terug naar de verhalen van Jean Auel en haar boeken over de avonturen van Ayla die als klein zwaargewond meisje wordt opgenomen in De Stam waar zij lange tijd kan opgroeien voordat zij wordt verstoten. De Stam, ook wel platkoppen genoemd door De Anderen (moderne mens, net als Ayla) worden niet gezien als mensen. De opstelling en gelijkenissen die ik hier zie pakken mij bij de strot.

Voor mijn gevoel heb ik vandaag veel gedaan en de dag is nog maar net halverwege als ik besluit mijzelf in te checken bij het hotel. De kamer is netjes en voldoende ruim. Ik kan mijn kleren wassen in de badkamer waar ik een ligbad tot mijn beschikking heb. Wanneer ik neerplof op het bed geef ik mij over aan mijn vermoeidheid en doe een korte siësta. Als pelgrims hebben we contact met elkaar via Whatsapp en voor vanavond heb ik afgesproken om in ieder geval met Hernan nabij de kathedraal in restaurant Cervecería Morito om te eten. Uiteindelijk zat ik daar met Hernan, Clayton, Sandra en James (ik ontmoette James de eerste keer bij de albergue in Los Arcos. Hij is dominee en komt uit de US). Het was een heel fijne avond. Namens de groep bestelde ik een aantal schotels. Het was het beste menu van de Camino.

Deze rustdag heeft uiteindelijk 16 kilometer aan het totaal van deze maand toegevoegd.

14. Hornillos del Camino

8 juni 2018

Ik heb de rustdag volgens mij goed verteerd. De rustdag was ook wel een dag van emoties. Voor mij is dat iedere dag wel het geval, maar tijdens een rustdag kan je er niet echt van wegvluchten lijkt het. Als er al sprake is van een vlucht, dan is dat gisteren in de avond wel gelukt tijdens het diner.

Vanmorgen heb ik een heerlijk ontbijt kunnen samenstellen in het hotel en ben ik vol goede moed begonnen aan een nieuwe wandeldag. In regenkleding want er leek regen aan te komen. De etappe was niet echt zwaar. Na Burgos zijn de etappes langere tijd relatief vlak. Tijdens het wandelen voelde ik wel mijn blaar. De afgelopen dagen speelt ook de irritatie aan de achilles op na 15 tot 20 kilometer en dat was vandaag niet anders. Het maakt het lopen wat onprettiger en zeker wanneer ik even heb stilgezeten doet het extra zeer wanneer ik weer in beweging kom. Tot aan Hornillos ben ik niet veel bekenden tegengekomen. De route zelf was wat saai. Maar zeker ook afgewisseld met hele mooie vergezichten.

In Hornillos del Camino kwam ik Hernan, Pat en Pete weer tegen en later sloot Briley ook nog aan. De verleiding was groot om met hen nog 11 kilometer door te wandelen. Ik heb echter tijd genoeg om in Santiago te komen en lig een dag voor op schema ondanks de rustdag van gisteren. Door

Hornillos del Camino heeft een oppervlakte van 14,08 km² en een bevolking van c.a. 60 inwoners.

De eerste keer dat Hornillos in documentatie opduikt, is in de 9e eeuw, omdat er een verdedigingslinie, gevormd door vestingtorens van het primitieve Castilië, doorheen liep. In die tijd stond deze stad bekend als Forniellos, wat kleine ovens betekent, waarin tegels werden gebakken. Hornillos zelf betekent letterlijk kachels.

In de loop der jaren zijn er maar liefst drie ziekenhuizen ontstaan waaronder die van San Lázaro, die bedoeld was voor melaatsen en pelgrims. Deze zijn er nu niet meer.

In 1936 zijn graven gevonden, met daarin veel aardewerk en andere metalen van grote waarde. De gerenoveerde parochiekerk is een opvallend verschijning op het stadsplein.

de rustdag ontmoet ik ook weer andere mensen. Inmiddels een mooi gesprek gehad met Lena (Zwitserland) en een aangename kennismaking met Maureen (UK). Aangenaam omdat Maureen dacht dat ze toch minstens twee keer zo oud was als ik. Ze schatte mij op 28! Ik vermoed dat Maureen zelf wat moeite heeft met haar leeftijd. Waarmee ik niet wil ontkennen dat ik leeftijdsgenoten stevast ouder schat dan ze zijn. Of mijzelf jonger. Mijn overtuiging is wel dat de Camino je jonger maakt. Of in ieder geval zachter, minder bezorgt en meer rustgevend.

In de tuin van de 'Albergue de peregrinos El Alfar de Hornillos' liggen Lena en ik op een kunststoffen ligbed te genieten van die momenten dat de zon doorkomt en de warme gloed op het gezicht straalt. Heerlijke momenten die vooralsnog spaarzaam zijn in het koude en regenachtige Noord Spanje. Wat overigens prima wandelweer is.

14-1 Een afwisselende etappe met mooie uitzichten. In de verte Hornillos del Camino

15. Castrojeriz

9 juni 2018

Het blijft regenachtig en koud in Spanje. De vooruitzichten zijn niet hoopgevend. Ik moet het ermee doen. Het was een mooie wandeling vandaag met adembenemende uitzichten en een grijze lucht. Samen met Lena begon de wandeling vanuit Hornillos del Camino, Tien minuten verder kwam zij erachter dat ze haar wandelstokken was vergeten. Ik twijfelde of ik met haar zou teruglopen maar heb dat niet gedaan. Dat riep van alles in mij op, met name schuldgevoelens.

Tegelijkertijd wandel ik voor mijzelf. Ik kan mij dan ook goed voorstellen dat wanneer je met anderen loopt en er is oponthoud bij iemand van de groep dit ook kan frustreren. Hoe legitiem die reden ook is.

Eén van de ongemakken van de Camino is als je naar het toilet moet en er is geen mogelijkheid om dat te doen. In het uiterste geval zoek je dan een plekje achteraf voor privacy. In een open veld ontbreekt die mogelijkheid. Vandaag werd ik geconfronteerd met die uitdaging al vrij snel na de start. Buitengewoon ongemakkelijk en naarmate de tijd verstreek nam dit ongemak enkel toe. Net als de noodscenario's in mijn gedachten. Met de informatie van de Camino Pilgrim App wist ik dat er een albergue moest zijn in San Bol, een dikke 8 kilometer wandelen na Hornillos del Camino. Juist op tijd zag ik de albergue liggen en met het zweet op mijn voorhoofd week ik van de route af om de c.a. tweehonderd meter naar de albergue te

Castrojeriz ligt in de provincie Burgos en telt bijna 800 inwoners.

De oorsprong van Castrojeriz is onzeker. Zeker is wel dat Castrojeriz zijn oorsprong vindt op de top van de heuvel, waarop het kasteel staat, dat de bijnaam Castro krijgt. De keramiek dat aan het oppervlak verscheen tijdens opgravingen op de top van de heuvel laten zien dat er een stad was in de bronstijd, met een oudheid van ongeveer 1500 jaar voor Christus.

Voor de pelgrims die in de stad aankomen, is de eerste grote verrassing het General Hospital van San Antón, gelegen op twee en een halve kilometer van Castrojeriz; een van de belangrijkste bezienswaardigheden van de hele Camino de Santiago.

wandelen. Eenmaal aangekomen bleek de albergue gesloten! Maar zowaar onder de deurmat lag de sleutel en kon ik toch naar binnen. Die tip kreeg ik van Michael die daar op een stoel zat te rusten. Het was het meest fijne moment van de dag en nadat ik alles weer netjes had achtergelaten en de deur achter mij op slot draaide heb ik de sleutel terug gelegd op de plek waar die lag. Een diepe zucht volgde en dankbaarheid. De uitdrukking dat de Camino voorziet in al wat nodig is was vandaag zeker van toepassing.

Eenmaal weer onderweg heb ik een stuk opgelopen met Maureen. Ze vertelde mij waarom klaprozen in Engeland zo bijzonder zijn. Het verhaal is dat tijdens de 1e wereldoorlog enorm veel slachtoffers zijn gevallen. De velden waarop gevochten werd waren doorgaans kaal. Maar na de gevechten waren deze velden bezaaid met klaprozen. De klaproos zou het bloed van elk vermoord slachtoffer hebben omgezet in de mooie rode kleur. Op 11/11 dragen veel Britten dan ook een klaproos (poppy) op hun borst. Hiermee herdenken Britten de slachtoffers van de Eerste en Tweede Wereldoorlog, maar ook van alle conflicten sinds die tijd. Dankzij haar bloedrode blaadjes en zwarte kruisvormige binnenste is de klaproos het symbool voor alle gesneuvelde soldaten.

Castrojeriz is een mooie plaat met een indrukwekkende geschiedenis. Een paar kilometer daarvoor bezoek ik met Maureen het pelgrim Hospital van San Antón. Je loopt er praktisch doorheen. Net na het Hospital drink ik wat koffie en bestel een muffin bij een koffiebar. Ik kom er Briley tegen die wat last heeft van haar hielen. Ook Pola zit er, samen met Peter. Peter gaat door een moeilijke fase begrijp ik. De Camino doet wat met je. Zeker na 1800 kilometer.

Castrojeriz is oud en heeft natuurlijk ook een kerk (tevens museum) die ik bezoek. Daarna ben ik naar de albergue van mijn keuze ben gelopen. Rosalía is de naam van de albergue. Clayton, Raeanne, Michael, Veronica, James, ze zijn ook hier. 'k Ben benieuwd naar het menu vanavond. Het is deels vegetarisch en ik heb nu al trek. Maar eerst nog even een siësta nadat ik bij

de plaatselijke apotheek wat desinfecteermiddel heb gehaald, net als een Compeed stick en een naald met draad. Mijn blaar wordt langzaam beter, maar vanaf nu geldt voor voetverzorging: Better safe than sorry!

16. Frómista

10 juni 2018

Een gebeurtenis van uitzonderlijk belang die plaatsvond in 1453 gaf de priorij van San Martín nieuwe bekendheid en Frómista kreeg de bijnaam "Villa del Milagro".

Een zekere Pedro Fernández de Teresa leende geld van een Jood genaamd Matudiel Salomón. Toen de termijn was verstreken, gaf hij de lening niet terug en de Jood meldde hem bij de kerkelijke autoriteit, die hem excommuniceerde. De man, toen hij geëxcommuniceerd werd, betaalde het geld aan de Jood, maar nam niet de moeite om zijn fout te bekennen en op te helderen. Pedro Fernández werd ernstig ziek en vroeg om een biecht bij de priester van San Martín, Fernández Pérez de la Monja, die de laatste sacramenten kwam toedienen.

Toen de priester hem het formulier wilde geven, werd het met zoveel kracht aan de pateen bevestigd dat hij het niet kon scheiden. Verbaasd vroeg de priester de zieke man of hij enige zonde had verborgen of geëxcommuniceerd was. Pedro herinnerde zich wat er met Matudiel was gebeurd en legde het uit aan de priester, die hem vrijspak en hem een ander formulier gaf om de communie te ontvangen. Later nam Pérez de la Monja de vorm van het wonder aan, zoals het op de patine stond, en plaatste het in San Martín in hechtenis. In het huis waar de gebeurtenis plaatsvond, wordt de stola van de priester, die al gerafeld is, bewaard en de zogenaamde "wondersteen" is nog steeds te zien bij de deur.

Frómista telt 767 inwoners en werd rond 1066 gesticht.

Het was een heel gezellige avond in de albergue in Castrojeriz tijdens de maaltijd. En na een ietwat matige nacht was het vandaag een koude dag met vooral de laatste kilometers veel regen. Daar had ik al rekening mee gehouden en trok direct mijn regenkleding aan. Gisteravond aan tafel werd vermeld dat er vandaag geklommen moest worden.

Wat ik niet wist was dat dit klimmen over een korte afstand was. Ik beschouw het als een geluk dat ik een stevig ontbijt kon nuttigen.

Samen met Raeanne vertrok ik richting Frómista in een rustig tempo. Zij vertelde mij dat het herdenken van de soldaten met klaprozen, waar Maureen mij over vertelde, ook een gebruik is in Canada.

De klim waarover was gesproken diende zich vrij snel aan. Een klim van slechts één kilometer maar wel met gemiddeld 12% stijgen. Een echte kuitenbijter en ook het moment dat ik zonder Raeanne ben doorgelopen omdat mijn wandeltempo een stuk hoger ligt.

Onwillekeurig denk ik aan de stijgingspercentages in de bekende wielerrondes. De Giro, Tour en Vuelta. Ik kan met diep respect kijken naar deze koersen omdat het zo verschrikkelijk zwaar moet zijn.

Het stevige ontbijt gaf mij voldoende energie waardoor ik de klim goed kon verteren. Het was wel zweten uiteraard. Er komt bij een dergelijke proeve bijna altijd een soort van competitie gevoel naar boven. Ik geef het maximale en ga daarbij vaak door meerdere pijngrenzen. Dit gebeurde op iedere klim tot dusver en zou ook op de overige beklimmingen gebeuren.

Boven op de top van de klim heb ik even flink uitgeblazen alvorens met 18% te dalen. Mijn hoop dat de inspanning voor vandaag daarmee klaar was bleek ijdel te zijn. Door de hoeveelheid regen van de afgelopen weken en vandaag waren lange stukken wandelpaden verworpen tot modderpaden. Glibberend en glijdend liep ik over het pad waarbij ik enkele keren uit mijn schoenen leek te glijpen omdat deze in de modder werden vastgezogen. Gedurende meerdere kilometers was een normale voetafwikkeling onmogelijk. Het irriteerde mij. Mijn regenbroek en voor de gelegenheid aangetrokken overschoenen zaten onder de modder uiteraard. Ondanks de ongemakken was de route naar Frómista wel mooi. En wederom grijs.

Frómista ligt in de provincie Palencia. Wederom heb ik een grens overgestoken en wanneer ik bekijk waar ik ben vermoed ik dat Palencia gevolgd door de provincie Leon de komende tien dagen mijn "thuis" is. Daarna is het nog 'slechts' 155 kilometer naar Santiago de Compostella.

Onderweg ben ik Maureen weer tegengekomen. We spraken over onze reden voor de Camino en over een ogenschijnlijk terugkerend thema bij veel pelgrims: loslaten en aardig zijn voor jezelf. Door ons gesprek zijn we onze oriëntatie voor waar we waren kwijt en vergisten we ons in de locatie en waar we iets konden eten. Dat bleek dus nergens binnen afzienbare tijd te kunnen. Gelukkig hadden we beiden iets eten bij ons voor dergelijke momenten. Op een droog moment hebben we een zijltje neergelegd in het gras en zijn pal langs de route wat gaan eten. Ik had wat hamburgerbroodjes en een blikje sardientjes en met wat geïmproviseerd bestek lukte het mij de sardienen op het broodje te krijgen zonder onder de vette olie te zitten. Het smaakte prima en beide namen we de tijd.

Maureen had een albergue geboekt in een klein stadje voor Frómista. Ik liep met haar mee en overwoog kort om op deze plek te blijven. Het was echter nog vroeg. De laatste 6 kilometer van vandaag heb ik alleen gelopen en ik voelde mij na een tiental minuten wat somber. De druilerige regen hielp niet en ik voelde een lichte spijt dat ik niet met Maureen was gebleven. Het was fijn met haar. Een sympathieke, spontane pensionada die alweer een tijdje in Frankrijk woont. Aan het begin van de middag kwam ik aan in Frómista.

De albergue in Frómista ging echter pas om 13:30 open. Ik was er een uur eerder wat de gelegenheid gaf om in een bar nog even een broodje te eten. Doorlopen was voor mij geen optie meer. Mijn voeten waren na de glibberende natte dag net iets te gevoelig. Eenmaal in de albergue volgde de gebruikelijke routine van douchen en siësta. Ik ben blij met vandaag. Blij en content met mijzelf en dankbaar voor deze Camino en alles en iedereen die daar deel van uitmaken.

17. Carrión de los Condes

11 juni 2018

Het stadscentrum van Carrión de los Condes, aan de oevers van de rivier de Carrión, herbergt verschillende middeleeuwse religieuze gebouwen met een belangrijke artistieke waarde en is een doorgangplaats voor pelgrims die de Franse route van de Camino de Santiago afleggen.

Diverse archeologische vondsten laten zien dat de plaats al in tijden vóór de pre-Romeinse culturen bewoond was. Sporadische vondsten in de 19e eeuw van palmpijlpunten, typisch voor de klokbekercultuur, ondersteunen deze stelling.

De volledige naam Carrión de los Condes verschijnt in het jaar 1522, in het testament van Aldonza Manrique. Hij was de markies van Aguilar de Campoo.

Carrión telt 2069 inwoners.

De Camino lijkt een vast patroon te omvatten van matige nachten. De nacht in Frómista bleek geen uitzondering. Ik bedenk me dat het ook wel past bij de albergue van vannacht. Gisteren tekende zich af met een niet zo'n hartelijke ontvangst en een gebrek aan een welkom gevoel. Vanmorgen een ontbijt dat ik als slecht kan beoordelen. Een verpakt droog broodje, een verpakt stukje cake en een pakje sinaasappelsap. En koffie of thee. Water kon ook, mits je dat buiten zelf

ging halen. Het is niet zo dat je een gegeven paard niet in de bek mag kijken. De dag van aankomst dien je voor een eventueel ontbijt te betalen. Iets dat de meeste pelgrims doen. Ik heb mij laten vertellen dat de albergues naarmate je dichterbij Santiago komt de prijzen omhoog gaan en de kwaliteit achteruit. Wat aannemelijk is, maar niet helemaal waar. Dat het naarmate je dichterbij Santiago komt steeds drukker wordt is waar. Het aanbod van slaapmogelijkheden wordt ook groter en daartussen is er zeker een verschil in kwaliteit en prijs.

Het aantal pelgrims neemt de laatste jaren enorm toe. In 1978 werden er bijvoorbeeld slechts 13 pelgrims geteld die de tocht hadden volbracht. In

2017 waren dat er c.a. 280.000. van al deze pelgrims loopt het overgrote deel de Camino Frances (60%) gevolgd door de Camino Portugués (20%). Van alle pelgrims die de Camino Frances lopen start meer dan 40% in Sarria. Dit is de laatste stad die qua afstand recht geeft op een Compostolaat. Vanaf Sarria is het 115 kilometer naar Santiago. In 2017 begonnen c.a. 33.000 pelgrims hun tocht in Saint Jean Pied de Port. Slechts 15% daarvan legt de tocht tot Santiago ook helemaal af. Van de pelgrims die uitvallen, doet het overgrote deel dat de eerste 10 dagen. De aantallen pelgrims nemen ieder jaar toe. 2020 laat door Corona een trendbreuk zien.

Over het wel en niet uitvallen had ik vandaag een leuk gesprek met de gepensioneerde Patrick uit Ierland. Hij loopt zijn zesde Camino en later in het seizoen zijn zevende, de route Del Norte. Zijn reden is zowel legitiem als inspirerend: hij wil voldoende trainen voor de PCT (Pacific Crest Trail). Een route zonder albergues, restaurants, etc., van meer dan 4200 kilometer van Mexico naar Canada door Californië, Oregon en Washington.

We hadden het over trainen. En wanneer is dat genoeg? De Camino hoeft niet zwaar te zijn als je voldoende kilometers in de benen hebt. Ik heb zelf ongeveer 300 kilometer getraind (met bepakking) voordat ik begon aan de Camino. Maar of voldoende trainen ook een goede voorbereiding is? Uiteindelijk moet je het doen met wat de Camino je voorschotelt en dat is elke keer weer anders, aldus deze Irish man. En dat klopt. Ik had nooit verwacht dat de temperatuur de afgelopen periode zo laag zou zijn. De eerste dag naar Roncesvalles is voor iedere pelgrim die dezelfde dag over de berg is gewandeld een verschrikking geweest. In Nederland is het vrij ingewikkeld je voor te bereiden op een wandeltocht van 27 kilometer waarvan je er twintig aan het klimmen bent. Wat dat doet met je lijf is per persoon anders. Omstandigheden van bittere kou, storm, harde regen, hagel, onweer en bliksem kan je doorgaans niet op trainen. Als je thuis traint zorg je ook voor goede voeding. Mijn ervaring is voorsnog dat dit tijdens de Camino ingewikkelder is. Voeding doet heel veel met het lijf in positieve of negatieve zin. Waar je ook niet voor kunt trainen is het slapen op een grote

en luidruchtige slaapzaal door snurkende, hoestende en woelende mede pelgrims. Je kan je deels op instellen. Oordoppen worden je grootste vriend, doch uitslapen is er echt niet bij.

De eerste tien dagen bleef ik nagenoeg vrij van kwaaltjes. Als een eerste kwaal zich aandient probeer je het te ontzien met als gevolg dat je op andere plekken kwaaltjes gaat krijgen. Tel je alles bij elkaar op dan wordt er een beroep gedaan op je mentale weerbaarheid. Hierdoor kan je jezelf ineens extreem uitgeput voelen en kunnen de emoties het een paar dagen volledig overnemen. Dat is wat je ziet gebeuren, iedere dag weer bij jong en oud, sterk en minder sterk. Is de Camino Frances zwaar wanneer je alles bij elkaar optelt? Dat is persoonlijk.

Als je de film “The Way” hebt gezien, dan geeft dat deels een inspirerend en romantisch beeld. De Camino is voor mij op dit moment niet romantisch. Wel een geweldige reis met mentale en fysieke uitdagingen.

En vandaag? Een heerlijke dag en mede dankzij Maureen, Eefke, Clayton en James ben ik nu in Carrión de los Condes.

Aangekomen in Carrión is het rustig. Ik loop naar de albergue Sancta Maria. Patrick raadde deze aan en bij iedere Camino heeft hij hier overnacht. Vol is vol, maar ik ben één van de eerste. In volgorde van aankomst zet ik mijn backpack naast de andere twee bij de ingang en loop iets terug naar het pleintje waar ik op een bankje plaats neem om wat te ontspannen. Ik ontmoet er Nigel en Rachel. Een stel uit Australië. Nigel voert het hoogste woord en is een opvallende verschijning met dreadlocks en op het eerste gezicht een ietwat onverzorgd uiterlijk. Hij is erg grappig en recht voor zijn raap. Rachel is wat meer ingetogen en buitengewoon zacht en vriendelijk. We praten wat over de Camino maar vooral over de gel zolen van Nigel om zijn voeten met blaren te beschermen.

De albergue is netjes. Alles wordt verzorgd door nonnen van het naastgelegen klooster. Ik kan mij inschrijven voor het pelgrimsdiner wat bestaat uit de giften en opbrengsten van die dag. Ik besluit het niet te doen omdat ik merk dat ik wil eten wanneer het mij uitkomt. Ik maak mijn bed op en naast mij ligt een wat oudere man en ik vraag mij af of het wel goed gaat met hem. Hij is in de 80 en loopt de Camino in zijn eigen tempo. Ik ontwikkel een diep respect voor de man. Als ik wakker word van mijn siësta hoor ik gezang beneden in de ontvangstruimte. Ik voel mij nog moe maar na een tijdje wint mijn nieuwsgierigheid het van mijn drang om te blijven liggen. Als ik de trap afloop zie ik ongeveer 20 pelgrims op banken in een vierkant zitten, aangevoerd door drie nonnen op de kop waarvan de middelste met gitaar. In een soort van deelronde worden mensen aan het woord gelaten. Ik zie Patrick in een hoek schokken van het huilen. Raeanne, Eefke en Adriana (zij komt uit Chili) en vele anderen die ik nog niet eerder heb ontmoet of van gezicht ken. Met één van hen heb ik gisteren bij de albergue in Fromísta wat woorden gewisseld. Een Amerikaans / Chinese man van rond mijn leeftijd. Na een tijdje vraagt de non met de gitaar of hij een stukje wil zingen. Na enige twijfel stemt hij toe en vol verwachting wacht iedereen af. Zodra hij zijn eerste noten ten gehore brengt ben ik direct geraakt. De man blijkt een fabuleuze nachtegaal met een gouden stem. De noten komen recht uit zijn

hart en raken niet enkel mijn ziel maar die van alle aanwezigen. De energie in de ruimte is gevuld met liefde en saamhorigheid op een manier die ik niet meer zal voelen tijdens deze Camino. Ook de drie nonnen zijn verrast door deze wonderlijke gebeurtenis.

18. Terradillos de los Templarios

12 juni 2018

Ik ben vannacht nog opgestaan om voor de zekerheid mijn opengeprikte blaar nogmaals te ontsmetten. Het irriteerde namelijk enorm en ik was bang dat het begon te zweren. Desondanks heb ik toch redelijk geslapen in Sancta Maria. Vanmorgen ben ik nog voor zeven uur gestart voor mijn volgende episode richting Santiago de Compostella. Met twee bananen als ontbijt en indien nodig een broodje en een blikje sardientjes in de tas. Ik hoopte wel dat er zo vroeg horeca open zou zijn in het stadje, maar dat bleek valse hoop.

De eerste kilometers waren zwaar. Ik kon niet goed lopen vanwege pijn veroorzaakt door mijn blaar. Na verloop van tijd ging het beter en voelde het wandelen al een stuk natuurlijker. Ondanks het ongemak merkte ik een positieve vibe voor deze dag. Er stond een uitdaging te wachten en die uitdaging werd verwelkomd met een blik op een regenboog aan de horizon voor mij. De eerste 18 kilometer zou geen mogelijkheid bieden iets te eten, te drinken of een sanitaire stop te maken. Het was ook de dag in het teken van het binnengaan van de "Meseta." Voor het eerst was ik blij dat het vandaag nog niet zo warm was. Het weer is aan de beterende hand, we hebben veel zon gehad en enkel de temperatuur bleef achter. De Meseta is berucht om zijn uitgestrekte vlakten, weinig schaduw en zeer hoge temperaturen. Dit stuk kan dan ook erg pittig zijn. Vandaag is het geen 40° Celsius en het landschap is prachtig. Ik zag de wind golven blazen over de

Terradillos de los Templarios is een klein dorp met ongeveer 70 inwoners.

In Terradillos vertelt een van de wijdverspreide legendes dat er in het verleden een parochie in de stad was, die van San Esteban, waarvan de pastoor elk jaar een gouden ei naar Santiago bracht. Totdat op een dag de gemeenteraad van Compostella uitlegde dat ze geen enkel ei wilden, maar de hele kip.

Opdat het niet kon worden meegenomen, begroeven de leden van de tempel het in de omgeving, op de Torbosillo-heuvel.

tarwevelden die op hun beurt leken te dansen en waaruit plots een ooievaar opdook, bezig voedsel te verzamelen. De mooie wilde bloemen langs de kant die me toe wuifden en de weg die in het niets aan de horizon verdween.

Ik heb een flink stuk opgelopen met Raeanne en zoals bijna altijd een heel mooi gesprek gehad dat eindigde in tranen en een omhelzing. Na dit lange rechte stuk van 18 kilometer kwam ik aan in Calzadilla de la Cueva. Het doemde op uit het niets toen de weg zich langzaam voorover boog en de eerste daken de aanwezigheid van het dorp verraadde. Direct loop je tegen een bar/restaurant/albergue aan en ik zal Pola zitten die daar had geslapen en het vandaag rustig aan deed. Ik bestelde een Lasagne en maakte dankbaar gebruik van het toilet. Tien minuten verstreken voor ik kon genieten van mijn verlatte ontbijt of vervroegde lunch. Omdat iedere pelgrim hier pal voorbij loopt was het ook een mooie ontmoetingsplaats. Zo kwam ik Sandra naar een paar dagen weer tegen. Deze plaats markeert het midden van de Camino Frances. Vandaag ben ik dus officieel over de helft van de tocht naar Santiago de Compostella.

Na de lasagne ben ik nog 10 kilometer verder gelopen. Een paar kilometer daarvan alleen totdat ik Winny uit Ierland voorbij liep. We raakten aan de praat en ook met haar heb ik een zeer diep gesprek gevoerd. Het is zo mooi om te zien en horen hoe open mensen kunnen zijn. Het gesprek hielp mij door de laatste kilometers heen. Het zijn de kilometers waarbij ik mijn hielen maar al te goed voel. Ik heb niet de illusie dat dit snel minder gaat worden.

De albergue is heerlijk. Erg ruim en met een heel grote tuin. En met een dag als vandaag een zeer welkom einde van de wandeling.

18-1 Onderweg naar Calzadilla de la Cueva met Raeanne

19. Bercianos del Real Camino

13 juni 2018

Bercianos del Real Camino is een gemeente in de Spaanse provincie León. Verspreid over een oppervlakte van 34,24 km² telt Bercianos del Real Camino 196 inwoners.

De geschiedenis van Bercianos is oorspronkelijk onlosmakelijk verbonden met die van Sahagún. De oude Romeinse stad Camata werd in 833 door de moslims verwoest en Alfonso III gaf opdracht tot de bouw van het oude heiligdom, dat "Sanç Facund" heette, een naam die werd afgeleid tot Sahagún en S. Primitivo.

De oudste documenten die het bestaan van Bercianos del Real Camino vermelden, dateren uit het jaar 950 of eerder.

In de koele ochtend vertrek ik rond 7:45 samen met Eefke en Adriana. De koelte wordt al snel onderbroken door de opkomende zon. Ik heb een broodje en een banaan gegeten. Het ontbijt in de albergue bevatte een ingepakt cakeje waar ik vriendelijk voor bedankte.

Mijn blaas is opmerkelijk afwezig wat mij direct een fijn gevoel geeft. Ik maak wat foto's onderweg. Van de omgeving en één selfie van

ons drieën. We praten wat over koetjes en kalfjes en naarmate de zon hoger aan de hemel gaat staan ontdoe ik mij van mijn fleecetrui.

Zo wandelen we rustig door de tijd en worden we in het eerste dorpje ingehaald door Clayton en James. Al lopende blijven Eefke en Adriana wat achter en wij halen op onze beurt Raeanne en Camila in. Camila komt uit Brazilië maar is ondertussen gaan samenwonen met haar vriend in Canada. Camila is fijn gezelschap en ik merk dat we een klik hebben. Onderweg lachen we met elkaar en nemen we gekke foto's van elkaar bij een metalen kunstwerk dat een pelgrim voorstelt. We lopen langs een bar waar Sandra samen met Patricia een koffie drinkt. Patricia is een 18 jaar jonge vrouw uit Ierland. We praten kort wat met elkaar en lopen vervolgens een paar kilometer door om in een dorpje waar de weg is afgezet – vermoedelijk iets met stieren als in Pamplona – iets te drinken en te eten in een cafétaria. Mijn

dagelijkse ritueel om de schoenen en sokken uit te doen om mijn voeten en schoeisel te laten luchten en een snelle inspectie van de voeten, voltrekt zich ook hier.

Raeanne, Camila en ik gaan na verloop van tijd samen verder. De route is wat saai maar onze gesprekken maken veel goed. We doen een vragen spelletje onderweg met vragen als: “welke films staan er in je top 3” en “door welke muziek word je geraakt?” Op deze manier hobbelde de dag voort met zon, mooie uitzichten en luisteren naar muziek.

Onze trance wordt onderbroken wanneer we ineens tussen een kudde schapen staan waar we doorheen moeten lopen. Niet lang daarna besluit ik zelf wat door te lopen en zet de pas erin. Ik geniet van de stilte maar kan me toch ook eenzaam voelen. Ik loop langs velden met wilde bloemen en zeeën van klaprozen. Een moderne boog van dubbelwandig pijpmateriaal verraad dat Bercianos niet ver weg is. Ik loop nog voordat ik het dorp in wandel langs een grote albergue aan de rand van de weg. De uitstraling vind ik niet zo fijn en besluit door te lopen. Als ik het dorp inloop zie ik een café recht voor mij. De Camino Pilgrim App geeft een albergue aan verder in het dorp maar het lukt mij niet deze te vinden en ineens sta ik aan de andere kant van het dorp. Ik besluit terug te lopen en iets te eten bij het café dat ik bij de ingang van het dorp heb gespot. Als ik daar bijna ben zie ik in een zijstraat een hostel. Ik informeer naar de kosten voor een overnachting maar dit is dermate prijzig dat ik het laat schieten. In het café blijkt het ook mogelijk om te slapen. De albergue die eraan vastzit is nog niet goed aangegeven. Het draait pas zijn eerste seizoen. Met een prettige binnentuin, goede voorzieningen en heerlijke bedden is dit een top albergue.

Ook Sandra, James en Clayton sluiten aan. Iets later ook Nigel en Rachel en nog veel meer bekende gezichten. Na een douche en siësta zit ik op een loungebank in de binnentuin mijn dagelijkse blog te schrijven op mijn telefoon. Met een biertje en een glimlach op mijn gezicht denk ik aan twee woorden: buen camino!

20. Puente Villarente

14 juni 2018

Puente Villarente is een Spaanse stad die deel uitmaakt van de gemeente Villaturiel.

Er zijn in totaal drie privé albergues te vinden. Er is een winkel en enkele café's. De meeste faciliteiten zijn er aanwezig.

In deze plaats wonen c.a. 320 mensen.

Bij het opstaan had ik niet gedacht een afstand van 34 kilometer te overbruggen.

Na het opstaan, wassen en tandenpoetsen heb ik in de bar een standaard en in dit geval een goed ontbijt voor pelgrims besteld. Wachtend

op mijn ontbijt had ik een mooi uitzicht op de weg en de pelgrims die langs liepen. De zon scheen in mijn gezicht en de ochtend kon niet beter beginnen. Of toch? Een pelgrim kwam aanlopen en tot mijn verassing was het Erika uit Roemenië. Na Burgos heb ik haar niet meer gezien volgens mij en ik vermoedde dat ze nog altijd minimaal een dag voor mij liep. Ik stond op en spreidde mijn armen waardoor ze opkeek en met een grijs van oor tot oor en vol verwondering mij tegemoet kwam. We praatte kort bij en checkten bij elkaar of het goed ging. Toen mijn ontbijt klaar was liep Erika weer verder en ik dacht dat we elkaar wel weer tegen zouden komen vandaag. Ik merkte dat ik het jammer vond dat ze doorliep. Ik mag haar graag. Ik kon niet vermoeden dat we een paar dagen samen zouden optrekken.

James kwam nog even bij mij zitten. Ik dacht dat hij, Clayton en Sandra al weg waren. James had veel pijn. Een grote blaas onder de bal van zijn voet was de boosdoener. We hebben nog wat gekletst en kort daarop met een gevulde maag en vol energie onderweg richting Mansilla de las Mulas. De beoogde eindbestemming van vandaag.

20 kilometer heb ik alleen gelopen in mijn eigen tempo, vergezeld van mijn eigen gedachten. In een dorpje kwam ik na 7 kilometer Erika, Eefke en Adriana weer tegen in een café pal aan de route. Natuurlijk weer de

benodigde beleefdheden uitgewisseld en ik heb dankbaar gebruik gemaakt van de faciliteiten van het café. Backpack op en weer door. Hoewel er af en toe mooie vergezichten zijn is de weg niet heel boeiend. Een lange rechte weg in de richting van León waar ik als het goed is morgen zal aankomen. Er zijn geen faciliteiten de komende 13 kilometer en ik besluit om stevig door te wandelen. Net zo lang tot er weer wat leven is te ontdekken.

Bij een heel klein winkeltje langs een rustige maar brede weg koop ik een stuk brood. Op een vervallen bankje in de zon, een paar meter naast de ingang van de winkel, ga ik zitten en neem de tijd om het te beleggen met sardientjes. Ik kijk naar de pelgrims die langs lopen en we groeten elkaar. Erika komt ook weer langs als ik bijna mijn broodje op heb. Ze zoekt een plek waar ze gezond plantaardig eten kan kopen. Veganisten hebben in mijn beleving toch een extra uitdaging in Noord-Spanje. Beide gaan we onze eigen weg maar wanneer ik na een paar kilometer omkijk zie ik dat ze niet ver achter mij loopt. Ik besluit te wachten en samen lopen we verder naar Mansilla de las Mulas.

Erika en ik hebben fijne gesprekken en ik voel veel dankbaarheid. Dankbaar voor dit avontuur, naar onszelf en elkaar. Wanneer je samen bent gaat de tijd voor het gevoel sneller en voor we het weten lopen we Mansilla binnen. Al snel volgt de teleurstelling. De albergues liggen aan een drukke weg en het gevoel is gewoon niet goed wanneer we binnen een kijkje nemen. Ik weet nog niet zeker wat ik zal doen. Ik heb 26 kilometer gewandeld, het is warm en ik voel me licht vermoeid. We lopen samen verder voor een betere albergue. In het stadje stop ik bij een apotheek voor leukoplast en iets verderop pin ik wat geld uit de muur. Mansilla gaat het niet worden ondanks dat alle faciliteiten hier verder aanwezig zijn. In een bar trakteer ik Erika op een glas verse jus d'orange. Het is daar dat ik besluit om met Erika door te lopen naar Puente Villarente en wanneer we onze weg vervolgen stappen we stevig door. Het voelt als een goed besluit. We praten niet zo veel en in de verte doemen de bergen met eeuwige sneeuw op. Het is een mooi zicht al zal het nog tot na Astorga duren voordat er weer in de bergen wordt gelopen.

Wanneer de vegetatie weer gaat toenemen, hoge bomen, grassen en de aanwezigheid van een rivier en een lange middeleeuwse brug weten we dat we in de buurt zijn van Puente Villarente. We lopen onder de brug door en aan de andere kant slaan we direct linksaf en uit het niets zijn we er. De albergue die we tegenkomen straalt weinig uit en we lopen door. Een tweede dient zich al snel aan en we besluiten hier te blijven. Puente is geen eindbestemming van een etappe. Er zijn vele slaappleaatsen, Er zijn vier zalen. Slaapzalen met enkele bedden en slaapzalen met stapelbedden. De eerste zijn wat prijziger. Ik heb het ervoor over, maar het is zo rustig dat ik naar de slaapzaal voor een stapelbed ga. We kunnen elk ons eigen bed uitkiezen. We zijn bijna alleen. Alleen een vader en zijn 12 jaar jonge zoon. Ze komen uit Korea.

Erika en ik hebben bij een supermarkt boodschappen gedaan en zijn zelf gaan koken. Uien, sla, tomaten, champignons. We hebben er iets lekkers van gemaakt. Maar voor het zover was hebben we de dagelijkse routine van douchen, kleren wassen en drogen volbracht. De in shampoo gewassen kleren (dit kan prima dienstdoen als alternatief wasmiddel. Wassen in de machine kan lang niet overal) konden aan de waslijn in de grote besloten tuin drogen terwijl wij liggend op een stretcher van de warme zon genoten.

21. León

15 juni 2018

León is de hoofdstad van de gelijknamige provincie. León ligt op 841 meter hoogte op de Spaanse Hoogvlakte en is met 136.414 inwoners de grootste stad van de provincie.

León is bekend om zijn gotische kathedraal en andere monumentale gebouwen, waaronder de romaanse Real Colegiata de San Isidoro, het Botines Huis (van de architect Antoni Gaudí); en het platereske San Marcos. León is ook bekend om de Leonese processies.

León werd gesticht in de 1e eeuw v.Chr. door het Romeinse legioen Legio VI Victrix. In 68 n.Chr. richtte de Legio VII Gemina een vast legerkamp op dat later de oorsprong van de stad werd. Haar moderne naam komt uit het Latijnse Legio VII Gemina voort van het door Galba (tussen de Iberiërs) gerekruteerde Romeinse legioen, dat vast gevestigd was op de huidige locatie van de stad, om de omgeving van de wilde bewoners van de bergen uit Asturië en Cantabrië te beschermen.

Samen met Erika ben ik na een redelijke nacht en een eenvoudig ontbijt vertrokken voor een korte etappe naar León. Alles bij elkaar misschien 16 kilometer en we zullen er dan ook vroeg zijn.

Als we 15 minuten onderweg zijn krijg ik een Deja Vu. Erika is haar wandelstokken vergeten. Zes dagen hiervoor gebeurde hetzelfde met Lena. Om mijn geweten weer in het reine te brengen ben ik met Erika mee teruggelopen. Dat werd gewaardeerd.

Een half uur later waren we weer op de plek waar het besluit om terug te gaan snel werd genomen.

We waren beide vooral met onszelf bezig. Ik heb het de laatste dagen soms wat zwaar maar wil daar niet direct aan toegeven. Ik probeer de meeste mensen een beetje te mijden. Niet constant, maar toch. Wanneer we door een voorstad lopen van León zien we het door de struiken en bomen liggen. Het is een grote stad met als belangrijkste pronkstuk de Kathedraal. De stad zo te zien roept emoties op. Het is de 4^e grote stad na Pamplona, Logroño en Burgos. We zijn er vroeg. Het is er druk en er is van alles te beleven. Mooie

monumentale gebouwen laten ons even stilstaan. Toch ben ik vooral aan het kijken of ik bekende pelgrims zie. Peter is de eerste die we tegenkomen. Hij heeft een rustdag en is de stad op slippers aan het verkennen. Slippers zijn een must om je voeten rust te gunnen. Zelf heb ik teenslippers, maar zie ook veel instappers. Deze zijn soms nog lichter.

21-1 De Kathedraal vanaf het terras gezien.

We lopen over de calle Ancha richting de Kathedraal en op de hoek tegenover de kathedraal nemen we plaats op een terras. Ik wil wat eten. Ik bestel een Tortilla en wat drinken en terwijl dat wordt klaargemaakt maak ik gebruik van het toilet waar het enorm warm is. Ik merk dat ik wat prikkelbaar ben en wat flauw maar verdring het. Op het terras hebben we schaduw en als we zitten komen Raeanne en Camila naar ons toe. Het is heel fijn hen weer te zien. Camila loopt echter met verband om haar voet. Ze vertelt haar verhaal over haar worsteling, haar bezoek aan een dokter en het advies om de Camino te staken. Ze gaat terug. Ik baal ervan en het maakt mij verdrietig en

een beetje boos. Camila merkt er niets van omdat het een gevecht in mijzelf is. Morgen vertrekt ze.

Raeanne en Camila zitten in een hostel om de hoek in de Calle Paloma. Er zit daar nog een hostel waar Erika heeft gereserveerd. Het Globetrotter Hostel. Ik ga er naartoe om te zien of er nog een plek beschikbaar is en dat blijkt zo te zijn. Het zijn nette kamers met vier bedden. Ik kan kiezen en verheug me erop onder echte schone dekens en lakens te slapen. Het is een modern hostel en ik ben blij met de keuze. Ik heb tot het einde van de middag de kamer voor mijzelf voordat er iemand anders van dezelfde kamer gebruik maakt. Ik krijg twee grote en twee kleinere handdoeken die heerlijk zacht aanvoelen. Heel wat beter dan de microvezel handdoeken die ik bij heb.

Met Erika spreek ik af wat door de stad te struinen en ergens iets te eten. Er is veel te zien, maar ik heb geen behoefte om de geschiedenis op te snuiven. Ik merk dat ik genoeg heb aan mijzelf. Samen lopen we door de mooie, historische straten, moderne pleinen, smalle steegjes en stoppen bij een kleine, smalle eetgelegenheid. Het is een plek waar biologische en veganistische producten worden verkocht en geserveerd. We nemen een veganistische taart en granenbrood met bietenhumus. Het is een traktatie voor de ziel en een streling voor de tong.

Ik voel mij wat vermoeid en besluit nadat we nog wat door de stad hebben gelopen om wat te rusten in het Hostel. Na een uurtje voel ik onrust en ga weer op pad. Ditmaal doelgericht langs de apotheker die vlakbij in de calle Ancha zit waar ik een reistube tandpasta haal. Het mijne is vandaag opgegaan. Daarna besluit ik om wandelstokken te kopen. Ik wil mijn achilles ontzien. Ik moet bekennen dat mijn ego iets te groot was voor het gebruik van wandelstokken maar ik heb mij laten overhalen door mijn collega pelgrims. Drie weken wandelen beginnen zijn tol te eisen. Vandaag voel ik krampjes in mijn linker kuit en mijn rechterbovenbeen voelt al een paar dagen wat verdoofd. Niet constant, maar toch een punt van aandacht en mijn gedachten gaan terug naar 2014 waar ik kennis maakte met een hernia.

Ik kies goede en lichte stokken uit die ik klein kan maken zodat ik ze mee terug kan nemen in het vliegtuig. Als ik uit de winkel stap zie ik Richi. We omhelzen elkaar en hij praat met veel anderen die we tegenkomen. Hij heeft ook een rustdag. Plots hoor ik mijn naam roepen van boven mij en als ik omhoog kijk hangt Justine uit een raam en zwaait naar me. Het doet me goed om hen ook weer te zien. Richi vraagt zijn “brother” of hij oké is en ik beantwoord bevestigend. Richi lacht alleen maar met een brede grijns.

In een andere zijstraat kom ik Pete tegen en we drinken wat. Hij vertelt mij dat zijn vrouw Pat ziek op bed ligt. Zelf heeft hij ook wat mankementen en allemaal aan de linkerkant van zijn lichaam. Ik vraag hem wanneer hij voor het laatst heeft gehuild. Pete kan het zich niet herinneren. Ik vertel hem dat zijn vrouwelijke kant misschien wat aandacht nodig heeft. Ik vraag me af wat mijn behoefte is op dit moment. Ik kan er niet goed bij.

Ik probeer vandaag veel te drinken en voldoende rust te pakken. Wat een uitdaging is. Want hoewel ik het erg fijn vind om de vele bekende vrienden weer te zien en te knuffelen is het ook vermoeiend. En als ik mijn stappenteller bekijk constateer ik dat ik ondanks de korte etappe naar León alweer 23 kilometer heb gelopen.

In de avond ga ik naar een Pub in het centrum voor Tapas. Het gerucht gaat dat veel bekende pelgrims daar afspreken en het klopt. Aan een buiten opgestelde lange tafel zitten ze bijna allemaal. Richi en Justine zijn er helaas niet bij, maar met Pete, Hernan, Clayton, Veronica, Michael, Raeanne, Camila, Erika, Nigel, Maureen en nog veel meer bekende en nieuwe pelgrims is het een gezellige avond om niet snel te vergeten.

Het is nog niet voldoende en ik wil nadien nog wat eten en dat doe ik met een paar anderen in een ander stadsdeel. Ik voel mij ondertussen wat gedissocieerd en mis tot op de dag van vandaag de herinnering met welk gezelschap ik aan tafel zat.

22. San Martín del Camino

16 juni 2018

Zoals elke morgen is het maar afwachten hoe ik heb geslapen en de afgelopen nacht was dat niet zo veel. Ondanks de goede bedden in het fijne hostel. Ik sliep relatief laat en was vroeg wakker. Ergens maakte ik mij wat zorgen over vandaag omdat mijn lijf gisteren echt niet fit was. Ik moest mijzelf vanmorgen dan ook een beetje forceren om in beweging te komen. Erika zat al aan haar ontbijt en ik ging ervanuit dat zij snel daarna zou vertrekken. Zelf at ik een banaan, een nectarine en een ontbijtkoek en dronk een glas lauw water. Mijn dagelijkse voetverzorging volgde daarna met het insmeren van Gehwohl voetencreme. Ook verzorg ik enkele kleine blaren. Mijn rechtervoet waar de blaarellende begon in Burgos ziet er weer uit als nieuw. Nu heeft de linkervoet wat meer aandacht nodig.

Vandaag kan ik ook de in León gekochte wandelstokken gaan proberen en zowaar kijk ik daar naar uit.

Erika heeft toch op mij gewacht en samen zijn we vertrokken. We liepen langs de kathedraal en kwamen direct al Clayton en James tegen. Clayton heeft in een hotel geslapen maar heeft onverwacht te maken gekregen met het fenomeen bedbugs. Zijn nacht was ook anders dan anders omdat hij al zijn spullen moest wassen. Met elkaar hebben we in León op een terrasje nog

San Martín del Camino maakt deel uit van de gemeente Santa Marina del Rey en telt ongeveer 360 inwoners.

De plaats heeft een ver historisch verleden zoals blijkt uit de gevonden prehistorische overblijfselen in het huidige grondgebied van San Martín. Ze zijn tentoongesteld in het Provinciaal Archeologisch Museum.

Het is ook zeer waarschijnlijk dat na de verovering van het Asturische grondgebied, door de Romeinen, in de tijd van Augustus, in de huidige enclave San Martín een uitkijktoren werd gebouwd om de doorgang van goudzendingen te controleren.

Deze constructie zou worden gevonden in het gebied dat momenteel bekend staat als Los Castillos, ter hoogte van de Plaza de Las Eras, een indicatie van de eerdere configuratie als een Romeins castellum (fort voor hulpstroepen).

een croissantje gegeten en een koffie gedronken met elkaar op het moment dat Richi en Justine langsliepen. De Camino loop je nooit alleen!

Voor mijn doen ben ik redelijk laat aan de echte wandel en ik moet zeggen dat de rustige manier van opstarten mij goed doet. Ik voel mij ook emotioneel en op deze manier ontstaat er ruimte om dat wat beter te voelen en toe te laten. Er staan ongeveer 25 kilometer op het programma, maar ik neem mijzelf voor dat dit afhankelijk van mijn gevoel mogelijk iets minder zal zijn. Als we onderweg zijn merk ik dat het lopen boven verwachting gaat. De wandelstokken maken een enorm verschil. Zeker bij enkele kleine heuveltjes en het klimmen en dalen wat daarbij hoort. Maar ook op het vlakke merkte ik dat ik mijn benen minder aan het belasten ben en het stemt mij vrolijk.

Erika en ik hebben leuke en fijne gesprekken gehad. En we hebben lange stukken ook gezwegen. Een beetje in onze eigen wereld en in een behoorlijk tempo doorgelopen. Ons tempo is nagenoeg gelijk dus dat gaat vanzelf. Op de smalle paatjes kan degene die achter loopt in een meditatieve staat de ander volgen. Wanneer we als tussendoortje een sandwich eten in een dorpje komen we als vanzelfsprekend weer bekenden tegen. Het dorpje Trobajo del Camino kondigt zich aan met een witte muur waarop een gele pijl met de resterende afstand naar Santiago is afgebeeld. Nog 298 kilometer te gaan. Dat betekent dat we er ook 500 kilometer hebben opzitten. Het vervult ons van trots.

De zon schijnt vandaag volop en de bergen in de verte die vanaf overmorgen bedwongen moeten worden laten steeds meer details zien. Ik heb wel zin om de bergen weer in te gaan. Met de voorwaarde dat het weer goed is bedenk ik mij en ik huiver wanneer ik terug denk aan de eerste dag op weg naar Roncesvalles.

Het is met 26°C een lekkere temperatuur als we aankomen in San Martín del Camino en checken in bij albergue La Casa Verde (het groene huis). En groen is het zeker. Een fijne en rustige plek en ik verwacht vandaag niet veel andere

pelgrims. Dit komt omdat deze plaats niet een standaard rustplaats is na een etappe. We lopen als het ware tussen de beschreven etappes door. Samen doen we boodschappen bij een supermarkt om de hoek en ik maak een flinke lunch. We hebben nagenoeg de hele slaapzaal voor onszelf en de zonnige achtertuin. Het avondeten wordt voor ons verzorgt en er is geen vuilte aan de lucht. Of toch?

23. Murias de Rechivaldo

17 juni 2018

Murias de Rechivaldo is een kleine plaats binnen de gemeente Astorga. Murias telt 115 inwoners.

De Camino Frances loopt er dwars door en daardoor zijn er enkele hostels en een albergue aan het einde van het dorp.

Astorga kent als plaats een rijke historie. De stad is het hoofd van een van de grootste en oudste bisdommen van Spanje, waarvan de jurisdictie de helft van de provincie León en een deel van die van Orense en Zamora beslaat.

De geschiedenis van de stad gaat in theorie terug tot de pre-Romeinse tijd, aangezien de Grieks-Egyptische geograaf Ptolemaeus Asturica al de Asturische stad en hoofdstad van de Amacos noemde. Dit heeft ertoe geleid dat verschillende onderzoekers, zoals Manuel Gómez-Moreno of José María Luengo, het een inheemse oorsprong hebben gegeven. Echter, opgravingen die zijn gedaan kunnen de wetenschappelijkheid niet aantonen dat er een pre-Romeinse nederzetting was, ondanks het bestaan van verschillende heuvelforten uit de ijzertijd in de omgeving van Astorga, zoals La Mesa in Castrillo de los Polvazares.

Het is vandaag Vaderdag. Een dag waarin je als vader niet veel hoeft te doen en er voor je wordt gezorgd. In theorie althans. Deze Vaderdag is een dag van afzien. Door de droogte en vooral de warmte door een brandende zon en onverwacht veel klimmetjes over rotsige en stoffige paden.

Samen zijn Erika en ik op pad gegaan met als vermoedelijk eindpunt: Astorga. We liepen direct over een rechte vlakke weg en na anderhalf uur kwamen we terecht in een mooi dorp (Hospital de Órbigo) waar we hebben gegeten en gedronken.

Echter veranderde de vlakke weg daarna in een mooie maar pittige wandeling door

de heuvels als voorbode van wat komen gaat.

De zon brandde al vroeg en ik voelde mij goed en sterk, ondanks een (wederom) matige nachtrust. Zeker de eerste kilometers zat het tempo er goed in ondanks een nieuw blaartje op de linkervoet. Op een heuvel met

uitzicht alle kanten op is het warm. Het landschap doet maanachtig aan qua structuur, maar de kleur is van gedroogde aarde. Met af en toe een paar bomen voelt het desolaat. Op een kruising van verschillende paden zit Adriana met haar ouders in de schaduw van een paar bomen te rusten en van een afstand praten we wat met elkaar totdat ik mijn naam hoor roepen. Het zijn Richi en Justine die ons tegemoet lopen en kennelijk waren ze al op de plek geweest waar we nu staan. Ze zijn fout gelopen en hebben een flinke extra afstand afgelegd. Beide lijken er niet mee te zitten. We knuffelen elkaar, praten bij en poseren voor een selfie met elkaar. Samen lopen we verder door het droge landschap.

Justine heeft nog altijd last van blaren en ook onderweg prikt ze weer nieuwe door. Maar ze kan er goed tegen en lijkt nergens last van te hebben tijdens het lopen. Ik bewonder haar doorzettingsvermogen.

Erika had vandaag, eigenlijk voor het eerst, meer last van haar voeten dan wenselijk waardoor ze minder snel kon lopen. Het begin was voor haar vandaag ook te snel al gaf ze dat niet direct aan. Ik heb mijn snelheid wat aangepast. Zonder veel te zeggen let je dan toch een beetje op elkaar en dat is vaak al voldoende.

Met het hoofd bij de eigen gedachten kwamen we aan in Astorga. Een mooie stad en erg bruisend. Als we in de binnenstad komen word ik wel wat geïntimideerd door de hoeveelheid mensen. Het voldoet niet aan mijn behoefte en ik heb honger. In een zijstraat hoor ik mijn naam en daar zit Hernan. We overleggen en Erika en ik gaan elk onze eigen weg. Ik wil zo snel mogelijk eten en Erika zoekt een andere plek die rustiger is en waar ook vegan gerechten zijn. Mijn prikkelbaarheid is hoog en het kost mij moeite een goed gesprek te voeren met Hernan dat ook nog eens gaat over werk. Ik erger mij aan de mensen, de drukte en de slechte bediening die ronduit onvriendelijk is en ik merkte dat ik echt heel boos werd. Zo boos dat ik wel iemand kon slaan. Als geluk bij een ongeluk smaakt de lunch heel goed wat maakt dat ik mij weer wat zachter voel.

Desondanks vliegt Astorga mij naar de keel op dit moment. Na de lunch besluit ik om door te lopen, weg uit Astorga. Dat viel nog niet mee, want nadat ik mijn schoenen opnieuw had aangetrokken kon ik nauwelijks normaal lopen. Het kostte mij een paar honderd meter om weer een beetje soepel te worden en de pijn wat naar de achtergrond te verdrijven. Tussen het harken door kwam ik Clayton tegen die graag in Astorga wilde blijven om de stad te ontdekken. Hij heeft gelijk. Astorga is heel mooi en ik wil er op een ander moment zeker nog een keer naartoe.

Ik voel mij emotioneel, maar tegelijkertijd een drang om door te gaan. Op Whatsapp lees ik dat Erika ook door is gelopen en als ik de stad verlaat zie ik haar in de verte lopen en na een tijdje haal ik haar weer bij. Dat was fijn. Erika is een dierbare vriendin geworden en een afscheid zonder afscheid vond ik geen fijne gedachte. Hoewel je het op de Camino nooit weet. Je komt ook na meerdere dagen of zelfs weken ineens weer bekende gezichten tegen. Iedereen loopt zijn eigen pad en uiteindelijk ook zijn eigen tempo, inclusief rustdagen.

Samen zijn we in Murias de Rechivaldo. Een drukke albergue maar met veel ruimte om mijzelf terug te trekken. Naast mij slapen in een stapelbed een stel met een jong kind dat ze in een draagzak meedragen. Ik ken ze niet, maar heb ze al vaker gezien. Tijdens het diner leren we nieuwe mensen kennen. Alle gezichten zijn nieuw en enkele daarvan zal ik later weer tegenkomen.

Het is Vaderdag en met Jens en Jasmijn heb ik afgesproken dat ik ze bel. Het bereik is niet zo goed en het videobellen via Whatsapp laat te wensen over. Ik zit met tranen wanneer mijn kids in beeld hun cadeautjes uitpakken. Nu ik ze zie mis ik ze heel erg. Het is een bewogen dag. Mijn lijf voelt moe, ik ben leeg en in mij is een mentale strijd gaande. In bed laat ik de dag nogmaals door mijn hoofd gaan. Een andere bestemming en 30 kilometer verder dan vanmorgen. Onrustig val ik in slaap.

23-1 Astorga in de verte

24. Foncebadón

18 juni 2018

Foncebadón is een Spaanse stad behorend tot de gemeente van Santa Colomba de Somoza.

De stad werd eind jaren 60, begin jaren 70 verlaten, voornamelijk vanwege de economische moeilijkheden die de stad op dat moment had. Een groot deel van de bevolking emigreerde naar Madrid of andere steden in Spanje op zoek naar werk en een leven ver weg van landbouw, veeteelt of mijnbouw, aangezien dit de enige handel was in de directe omgeving. Na een paar jaar was de hele demografie van de stad drastisch teruggebracht van honderd inwoners naar twee.

Vanwege de massale verlatenheid die de stad leed, was het slachtoffer van plunderingen die in de meeste gevallen de huizen ernstig beschadigden en die na een paar jaar uiteindelijk vanzelf zouden instorten.

De heropleving van de bedevaart naar Santiago vanaf de jaren negentig in de vorige eeuw markeert een kantelpunt wanneer enkele voormalige inwoners van Foncebadón en hun naaste familieleden terugkeren om de verlaten of gesloopte huizen die overbleven te herstellen.

Het heeft drie bar-restaurants, vier hostels waar één pelgrimsherberg, een bar-kruidenierswinkel en een pension.

Ik heb het momenteel zwaar op de Camino. Fysiek is het, los van wat ongemakken, wel te doen. Mentaal ervaar ik het als een strijd die maakt dat ik er niet altijd vrolijker op word.

Ik kreeg vandaag van Sandra een tekstbericht op Messenger dat mensen tegen haar hadden gezegd dat ik niet helemaal mijzelf was. Vandaag kwam ik Richi En Justine tegen. Ook Richi vertelde mij dat hij in León al dacht dat ik een lastige fase kende.

Het klopt. Dat er nu een paar blaren op de linkervoet zitten is niet enkel omdat het warm is en de voeten moe zijn. Ook dat ik, vooral in León, kramp voel in de linker kuit is ook geen toeval. Tenminste, als je zoals ik geloof dat elke uiting van disharmonie in het

lichaam een diepere psychische oorzaak heeft. En ik voel mij de laatste dagen op momenten echt heel erg boos zoals gisteren in Astorga. Natuurlijk, ik was

moe, had zere voeten en behoefte aan wat zachtheid. Een ongeduldige en onbeschofte bediening gaat die behoefte niet vervullen. Mijn boosheid op hen gaat dan ook meer over de boosheid op en in mijzelf. Ik kreeg enkel een spiegel voorgehouden.

Die boosheid heeft aandacht nodig. Zachtheid en liefde. Mijn reflex is om mijzelf terugtrekken uit de massa en mijn eigen weg in te slaan. Met vallen en opstaan heb ik in het leven en de bijbehorende ervaringen geleerd hoe ik mijzelf kan “dragen” en dat werkt heel erg goed. Dat ik contact een beetje vermijd en mijzelf wat afzonder wil echter niet zeggen dat ik mijzelf niet ben. Misschien wel in tegendeel. Het is heel makkelijk om met een paar wijntjes op heel erg gezellig te doen. Maar daarmee verdoof ik datgene wat aandacht nodig heeft. Daar komt bij dat door de vermoeidheid de wil om weestand te beiden aan het afbrokkelen is.

Ik weet niet waar de boosheid over gaat. Volgens mij maakt het ook niet zoveel uit. Ik voel nu af en toe boosheid. Verdriet ligt daar vlakbij en beide gaan soms hand in hand. Ik bekijk het van de positieve kant. Zonder de emotie van verdriet zou de emotie van blijheid en vreugde veel minder betekenis hebben. Wanneer ik mijn ogen sluit en in gedachten adem naar mijn hart merk ik dat vreugde en blijheid altijd aanwezig is. Met een glimlach op mijn gezicht ervaar ik een overweldigend gevoel van dankbaarheid.

Het was een zware maar ook een helende dag. Erika en ik liepen gezien de pijnlijke voeten van beide ons eigen tempo wat resulteerde dat ik vanaf de start niet met haar heb gewandeld. Ik ben nog wel een stukje opgelopen met Briley. Maar op het moment dat ik het echt moeilijk had was daar Richi. Samen liepen wij verder en kwamen een enorme waterbak tegen met een fontein waar we beide ons hoofd in het frisse water onderdompelden voor verkoeling. Het was een moment van opnieuw geboren worden. Alsof ik iets kon achterlaten door de waterdruppels die van mij afgleden. De wandeltocht naar Foncebadón gaat omhoog en toen Richi en ik Justine bijhaalden hebben we even stilgezeten op een bankje en heb ik mijn verdriet en frustraties met

hen gedeeld terwijl we een fantastisch zicht hadden over de bergen. We maakten er mooie foto's van. In Foncebadón zelf heb ik ingecheckt bij een albergue wat misschien wel de minste is van alle die ik tot nu toe heb gehad. In de slaapzaal liggen ook een Australisch koppel die wat op zichzelf zijn, maar ook uiterst vriendelijk. We zijn elkaar al een aantal keer tegen

24-1 Een perfecte plek om de frustraties los te laten

gekomen.

Foncebadón heeft veel van zijn glans verloren getuige de vervallen gebouwen en ruïnes van wat ooit boerderijen waren. Ook de weg wordt halverwege afgebroken. Het uitzicht is er prachtig. Op ruim 1400 meter hoogte word ik getrakteerd met een uitzicht over het verre achterland dat ik inmiddels achter mij heb gelaten. De krekels maken hun bekende lawaai en de vogels zingen hun lied. Zittend in de schaduw en een zachte aangename bries zit ik in kleermakerszit. En constateer dat één blaar aan de linkervoet nagenoeg is genezen. Nog een klein beetje zachtheid toevoegen dan maar.

25. Ponferrada

19 juni 2018

De dag van Foncebadón naar Ponferrada heeft eigenlijk alle ingrediënten in zich voor een afwisselende en bijzondere dag.

Samen met Erika, Hernan en Justine ben ik vroeg opgestaan om de zonsopgang mee te maken bij Cruz de Ferro. Niet ver van Foncebadón. Cruz de Ferro is de plek waar pelgrims een steen neergooien dat symbool staat voor loslaten. Althans, dat is de betekenis die ik eraan geef. Het eigenlijke gebruik gaat over het afleggen van de eigen zonden. De meeste pelgrims hebben een steen van huis meegenomen.

Erika bleef voorsnog achter en vertelde dat ze ons wel zou inhouden. We zijn op pad gegaan en Richi sloot ook snel aan. Met zijn vieren in het donker op weg naar Cruz de Ferro.

Cruz de Ferro is de plek waar pelgrims meestal een steen of een ander voorwerp achterlaten om daarmee iets af te sluiten. Ik had

De gemeente Ponferrada omvat, naast de stad Ponferrada, nog eens 33 unieke bevolkingsgroepen. Sommigen van hen, 17 in totaal, zijn op hun beurt kleine lokale entiteiten.

Het "Tempeliers" kasteel van Ponferrada ligt op een heuvel aan de samenvloeiing van de rivieren Boeza en Sil. Het bevindt zich in wat waarschijnlijk oorspronkelijk een Keltische castro was, op een positie die vergelijkbaar is met die van anderen in de regio. Later wordt aangenomen dat het een Romeinse en Visigotische site was.

Rond 1178 staat Ferdinand II de Tempeliers toe om een encomienda (systeem voor grondverwerving) te vestigen in het huidige Ponferrada. In 1180 gaf de koning jurisdictie over de herbevolking van de stad die een eeuw eerder was ontstaan, waarbij de eerste vesting in 1187 werd gedocumenteerd. Het fort werd tijdens de middeleeuwen en de moderne tijd herhaaldelijk herbouwd. Momenteel zijn het hele paleis en bepaalde torens van de 15e-eeuwse omheining gerenoveerd om er een cultureel centrum te installeren. Op dit moment heeft het kasteel de permanente tentoonstelling templum libri waarin facsimile boeken uit de Middeleeuwen en de Renaissance worden tentoongesteld, en de nieuwe Tempeliers Bibliotheek met 1.380 stukken over de Orde van de Tempel. De grootste collectie ter wereld.

Er wonen in Ponferrada ruim 65.000 mensen

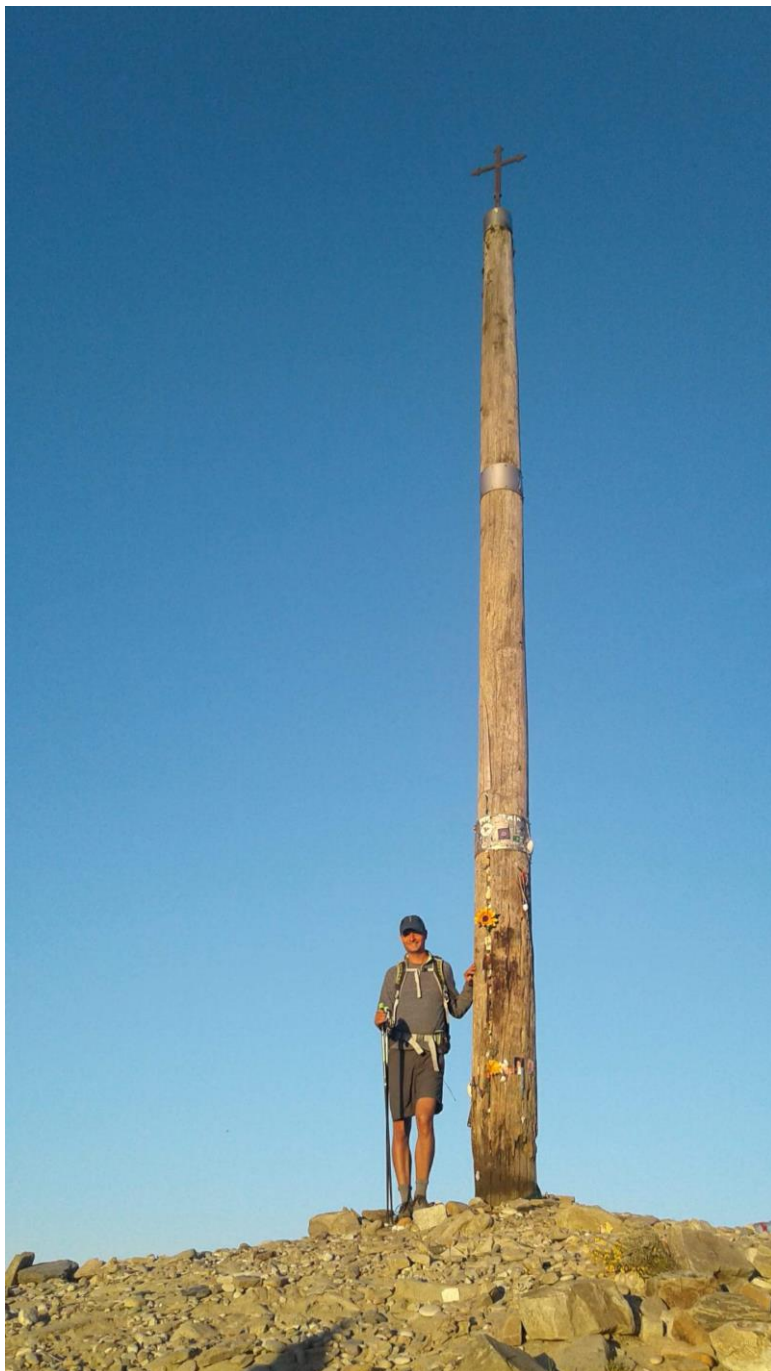

geen steen meegenomen op deze tocht in tegenstelling tot de anderen. Richi har er twee waarvan één voor een dierbare vriend. Ik wist wel van een plek waar pelgrims een steen konden achterlaten maar niet dat dat Cruz de Ferro was. Voor de Camino heb ik mij daar niet echt in verdiept. Mijn besluit om de Camino te wandelen was redelijk resoluut en daarna ben ik gaan trainen. Ik wilde een dergelijke tocht meemaken en was mij op dat moment niet bewust om iets los te moeten laten.

Toen ik erachter kwam wat Cruz de Ferro voor pelgrims betekende heb ik een steentje opgeraapt en in mijn vuist gestopt. Meditatief heb ik in gedachten mijn innerlijke blokkades in de steen laten vloeien om deze blokkerende energieën los te laten. Bij het kruis aangekomen was de zon al op. We waren eigenlijk net te laat voor de opgang zelf. En we waren niet alleen. Om beurten zijn we de berg met stenen opgelopen naar het kruis en hebben het ritueel volbracht door de steen achter te laten. “Mijn” opgeraapte steentje heb ik precies aan de rand van het kruis weggelegd en woorden van dankbaarheid uitgesproken.

We hadden geen haast en maakten met elkaar diverse foto’s. We rustten wat uit op een hek naast het kruis en keken zwijgend naar de pelgrims die arriveerden en vertrokken. Erika was er niet bij.

Na een tijdje zijn we allemaal in ons eigen tempo doorgelopen. Enkel dalen over wegen en paden met losse stenen. De plek om blessures op te lopen wat gelukkig niet is gebeurd. Na een korte stop waar ik wat kon eten zag ik Richi en we hielden elkaar gezelschap. Niet lang, want ik liep weer verder en na een aantal kilometer doemde Molinaseca op. Een mooi stadje aan een bergrivier. Toen ik over de lange toegangsbrug liep kon ik enkel denken om te gaan zwemmen in de rivier. Een stemmetje in mijn hoofd zei dat ik moest doorlopen. Ik voelde een enorm verzet tegen die stem. Het werd een mentaal gevecht tussen onbevangen in de wereld staan en mijzelf in de hand houden. Zo liep ik het hele dorp door. Aan het einde van het dorp keek ik op mijn horloge dat 11:17 aangaf. Voor mij een belangrijk getal.

25-1 Cruz de Ferro

Direct besloot ik om te keren en terug te lopen naar de rivier. Ik liep parallel aan de hoofdstraat terug en kwam Charlotte uit Duitsland tegen waarbij ik met een big smile mijn plan met haar deelde. Ze deed niet mee. Mijn voeten brandden en ik moest en zou zwemmen. Omdat het kan en een fijne ervaring is. Ik kleepte mij uit en toen ik in het water wilde springen kwam Richi net aanlopen. Ik riep hem en hij versnelde direct zijn pas om ook te zwemmen. Ik wachtte en vervolgens sprong Richi er als eerste met een aanloop en zonder enige aarzeling in vanaf de kade waar ik toch wat meer behouden was omdat ik niet wist hoe diep het was langs de kade. Ik sprong er achteraan en werd getraakteerd op een ijskoude ervaring wat maakte dat we beide lachend maar toch ook snel weer naar de kant zwommen. Het was de meest heerlijke verfrissing die ik even nodig had. En een geweldige onderbreking van de wandeling. Ponferrada is nog 8 kilometer wandelen.

Justine en Hernan kwamen na een tijdje ook aanschuiven voor een drankje op het nabijgelegen terras waar Richi en ik in onze onderbroek van de zon genoten van een flinke pul citroenbier. Hernan maakte de opmerking dat we ons als twee kinderen gedroegen. Het was een fantastisch compliment.

Met zijn vieren hebben we de laatste kilometers afgelegd en om de tijd te doden deden we spelletjes als landen benoemen met een A, B, C en varianten daarop. Onderweg plukten we kersen van de overhangende takken van de vele kersenbomen langs de kant van de weg of aangeplant in tuinen. Het was een heerlijke traktatie op deze volmaakte dag. In Ponferrada hebben we een kamer voor ons vieren in een nette albergue. Ik twijfelde wel of ik dat wilde. Ik ben de enige van ons gezelschap die niet hoest of keelpijn heeft.

Ik ga de stad in om deze wat te verkennen en wat fruit te halen. Later eten we met elkaar fruit in de binnentuin waar ik ook kan douchen en kleren wassen. Briley is er ook en het is fijn om haar te zien.

Het is een warme dag tot ver in de avond. Samen met Hernan, Richi, Justine en Briley bezoeken we het voormalig Spaanse hoofdkwartier van de

Tempeliers. Een mooi en indrukwekkend kasteel. Om het toerisme in Ponferrada te trekken ademt alles in de stad “Tempeliers” uit. Ponferrada is tegelijkertijd de laatste grotere plaats op de pelgrimsroute naar Santiago de Compostella en telt zo’n 67.000 inwoners. Het geeft ook aan dat mijn Camino al behoorlijk is gevorderd. Morgen wandel ik naar Villafranca del Bierzo en hoeft er minder dan 200 kilometer naar Santiago te worden afgelegd.

Het idee om met elkaar te eten valt in duigen. De restaurants openen laat in Ponferrada en ik heb honger. Een zoektocht naar een restaurant dat al open is mislukt en Justine en ik besluiten om inkopen te doen bij de supermarkt om zelf iets klaar te maken. Terug in de albergue is het druk in de grote gemeenschappelijke ruimte waar vele pelgrims eten voor zichzelf maken.

Ik maak een salade. Wijn krijg ik van een pelgrim uit Frankrijk die ik verder niet ken. Erika blijkt een privé kamer te hebben geboekt. Ze heeft het zwaar. Met die gedachte ga ik de nacht in.

26. Villafranca del Bierzo

20 juni 2018

Villafranca del Bierzo kent een rijke historie waarvan het gebied terugvoert naar de bronstijd. In 791 verschijnen de eerste schriftelijke afspraken uit de tijd van Bermudo I als de plaats van een veldslag die naast de Burbia werd uitgevochten tussen de moslims die uit Galicië terugkeerden en de christenen van de Asturische koning.

Het is een prachtige stad vol smalle straten en stegen en flinke hoogteverschillen. Er wonen bijna 3000 inwoners.

De stad werd in 1965 uitgeroepen tot historisch-artistiek complex en gezien de hoeveelheid aan bouwkundig en natuurkundig erfgoed is dat niet verwonderlijk.

Meer dan drie kwart van de Camino is afgelegd wanneer vanmorgen al vroeg het 600 kilometer punt werd gepasseerd.

Om zes uur liep ik de eerste meters in het donker met een stijve linker kuit en gevoelige voeten. Deze ongemakken verdwijnen langzijn tijdens het wandelen maar van een ontspannen, soepele en natuurlijke beweging is geen sprake meer.

Soepel wandelen is verworpen tot stevig harken, wat de Camino niet makkelijker maakt. Net als de afgelopen nacht. Het was in ons kamertje zo onrustig door gesnurk en gesnotter dat ik op een gegeven moment mijn slaappullen heb gepakt en op een bank in de gemeenschappelijke ruimte ben gaan slapen. Tot het moment dat daar de eerste pelgrims verschenen om zich klaar te maken voor de wandeling vandaag. Het is mede daarom dat ik vroeg onderweg ben. Net als Hernan, die bijna altijd zo vroeg op pad gaat.

Het voordeel van vroeg beginnen is dat de temperatuur nog aangenaam is. Vanmorgen vroeg was het 18°C. De vooruitzichten zijn dat de temperatuur vandaag tot ongeveer 33°C zal oplopen. De zon is fel en ik koester de schaduwrijke plekken. In een stukje bos valt mijn oog op een loungebank en

een paar stoelen die onder een grote tarp staan uitgesteld bij een food caravan met enkel verse en biologische producten. Hier bestel ik een vers gemaakte smoothie en een 2^e ontbijt. Ik ben er samen met Hernan en stel zijn gezelschap op prijs. Ik stuur Erika een berichtje dat ze deze plek zeker in de gaten moet houden. Vanmorgen vroeg heb ik een spraakbericht voor haar achter gelaten waarin ik haar toezong. Ze is vandaag jarig.

We zijn nu halverwege de etappe naar Villafranca en deze foodcaravan heeft mijn dag een echte boost gegeven. Met Hernan ben ik verder gewandeld net als het grootste deel van de dag. De verzengende hitte maakt de rest van de route niet heel aangenaam. Het plukken en eten van kersen maakt het ongemak deels weer goed. Over een licht dalende brede bergweg lopen veel pelgrims waaronder ook Richi. Ik loop minder snel dan anders en we lopen langs een albergue en de verleiding is groot om hier te overnachten. Maar we zijn nog niet in Villafranca en ik loop door. Als Hernan, Richi, een voor mij onbekende pelgrim en ikzelf aankomen in Villafranca zijn we bij een mooi kasteel. Ik voel mijn benen protesteren en als blijkt dat er verder afgedaald moet worden voelt dat als een teleurstelling.

Toch is het pas 11:30 als ik aankom op de plek van bestemming in Villafranca del Bierzo. Het Convento de los Padres Paúles ofwel een voormalig klooster. Waar ik mijzelf verwen met een eenvoudige privé kamer met badkamer. De kamer naast mij is voor Hernan. Het vooruitzicht om een stille kamer te hebben zonder gesnurk en gehoest is erg prettig. Ik heb gemerkt dat er veel pelgrims hoesten. Iedereen is moe, met uitzondering van de pelgrims die in León zijn gestart. Ik merk de toenemende drukte op de Camino met “verse” pelgrims en toeristen. De verwachting is dat dit in Sarria explosief zal toenemen. Sarria is de laatste plaats die recht geeft op het Compostolaat.

Als ik Erika weer een bericht stuur waar ik ben verteld ze mij dat ze zich niet lekker voelt. Ze heeft een infectie en zit bij de dokter. Later in de avond zou blijken dat Erika haar Camino heeft moeten staken en ik merk dat het mij enorm raakt. In de eerste plaats omdat het voor haar enorm vervelend is.

Maar ook omdat we geen afscheid hebben kunnen nemen terwijl er toch in heel korte tijd een goede band is opgebouwd.

Met Hernan, Pete, Pat en Sandra zit ik op het terras wanneer er een fikse regenbui losbarst en het begint te onweren. Het is een verfrissend moment en met elkaar praten we bij over de struggles en mooie momenten van de afgelopen dagen.

Morgen staat een pittige dag op het programma naar O Cebreiro. Een etappe van 28 kilometer waarvan er de laatste 8 kilometer 800 meter geklommen moet worden.

27.O Cebreiro

21 juni 2018

Het is nog donker buiten als ik om 6:30 mijn eerste stappen van vandaag zet. De contouren van de heuvels zijn zichtbaar door de lichte gloed van het ochtendgloren. De lucht zal snel gaan oplichten. Door de smalle eeuwenoude straten daal ik af naar de rivier en steek de brug over waar ik meerdere pelgrims gedag zeg. Twintig minuten later en 2 kilometer verder sta ik stil in een bocht van de weg met een mooi uitzicht door het dal. Ik geef een laatste blijk van waardering aan Villafranca del Bierzo waar de dag langzaam lijkt aan te breken.

De wandeling van vandaag gaat eigenlijk de gehele dag geleidelijk omhoog tot de laatste 8 kilometer aanbreken.

Ik ben in gedachten verzonken als er na een uurtje wandelen uit het niets een fiets schuin achter mij komt rijden. Een merkwaardige situatie op een brede weg die nagenoeg verlaten is. Ik draai mij om en kijk in het gezicht van een man, licht geschminkt en met een grote clownsneus op, die op de meest koddige manier roept: "Olá, buen Camino!" Het tovert een grote glimlach op mijn gezicht. Aan zijn reactie te zien is hij tevreden met het resultaat.

O Cebreiro is even bijzonder als klein.

Op 1.300 meter hoogte, tussen de bergketens van O Courel en Os Ancares, herbergt het dorp traditionele bergwoningen van pre-Romeinse oorsprong, genaamd 'pallozas'. Deze unieke huizen zijn alleen te vinden in deze regio van Galicië.

Gebouwd in ronde of ovale vorm, met granieten of leistenen muren tot 1,70 meter hoog en een rieten dak, een 'palloza' is een geweldig voorbeeld van traditionele huizen met Keltisch ontwerp en geeft bezoekers een zeer uniek inzicht in het leven van lokale bewoners vele eeuwen geleden terug.

In de eerste helft van de 20e eeuw waren de kerk en 'herberg' van O Cebreiro praktisch in puin, terwijl de meeste lokale bewoners nog steeds in de 'pallozas' woonden zoals in de oudheid.

Het was toen de priester van O Cebreiro, Don Elías Valiña Sampedro, die financiering wist te verkrijgen om de restauratie van de kerk en het dorp te promoten, nieuwe huizen te bouwen voor de lokale bevolking, de 'pallozas' te rehabiliteren en er een te veranderen in een volksmuseum.

Onderweg stop ik af en toe om nog iets te eten of te drinken. In bijna ieder dorp kan een kerk bezocht worden waar ook een stempel gehaald kan worden. Soms ga ik naar binnen, meestal loop ik er aan voorbij. Vandaag heb ik de behoefte om wel naar binnen te gaan als ik langs een kapel wandel. Hier zeg ik gebed op en doorvoel mijn vermoeidheid. Ik zet een stempel in mijn pelgrimspaspoort waarvan één kant nu bijna vol is. In het laatste dorpje voor de klim begint loop ik langs een dromenboom. Een kleine boom waarin pelgrims een briefje met een eigen geschreven droom ophangen. Ik heb geen pen bij mij en er is geen andere pelgrim in de buurt en sla het over nadat ik de boom heb gefotografeerd. Een lichte kromming in de weg is het vervolg door het dorp tot ik een bruggetje over ga, naar links en dan begint het. Ik moet aan Maarten Ducrot denken als hij verslag doet van de Tour de France. Die zou mijn woorden letterlijk kunnen zeggen bij het verslaan van een bergetape uit de Tour de France.

De klim begint op de openbare weg tot na een kilometer een wandelpad volgt. Rotsen, keien, kiezels en de welkome verkoeling van het schaduwrijke bos waar ik nu nog doorheen wandel. Ik ben al volledig doorweekt van het zweet op deze warme dag. De klim is zwaar en stijl, maar niet minder de moeite waard zolang je dit niet iedere dag hoeft te lopen. Eenmaal uit het bos is het uitzicht fenomenaal. Ik kom meerdere pelgrims tegen en allemaal gaan ze langzaam stuk. Ook Hernan heeft het net als ik zwaar. Ik kan een knop omzetten waardoor ik ondanks het ongemak blijf doorlopen. Als er iets gedaan moet worden, ik stop niet. Soms moet ik mijzelf dan dwingen om goed voor mijzelf te blijven zorgen. Tijdens het lopen is dat regelmatig en voldoende drinken. Een ander voordeel van door lopen is dat ik mijn voeten dan het beste aanvoel. En iedere stop om te rusten moet weer vervolgd worden. Het vervolgen doet fysiek pijn.

In een trance waarbij zweet van mijn lijf druipt en mijn pet kan worden uitgewrongen loop ik door tot een fotomoment. Ik sluit weer een provinciaal

hoofdstuk af. Ik loop nu Galicië binnen. Met nog een zware kilometer te gaan, hark ik steunend op mijn wandelstokken door met pijnlijke voeten en benen.

27-1 Galicië, de laatste provincie waarin ik zal wandelen

En daar is dan eindelijk O Cebreiro. Heel anders dat ik mij had voorgesteld. Er zijn veel toeristen. In de kerk Santa María a Real aan het begin van het dorp ga ik naar binnen waar ik mijn emoties toelaat. De kerk is verkoelend en rustgevend.

Ik boek wederom een privé kamer in een café aan het begin van het dorp waar ik ook een lunch bestel en een grote pul citroenbier.

Eenmaal in de kamer volgt nogmaals de ontlading en zit ik met tranen licht te schokken op het bed. Wat een mooie maar bijzonder zware dag was dit. De eerste dag was mogelijk zwaarder, maar de omstandigheden waren ook heel anders. Bovendien was dat ongeveer 650 kilometer geleden.

Mijn kleren was ik in de wasbak op mijn kamer. Ik heb echter geen gelegenheid ze te drogen

te hangen en neem mijn natte kleren mee naar het begin van het dorp waar een lange lage muur als vangrail in de berm van de weg is opgetrokken. Ik leg mijn kleren in de zon te drogen en leg enkele kleine stenen op de hoeken zodat de wind ze niet wegblaast.

Zo rust ik uit in de schaduw aan de overkant terwijl ik aankomende pelgrims groet en enkele (naar ik vermoed Koreaanse) vrouwen te woord sta.

Met Hernan en Sandra heb ik gegeten bij Meson Carolo waar we hebben bijgepraat. De schemering in de avond bracht ook de kou met zich mee. Een goed moment om de dag af te sluiten.

28. Triacastela

22 juni 2018

De eerste stappen vandaag konden niet meer sprookjesachtig zijn. Ik volgde het pad omhoog uit O Cebreiro met mijn blik over de groene eilanden die boven de wolken leken te drijven. Een blauwe hemel en een witte zachte wollen grond verdoezelde de realiteit van de wereld eronder. Een fascinerend zicht.

Mijn lichaam lijkt zich wat sneller te herstellen. Dat idee had ik gisteren ook, met name in het eerste deel van de wandeling. Vandaag leek ik op momenten wel te vliegen en dat geeft mij een enorme kick. De afstand vandaag was vandaag niet

groot en de wandeling telde veel afdalingen. Ruim 600 meter ben ik vandaag afgedaald. Dat dalen is wel iets dat niet onderschat moet worden. Het gevaar van nieuwe blaren ligt continu op de loer. Mijn veters trek ik dan ook extra strak aan en ik verzorg mijn voeten extra goed en plak preventief Leukoplast op de kwetsbare delen.

Met nog 133 kilometer te gaan begint het proces rondom de Camino wat vorm te krijgen. Een proces dat zich alleen doet gelden wanneer je de Camino in één keer loopt. Grofweg kan dit proces ingedeeld worden in drie delen: het fysieke, het mentale en het emotionele. Wanneer je de Camino start, vanaf elke willekeurig punt zijn pelgrims vooral bezig met een fysieke

Triacastela is een kleine gemeente met ongeveer 640 inwoners. Het ligt 655 meter boven zeeniveau.

Halverwege de negentiende eeuw heette het dorp Triacastelaen. In de middeleeuwen hadden verschillende koningen en leden van de adel een relatie met de stad. De grootste weldoener was koning Alfonso IX (1188-1230), die er -naar verluidt- zelfs enige tijd heeft doorgebracht.

In de nabije omgeving in de Eirós-grot zijn 35.000 jaar oude overblijfselen gevonden en diverse rotstekeningen uit het tijdperk van de Homo Neanderthaler en Homo Sapiens. De Eirós-grot bewaart de enige reeks in het noordwesten van het Iberisch schiereiland waar de overgang tussen de laatste Neanderthalers en de eerste moderne mensen kan worden bestudeerd. Sinds augustus 2012 is de grot als cultureel erfgoed aangemerkt.

inspanning. Hiervoor heb ik getraind al weet ik dat niet iedere pelgrim dat doet. De wandeling is de training.

Fysieke inspanning is tijdens de hele Camino nodig, maar er ontstaat gewenning. Toch neemt het mentale deel het over. Deze gaat over zingeving en omgaan met tegenslag, het toelaten van emoties en hoe daar mee om te gaan. De Meseta kan dit alleen maar versterken. Het laatste deel is vooral lopen met gevoel alsof alles op de juiste plek valt. Het is voor mij ook de fase waarin ik meer berusting heb over wat er met mij gebeurt. Ik voel ook een toenemende behoefte om alleen te zijn.

Voor de Camino had ik wel verwacht een proces te doorlopen maar wist niet welk dat proces voor mij zou zijn. Enige voorwaarde is om een langere tijd achter elkaar te lopen. Ik denk daarbij aan Peter die vanuit België vertrok. Peter die in 2020 gastheer is geworden in een albergue net buiten Triacastela: albergue ecologico El Beso.

Na een hele tijd wandelen loop ik langs een café waar o.a. Sandra en Hernan uitrusten. Het is niet heel ver meer naar Triacastela. Beide zijn een stuk vroeger vertrokken vanmorgen en Sandra lacht en zegt dat ze Hernan zojuist vertelde dat ze mij wel snel zou verwachten omdat ik zo snel loop. Na een korte rustpauze voor mij lopen we een tijdje met elkaar op waarna ik op een gegeven moment weer mijn eigen tempo volg tot in Triacastela. Bij de eerste bar bestel ik mijn lunch: kipfilet met salade en wat patat en een lemon bier. Ik zit aan tafel met Pete en Pat en niet veel later komen Sandra en Hernan er ook bij.

De albergue is netjes. Een ruime slaapzaal met voldoende ruimte tussen de bedden. Pete, Pat en een koppel uit Nieuw Zeeland, Jenna en Ian, dat ik regelmatig tegenkom slapen er ook. Als ik het dorpje verken zie ik dat er naast mijn albergue nog een albergue ligt die eigenlijk veel meer sfeer uitstraalt. Er zijn veel jongeren. Ik herken er veel waaronder Eefke. Ik kom

Michael tegen. Michael ben ik ook al vaker tegengekomen en hij is een gepensioneerde Spanjaard.

We lopen langs een restaurant waar hij vanavond gaat eten met Sandra, Pete, Pat en Madeleine. Ik sluit ook aan. Ik heb een klik met Madeleine. Ze komt uit Canada en ik ontmoet haar voor het eerst. Met zijn zessen hebben we een fijne avond. En ik mag nog zes dagen verder wandelen.

28-1 “Drijvende” eilanden in O Cebreiro

29.Sarria

23 juni 2018

Sarria is een gemeente en stad in Galicië en telt ongeveer 13.300 inwoners waarvan 9000 in de stad zelf.

De stad kent vele monumenten. Onder andere het klooster van La Magdalena, gebouwd in de 13e eeuw. In totaal vind je in de hele gemeente wel 20 kerken uit de romaanse periode.

Sarria is het punt waar de meeste pelgrims de Camino de Santiago starten, aangezien het 111 km van Compostella ligt en het minimum om de Compostella te bereiken bij aankomst in Santiago is 100 km te voet of te paard.

Veel van degenen die niet meer dan 111 km willen doen, komen hier met de trein rechtstreeks vanuit Madrid, Barcelona of Baskenland, of met de bus vanuit heel Spanje. Ze hoeven alleen maar naar de hoofdtrap te zoeken om hun pelgrimstocht te beginnen.

Na Sarria zijn de punten waar de meeste pelgrims beginnen Roncesvalles, Astorga, San Juan Pie de Puerto en O Cebreiro.

Wandelend door Triacastela krijg je aan het einde van de stad de keuze tussen twee routes naar Sarria. Naar links (via Samos) of naar rechts (via San Xil). Samos herbergt het grootste klooster van de westerse wereld. Het is in de 6e eeuw gesticht en wordt nog altijd actief gebruikt. Zij het door 5 monniken. De route via Samos is echter 7 kilometer langer en daarbij is mijn behoefte om van alles te bezoeken niet zo groot. Mijn focus is gericht op lopen en Santiago komt steeds dichterbij.

Ik sta voor de wegwijzers, sluit mijn ogen, richt mijn handpalmen op en ontspan de rest van mijn lichaam. Zo

wacht ik hoe mijn gevoel mij een kant op laat vallen. Naar links, dus op naar Sarria via Samos. Het eerste stuk loopt nog langs de openbare weg. Het is vroeg en de bewolking hangt laag. Er schijnt een rode gloed achter de wolken die sprookjesachtig aandoet. Het moment dat ik de openbare weg afga loop ik onder een door bomen overvleugeld pad die de weg verduisteren en een

gevoel van eenzaamheid en verlatenheid oproepen. Wat versterkt wordt door de dorpjes die ik passeer en waar de tijd lijkt stil te staan.

Het pad door de bossen voert omhoog en omlaag, langs rivieren of eroverheen en al die tijd was er niemand in de buurt. De eenzaamheid en stilte brengen vele gedachten omhoog die als wolken voorbijdrijven.

Ik dacht o.a. aan Erika. Mijn maatje die in Ponferrada de Camino heeft verlaten. Om begrijpende redenen, maar desondanks een heel moedig besluit. We hebben enkel geen goed afscheid kunnen nemen van elkaar. Dat voelt niet zo goed.

Langzaam loop ik het bos uit en zie schuin rechts van voren het klooster van Samos liggen. En ook de eerste pelgrims die ik vandaag zie lopen voor mij. In Samos eet ik wat bij een bar en neem een koffie. Ik heb een kort moment met een stel gesproken dat in dezelfde bar een rustmoment kende voordat ik naar het klooster liep. Het klooster was nog gesloten waardoor ik het niet heb bezocht. De route tot dusver was misschien wel de mooiste tot nu toe.

Een paar kilometer naar Samos liep er plots iemand voor mij. Het was Hernan die gisteren al naar Samos was vertrokken en daar heeft overnacht. Samen zijn we naar Sarria gewandeld. Af en toe pratend met elkaar en af en toe met wat meer afstand in ons eigen tempo.

In Sarria loopt Richi in tegengestelde richting. We omhelzen elkaar. Hij loopt terug in de richting van Samos om aandacht te geven aan zijn gevoelens op een plek niet ver van Samos waar hij heeft overnacht. Het was een spirituele ervaring voor hem die nog niet klaar is. Het was een emotioneel weerzien en vooral een emotioneel afscheid. We keken elkaar in de ogen en ik zag zijn pijn en worsteling. Richi heeft veel voor mij betekend op deze Camino en andersom is dat zeker ook zo. Thanks brother!

Met Hernan deel ik een mooie kamer in Sarria waar het vanavond feest is in verband met de zomerzonnwende. Onze kamer is zodanig gesitueerd dat

wij ons indien nodig kunnen afzonderen van het geluid. Samen ontdekken we Sarria. We lopen naar een kerk en klooster en ontdekken het van binnenuit. Ik doe boodschappen en drinken een citroenbier op een terras bij de rivier waar we later ook iets eten. Madeleine loop ik ook weer tegen het lijf wat een fijn weerzien is. Sarria kent flinke hoogteverschillen en het is erg warm vandaag. Ik onderga het.

Veel albergues zitten vol. Door de zomerzonnepunt, maar zeker ook omdat het vanaf morgen erg druk zal zijn op de Camino.

30. Portomarín

24 juni 2018

Ik ervaar een bijzonder warm gevoel wanneer ik de markering voor de laatste 100 kilometer passeer! Daarin ben ik niet alleen, getuige de vele opschriften van tekeningen en namen op de markering die daarmee verwoord tot een “leef je uit” graffiti wegwijzer. De passage maakte mij emotioneel en niet in de laatste plaats omdat ik de kuit in mijn linkerbeen voel kloppen als ik stil sta. Een andere pelgrim maakte een foto van mij bij de markering terwijl ik wat onhandig op mijn benen stond om de sensaties in mijn linker kuit te reduceren.

Ik zie mijzelf Santiago inwandelen en weet dat ik de tocht ga volbrengen. Dat voel ik in het diepste van mijn vezels en dat raakt mij. Vanzelf gaat dat niet, realiseer ik mij maar al te goed en dat werd al duidelijk zodra ik vanmorgen vertrok uit Sarria.

Sarria is het meest gekozen startpunt van de Camino. In Spanje is het een pré wanneer de tocht naar Santiago op je Curriculum staat. Veel Spanjaarden lopen daarom het laatste stuk van de Camino omdat dit recht geeft op het Compostolaat. Om fraude tegen te gaan geldt ook dat er vanaf Sarria twee stempels per dag in het paspoort gezet moet worden. Dat laatste is iets wat ik zodra ik het hoor zeg te weigeren. Omdat het vreemde maatregel is wanneer je bent vertrokken van veel eerder terug met dito stempels.

Portomarín is de officiële en Galicische benaming voor wat ook wel Puertomarín wordt genoemd. Een stad met bijna 1500 inwoners.

De stad Portomarín is formeel gesticht op 18 mei 1212 en opgebouwd naast een Romeinse brug over de rivier de Miño en de weg naar Santiago.

Toen het Belesar-stuwmeer in 1962 werd aangelegd, verhuisde de stad naar het naburige Monte do Cristo. Enkele van de belangrijkste gebouwen, zowel burgerlijke als religieuze, werden daar herbouwd; vooral de kerk van San Nicolás, in Romaanse stijl gebouwd door de Hospitaal Orde van San Juan de Jerusalem, waarvan de stenen werden genummerd en weer in elkaar gezet op hun huidige locatie.

In de seizoenen waarin het niveau van het stuwmeer zakt, zijn de overblijfselen van de oude gebouwen, de promenade en de originele brug nog zichtbaar.

Zodra ik vertrok kreeg ik het gevoel een avondvierdaagse te wandelen. Met dit verschil dat het vroeg in de ochtend was. Op momenten liep ik in een stroom van schoolklassen en bedrijfsuitjes en hetgeen wat ontbrak waren de bloemen en liedjes. Het geeft een surrealistisch gezellig gevoel en na een paar uurtjes dunde het gezelschap al aardig uit en werd het weer rustiger. Tussen de meute kom ik Charlotte tegen en kort spreken we elkaar. Ook zij is verbaasd over de meute en zegt zich ook een beetje te irriteren.

Ondanks deze “gezelligheid” was de toch vandaag niet makkelijk. Ik voelde pijn in mijn linker kuit net als in León. Liep ik de pijn er de volgende dag er nog uit, vandaag trok het maar niet weg. Het is een sterke aanwijzing dat het vanuit de rug komt. Mijn backpack gaat soms toch wat knellen op plekken waar het dat eerst nog niet deed. Mogelijk doordat ik wat ben afgevallen. Dat zou goed kunnen omdat er niet op te eten is tegen het aantal calorieën dat er dagelijks worden verbrand.

Mijn emoties voel ik frequenter toenemen en ik besef mij hoezeer ik uitkijk naar het einde van de tocht. Daarbij denk ik onwillekeurig aan Peter die al meer dan 100 dagen onderweg is. Mijn besef van tijd is ver weg. Ik vergis mij regelmatig in de dag wat op deze zondag niet zo handig is met boodschappen. Het is 35°C in de schaduw, en de wandeling is vermoeiend tot aan Portomarín waar ik na een wandeling over een lange toegangsbrug een historische trap mag opklimmen. Zodra ik boven ben bevind ik mij bij een bushalte met een houten overkapping van een meter of tien. Ik neem er plaats om een broodje te pakken uit mijn backpack en deze met sardientjes te beleggen. Ik drink de laatste druppels uit mijn waterfles.

Ik zoek een albergue en als ik mij heb ingeschreven mag ik een bed uitzoeken. Het is een ruimte die slecht geïsoleerd is en waar de zon vrij spel heeft op het schuine dak. De ramen staan open om de wind verkoelend te laten werken. Nadat ik ben gedoucht kondigt het eerste zweet zich door de poriën alweer aan. Mijn slaapzak laat ik ingepakt. Mijn zijde liner (lakenzak) is meer dan voldoende. In het souterrain is een wasmachine die ik deel met een Frans

echtpaar om de kosten te delen. De droger sla ik over en hang de natte was aan een waslijn buiten in de zon. In de tussentijd zoek ik verkoeling bij een fontein voor de albergue op één van de stenen banken die tussen het gras en de bomen zijn neergezet. Ik ben erg op mijzelf en praat met enkele bekende pelgrims. Sandra en Hernan zitten beide in een hostel met een eigen kamer.

Wanneer de was droog is onderzoek ik omgeving en drink een biertje in een bar samen met het koppel uit Nieuw-Zeeland, Jenna en Ian. En we delen mooie gebeurtenissen en ik krijg ook het verhaal te horen hoe zij bij elkaar gekomen zijn. Ik bestel eten, maar het duurt zo lang dat ik na verloop van tijd een opmerking maak en aangeef dat ik niet meer hoeft te eten. Ook Jenna en Ian zijn er klaar mee. Wat ons op dat moment niet duidelijk is, is dat de stroom in Portomarín is uitgevallen. Ik besluit naar de bar van de eigen albergue te gaan en een ensalata mixta te bestellen omdat die toch wel gemaakt moet kunnen worden. Wat ik krijg is een door een teveel aan olijfolie een sompige salade die ik vanwege mijn trek zonder commentaar op eet. Ik drink er een citroenbier bij. Het is oncomfortabel warm en het zweet staat op mijn voorhoofd.

De dag is inmiddels overgegaan in een koelere avond als ik besluit nog even buiten af te koelen en een boodschap te doen. Wat niet meevalt op een zondag, maar ik heb geluk. Een Spar is open en ik kan er in het donker wat fruit en brood kopen dat ik afreken met contant geld. Het enige licht dat naar binnenvalt is het avondlicht dat door de straten wordt weerkaatst. Er zijn veel mensen buiten. Mensen die willen eten, maar het niet allemaal kunnen. De stroomstoring is hardnekkig.

Ik val niet veel later in slaap terwijl ik boven op mijn liner lig en de wind zacht langs mijn lijf glijdt.

31. Casanova Lugo

25 juni 2018

Casanova Lugo ligt c.a. 6 kilometer na Palas de Rei op de weg naar Melide. Er zijn een restaurant met een bar en twee albergues te vinden.

Albergue Turistico A Bolboreta (wat eigenlijk buiten de route ligt) en de Refuxio de Peregrinos Casanova Mato.

Het dorp telt enkele inwoners. Palas de Rei daarentegen telt c.a. 3500 inwoners.

De geschiedenis van Palas de Rei is nauw verbonden met de Castro-cultuur en er zijn nog steeds veel archeologische overblijfselen die getuigen van een afgelegen nederzetting. Volgens de traditie dankt het stadhuis zijn naam "pallatium regis" aan het paleis van de Visigotische koning Witiza, die regeerde tussen 702 en 710. In Palas zou Witiza de hertog van Galicië, Favila, de vader van Don Pelayo hebben vermoord.

Het plan was eigenlijk om van Portomarin naar Palas de Rei te wandelen. Maar vandaag voelde ik mij in tegenstelling tot gisteren weer zo sterk dat ik ben doorgewandeld. Voor de luxe had ik het niet hoeven doen. Want de albergue waar ik overnachtte stelde niet veel voor. De kosten ook niet. Voor zes Euro kan je overnachten. Net voor Casanova Lugo lag een andere albergue die rust, ruimte en vrede uitstraalde. Helaas was deze volgeboekt met scholieren. Ik had hier graag de rest van de dag en de nacht doorgebracht.

Tegenover de albergue is een restaurant waar ik later vandaag kan eten en morgenochtend kan ontbijten. De eigenaren regelen het voor me. Ik hoef enkel door te geven hoe laat ik morgenochtend wil ontbijten. Ook in de avond voel ik mij meer dan welkom en word ik behandeld als een koning. Ik ben niet alleen, een tafel naast mij zit een dame te eten. We raken aan de praat. Ze komt uit Amerika en we praten over de Camino. Ik irriteer me als ze zegt dat de Camino het makkelijkste is wat ze heeft gedaan en dat het niet zwaar is. Ik snap ook niet waarom ze dat zegt totdat blijkt dat ze het rustig aan doet en dagelijks ongeveer 10 kilometer wandelt. Dat verklaart een heleboel. Toch hebben we een fijn gesprek. Ook over deze dag.

Vanmorgen begon ik wat vroeger. Maar de vierdaagse begint kennelijk ook vroeg en dus liepen pelgrims en wandelaars vrolijk achter en door elkaar. Ik ben rustig begonnen omdat ik na gisteren mijn kuit niet wilde overbelasten. En zowaar, ik heb mijn kuit de hele dag niet gevoeld. Wandelen is soms erg merkwaardig.

Het was een solitaire dag. De uitzichten waren af en toe fenomenaal en soms troosteloos of een combinatie van beide. De bergen liggen achter mij, maar de uitlopers in de vorm van heuvels zijn er maar genoeg. In totaal heb ik vandaag toch 300 meter geklommen. Buiten dat was de dag niet bijzonder. In Palas de Rei heb ik een ensalata mixta gegeten en enkele tapas die ik bij mijn citroenbier kreeg. De meeste pelgrims overnachten in Palas, getuige de rust om de route na de mooie stad.

Bij aankomst heb ik getwijfeld of ik na Casanova Lugo nog zou doorwandelen. Dan moest ik er minimaal 9 kilometer bij doen om te kunnen overnachten. Het aanlokkelijke daarvan is dat ik een dag eerder in Santiago kan aankomen. Wat nog altijd mogelijk is als ik morgen ook wat extra kilometers toevoeg. Of ik heb drie makkelijke dagen en dat is natuurlijk ook fijn.

Ik maak nogmaals de overweging om door te lopen als ik boven in een stapelbed lig voor een korte siësta. Schuin onder mij ligt een meneer die zo luid snurkt dat zelfs met oordoppen een minislaap onmogelijk is. Tegen beter weten in bedek ik mijn irritatie met de mantel der liefde als de gedachte voorbij komt dat dit misschien een siësta snurkje is en het komende nacht allemaal wel mee zal vallen.

32.Santa Irene

26 juni 2018

Santa Irene is een klein dorp dat parallel langs de doorgaande weg is gesitueerd. Er is niet veel te doen op deze plek, c.a. 24 kilometer voor Santiago de Compostela.

Maar het is een dorp van grote schoonheid, bekend om zijn heilige kapel van San Pedro, zijn fontein met vermeende genezende eigenschappen en zijn eikenhout, gelegen naast het heiligdom.

De albergue heet toepasselijk Santa Irene en is tegelijkertijd een restaurant waar je goed kunt eten. Aan de rand van het dorp langs de doorgaande weg vind je nog een bar / café Ar Sant Yag.

Ik voel mij ziek. En moet mij dwingen iets te eten om voldoende energie te hebben voor de wandeling vandaag. De hele dag had ik het gevoel dat ik ieder moment misselijk kon worden. Ik had het ook buitengewoon warm en heb de eerste uren behoorlijk wat zweet verloren. Zou het komen door de beroerde nacht? Het snurken was heel erg en is de vermoeidheid nu de oorzaak dat ik mij zo voel?

Wat mij vandaag door de dag

heeft geholpen zijn: bananen, goed gezelschap vanaf halverwege de wandeling en een enorme koppigheid om alle lichamelijke signalen te negeren door onverstoorbaar en doelgericht door te blijven lopen.

Motregen en een heerlijke temperatuur voor een wandeling was het eerste wat opviel toen ik naar buiten stapte en de deur van de albergue achter mij dicht sloeg. Gedachten over mijn gevoel en twijfel of ik Santiago zou halen verschenen en verdwenen afgewisseld met gedachten dat mijn lijf sterk is en dat alles na de eerste etappe richting Roncesvalles eigenlijk een eitje moet zijn. Zo hield ik mijzelf wat onproductief bezig. Tot aan een eetgelegenheid waar ik een banaan at en gebruik kon maken van een toilet. Ik dronk ook met tegenzin een glas water. "The Camino takes care of your needs." De uitspraak bleek vandaag weer waarheid. Toen het mij even te veel werd

kwam ik een gezelschap uit Alaska tegen. Twee jonge meiden en een tante van de twee. Ik heb met haar fijne gesprekken gehad. Ze liepen voor de lol een deel van de Camino voor een dag om zo een klein beetje te ervaren hoe het is. Een gesprek met mij vonden ze heel interessant omdat het een inkijk gaf in de belevenis. Het was een fijne en leuke afleiding van mijn gevoel. Tot aan Arzúa hebben we samen opgelopen. Een hartelijk afscheid en gelukwensen in Arzúa scheidde onze wegen. Briley was mijn andere “need” aan zachtheid. Ze sprak me moed in gaf me een innige knuffel. Briley is pas 19 jaar jong, maar heeft zeker een oude ziel. Zij is zo sterk!

Bij een café heb ik met moeite een tosti met ei gegeten. Ik voelde mij wel iets beter, maar het hield niet over en ik voelde mij niet afgestemd. Wat maakte dat ik niet dacht iets in Arzúa te zoeken en besloot toch om door te wandelen.

In de bossen na Arzúa kwam ik een gezelschap van drie vrienden tegen uit de VS. Sunshine, Amy en Justin. Ik heb lang met Sunshine gewandeld en hoewel een gesprek voeren moeite kostte deed ik mijn best om het gesprek boeiend te houden. Het leidde mij af van mijn innerlijke protesten en gevoel. En toen ik het wederom niet meer trok bleek daar ineens een bar te zijn waar ik iets kon eten (zoet) en weer naar het toilet kon. De drie vrienden vroegen mij bij hen te komen zitten wat ik kort heb gedaan maar uiteindelijk ben ik toch vertrokken. Samen met Patricia aan wie ik eerder was voorgesteld onderweg naar Bercianos del Real Camino.

Ook zij sleepte mij er doorheen en ik begon mijzelf langzaam wat beter te voelen en bovenal sterker. Dat was rond twee uur in de middag. Op de andere dagen was ik rond die tijd wel op de bestemming. Met Patricia heb ik nog 10 kilometer gewandeld. Briley kwam ik in Salceda weer tegen en ze was verbaasd over mijn hervonden energie. Zij zou daar blijven slapen. Patricia en ik liepen door.

Patricia heeft de drie fasen van de Camino ook ervaren. Ze herkende het toen ik erover praatte. Net als de behoefte om de laatste dagen een beetje uit het

contact te gaan met andere pelgrims. Minder of geen gezamenlijke maaltijden is daar een goed voorbeeld van. In een klein plaatsje zijn we op zoek gegaan naar een slaapplek en zijn we onze eigen weg gegaan. Helaas zat alles al vol. Wederom met scholieren waardoor ik gedwongen was door te lopen. En zo kwam ik terecht bij een fijne Albergue in Santa Irene.

Een dag van mijzelf niet lekker voelen en toch 42 kilometer gewandeld. En hoewel ik snotter en hoest, de benen tintelen en ik over heel veel grenzen ben gegaan voel ik ook enige trots.

33. Santiago de Compostella

27 juni 2018

Het was een prachtige en emotionele dag. Gevoed door de schoonheid van de eucalyptusbossen en de venijnige klimmetjes tussendoor.

In de bar aan het einde van het dorp kon ik een ontbijt nuttigen. Ik zag daar twee jongens met wie ik de avond ervoor aan tafel zat. Het was een goede maaltijd waar ik niet zo van kon genieten door mijn gesteldheid. Vandaag voelde ik mij weer een stuk beter. Er liepen twee pelgrims voorbij met een vrolijk humeur die duidelijk zin hadden om in Santiago de Compostella aan te komen vandaag. De gedachte dat mijn camino straks voorbij zou zijn maakte dat ik – voor het eerst vandaag - een brok in mijn keel voelde.

Op meerdere momenten heb ik deze sensatie gevoeld. Alsof alle opgekropte emoties en beleving er vandaag uit mag. De wandeling verloopt voorspoedig en ik tel de kilometerpaaltjes af. Het is druk op de weg en ik loop in gestaag tempo

Santiago, dat Sint-Jakobus betekent, heeft ongeveer 100.000 inwoners, waaronder 35.000 studenten.

Volgens een legende zou het graf van de apostel Jakobus de Meerdere, een van de 12 apostelen van Jezus, zich hier bevinden. Zijn stoffelijk overschot zou, nadat hij in Judea was onthoofd, in een stenen boot zijn gelegd waarin twee van zijn discipelen meereisden. De boot bereikte vanzelf de kust van Galicië, waarna het dode lichaam werd begraven in de berg Libredón. Over het graf verrees een machtige basiliek.

De kerkelijke feestdag van de apostel Jacobus is op 25 juli. Hij is de patroonheilige van Spanje (in het bijzonder van Galicië en Santiago de Compostella). Op die dag is het dan ook groot feest in Santiago de Compostella.

Santiago de Compostella is een van de belangrijkste christelijke bedevaartsoorden. Pelgrims uit heel Europa eindigen hier hun voettocht. Deze voettocht noemt men de Camino de Santiago (De weg van Santiago). De pelgrims op weg naar Santiago zijn herkenbaar aan de sint-jakobsschelp, het teken van de heilige Jakob.

De kathedraal is sinds 1985 opgenomen op de werelderfgoedlijst van UNESCO. Het zuidportaal is in romaanse stijl, het westportaal is barok en de noordkant neoclassicistisch en het heeft een gotische kloostergang.

De Botafumeiro is een circa 1,50 m groot, 53 kilo zwaar, wieroekvat gemaakt door de goudsmid José Losada in 1851. Hij wordt op hoogtijdagen door het dwarsschip heen en weer gezwaaid aan touwen die onder de viering zijn opgehangen.

door en passeer de ene na de andere pelgrim. Ik groet vele van hen en dat is wederzijds. De woorden: “Buen Camino”, zijn de meest gesproken gedurende de hele reis. Ik loop een dame voorbij en ze herkent mij direct. Het is Amy die ik gisteren heb ontmoet en zij vertelt mij dat Sunshine verderop loopt. En inderdaad, Sunshine kom ik samen met Justin iets verderop tegen. Het is een leuk weerzien en we raken even aan de praat. Justin geeft direct aan dat ik er vandaag veel beter uitzie dan gisteren. Ik trakteer hen op mijn beste glimlach. Ik ontmoet hen terwijl zij bij een eetgelegenheid wachten op Amy. En hoewel zij doorlopen besluit ik om hier iets te eten.

Op de Camino blijf je dezelfde mensen tegenkomen. Als ik zelf een half uur later aan het wandelen ben loop ik langs een terras waar links van mij de drie vrienden iets drinken. Met een glimlach zwaai ik naar hen en vervolg mijn weg. Steeds sneller vanaf het moment dat Santiago opdoemde tussen de heuvels. Ik wilde er graag zijn.

Mijn eerste kennismaking met Santiago was een teleurstelling. Over een brug kruiste ik de snelweg en kwam terecht in de moderne voorstad. Een drukkende en gehaaste energie die mijn verwachting temperde. Maar hoewel de aankomst niet spectaculair oogde, de op doedezak spelende straatmuzikant aan de buitenrand van de stad wist mij toch tot tranen te roeren en mij een brok in de keel te bezorgen zodat ik even niet kon praten.

Mijn weg vervolgend richting het oude centrum hoor ik plots mijn naam roepen vanaf de andere kant van de straat. Het was Justine die samen met Hernan een biertje dronk op een terras. Justine rende mij enthousiast tegemoet en we omhelsden elkaar stevig. We hebben samen nog kort op het terras gezeten. Ergens wilde ik alleen verder lopen, maar voelde mij toch ook dankbaar om met zijn drieën verder te lopen richting de oude binnenstad.

Door een stroom van mensen, pelgrims, toeristen, inwoners lopen we over de stoep en plots loop ik Miguel en een vriendin van hem tegen het lijf wat

voor beide een verrassing was. In Pamplona aten we met een groepje Tapas. In Viana spraken we terwijl we rustten van de wandeling en onderweg liep ik hen nog een keer voorbij waarbij we elkaar het beste wensen. Onze begroeting was wederom een innige omhelzing. En zo naderde via oude straten die omhoog en omlaag liepen de oude binnenstad en aan het einde de kathedraal, gelegen aan het plein waar iedereen naartoe gaat en waar de Camino eindigt, het Plaza do Obradoiro. Vlak voor het plein, onder een historische lange poort met trapafgang stond er weer een muzikant op een doedelzak te spelen. En weer was daar de emotie waar de meeste pelgrims die aankomen door worden geraakt.

Achter elkaar liepen we het plein op wat ineens heel groot is om te overzien. Er waren heel veel pelgrims waarvan ik de meeste nooit heb gezien. Wat versuft doe ik mijn backpack af en blijf stilstaan. Mijn ogen worden nat en mijn schouders beginnen te schokken en een moment later sta ik te huilen. Justine greep mij stevig vast en hilde met mij mee. Een hand op mijn schouder van Hernan en zo vonden we troost, warmte en dankbaarheid bij en voor elkaar. De tocht is volbracht!

Na een lang moment van samenzijn en het delen van emoties ben ik mijn appartement – dat ik gisteren heb geboekt - gaan opzoeken waar ik de komende twee nachten zal verblijven. Aan Google Maps had ik nu niet zoveel omdat ik mij totaal niet wist te oriënteren waar ik was op de kaart. Ik heb een flinke omweg gemaakt naar mijn appartement en daardoor een eerste verkenning gedaan van de stad. Het is een fijn appartement. Niet heel luxe, maar wel ruim en een grote badkamer. Ik mocht kiezen op welke verdieping ik wilde slapen en koos voor bovenste omdat ik dan het minste hinder zou ondervinden van de drukke winkelstraat waar de onderste kamer op uitkeek. Ik nam een warme douche en heb schone kleren aangetrokken om vervolgens via de smalle en soms drukke straatjes naar het pelgrimskantoor voor het Compostolaat te wandelen.

Een drukke bedoeling omdat er nu eenmaal heel veel pelgrims aankomen. Om niet twee uur in de rij te staan wachten tot mijn nummer aan de beurt is heb ik in dezelfde straat in een café een citroenbier besteld en wat tapas. Het was te veel voor mijzelf, maar ik zat aan tafel met de twee jongens van gisteravond en vanmorgen. Zo konden we met zijn drieën genieten van het lekkers dat Spanje te bieden heeft.

De sfeer van het Plaza do Obradoiro is geweldig wanneer ik daar plaats neem om de binnenkomende pelgrims te aanschouwen. Ik zie een mevrouw binnenkomen die ik onderweg vaker ben tegengekomen en die hevig en luid geëmotioneerd is zodra ze de Plaza oploopt. Ik zie ook Eefke binnenkomen samen met vrienden en nog veel meer bekenden.

Als ik mijn Compostolaat heb opgehaald bestel ik er een koker bij om het in op te rollen en kreukvrij te vervoeren. Ik verken de straten en raak vooralsnog gedesoriënteerd. Maar door te blijven lopen en zoeken begin ik de samenhang te zien. Via google zoek ik een wasserette en het blijkt een fantastische plek om al mijn kleren te wassen en te drogen. En terwijl de machines hun werk doen kan ik de omgeving verder verkennen en boodschappen doen in een supermarkt dat vlak bij mijn appartement is.

Het is niet enkel gezond eten wat ik koop. Ik ben gek op de kaas dorito's en haal er een zak van. Ik pendel tussen mijn appartement, het Plaza do Obradoiro en de wasserette tot de was klaar is. In de tussentijd zie ik Pelgrims aankomen ofwel op de Plaza of in de straten van Santiago waar ze hun laatste meters afleggen.

Aan het einde van de middag loop ik door één van de mooie straatjes te dolen als ik Sunshine, Amy en Justin zie zitten bij een restaurant genaamd Los Caracoles aan de Rúa da Raíña en ze nodigen mij uit erbij te komen. Het is gezellig. De vrienden hebben gedurende hun studententijd gestudeerd in Santiago en gaan ieder jaar ergens met elkaar voor een aantal dagen wandelen en dit jaar was het weer Spanje. Ze hebben dan ook een laatste deel van de Camino gelopen. Om die reden zijn ze gefascineerd door de afstand die ik heb afgelegd en ze vragen me hemd van mijn lijf hoe de beleving is. En zo vertel ik mijn verhalen en trakteren zij mij op wijn en lekkernijen die besteld worden. Ik heb een goede klik met ze en met Sunshine in het bijzonder.

Zo vordert de avond en krijgen we gezelschap van Kiké. Eveneens een oude studievriend die in Santiago woont. Met elkaar gaan we naar een café iets buiten de toeristische zone en toevallig niet ver van de wasserette waar ik vanmiddag was. We lachen, drinken en laten ons meevoeren in de roes die volgt. De vrienden slapen in het meest luxueuze 5 sterren hotel van Santiago pal aan Plaza do Obradoiro. Sunshine wil mij graag het hotel en de kamer laten zien. Ik voel mij wat ongemakkelijk in mijn wandelkleden, maar mijn nieuwsgierigheid naar dit luxe hotel wint het van mijn ongemak. Temeer omdat Hernan vandaag nog tevergeefs had geprobeerd een kijkje te nemen. Het wordt goed bewaakt. De indrukwekkende entree is een terechte weerspiegeling van de rest van het grote hotel. Ook de kamer van Sunshine, die ze deelt met Amy, is een mooie luxe kamer. We praten nog wat en na een half uurtje ga ik weer terug naar mijn eigen appartement. Ik volg een andere route naar buiten omdat het hotel een wirwar aan gangen kent en ik al snel niet meer weet waar ik ben en niets anders kan doen dan de bordjes volgen

omdat mijn geheugen en richtingsgevoel mij in de steek hebben gelaten. Aan de randen van het Plaza zitten enkele groepjes pelgrims maar ik maak geen aanstalten me bij hen aan te sluiten. Het is midden in de nacht en de buitenlucht voelt koel aan. De straat die leidt mijn appartement is uitgestorven. Verward van de intensieve dag kruip ik in bed en kan ondanks mijn vermoeidheid de slaap maar moeilijk vatten. Er gaan veel indrukken en belevingen door mijn hoofd en uiteindelijk val ik onrustig in slaap.

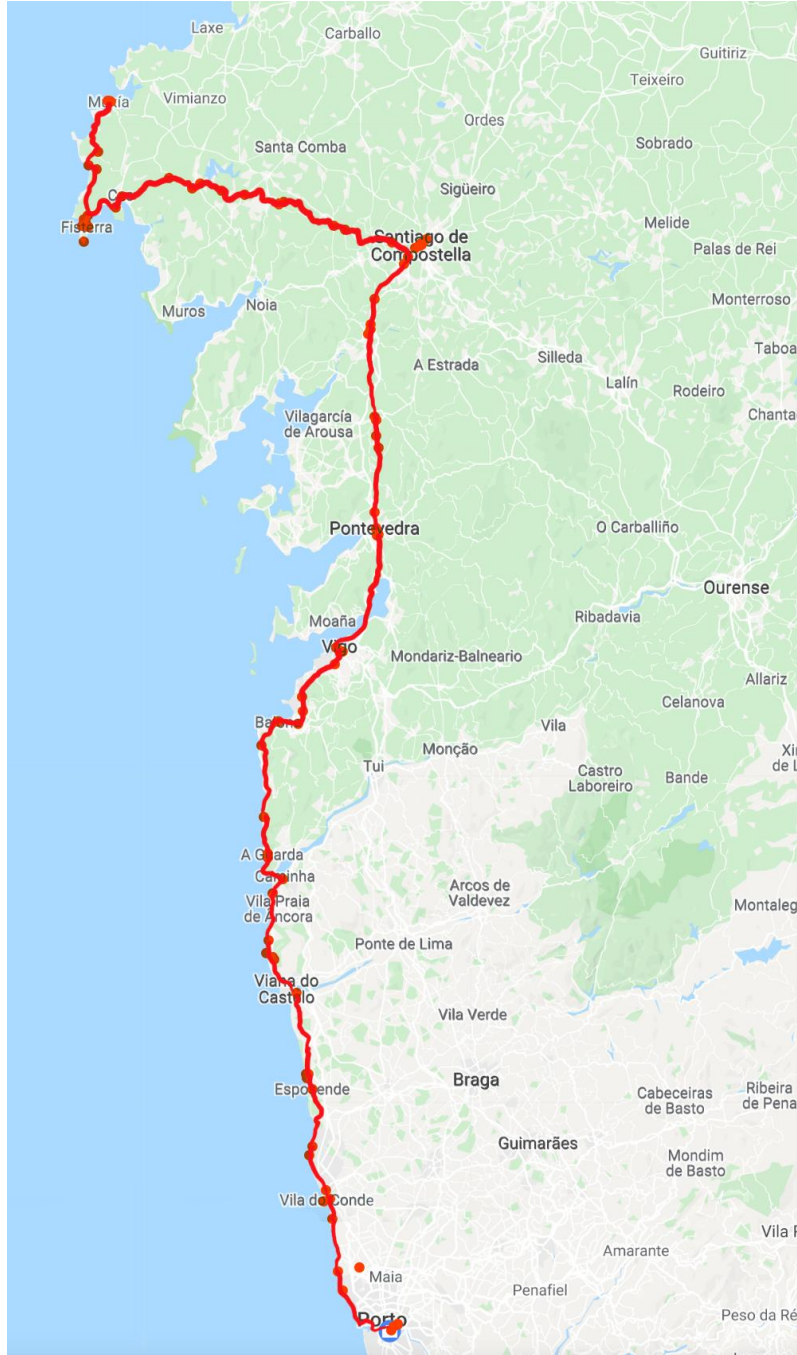
34. De echte wereld

Ik verblijf een aantal dagen in Santiago en kan dus doen wat ik wil. Ik hoef niet te lopen. Mijn behoefte is echter niet groots. Ik wil op het Plaza mijn vrienden zien binnenkomen. Gisteren sprak Sunshine over het Alameda Park dat een mooi zicht geeft over de oude stad van Santiago en ik besluit die dag het park te bezoeken en doe dat in de avond. Het is zeker de moeite waard al heb ik zeker niet alles gezien. Ik voel mij vandaag wat in de war. De gehele Camino is een intiem avontuur. De mensen die ik ben tegengekomen zijn allemaal mooi als mens. De verhalen die gedeeld worden en de ervaringen die je met elkaar deelt zijn zo intens, puur en echt dat ik mij in een andere wereld waan. De echte wereld. Op reis gebeurt het, daarbuiten is de opsmuk. Zo voelt het en ik realiseer mij dat je dat enkel begrijpt wanneer je dezelfde ervaring deelt. Dat maakt de ontmoetingen met veel mensen tot vrienden voor het leven. Ondanks dat je elkaar vermoedelijk nooit meer zal zien.

Justine en Hernan vragen of ik met hen mee wil naar Finisterre. Dit staat bekend als het einde van de wereld en een plek die iedere pelgrim zou moeten bezoeken. Ik heb te weinig tijd om tot daar te wandelen. Ik besluit om niet mee te gaan. Ik wil zeker naar Finisterre, maar wel te voet en ik neem mij voor dit ooit een keer te gaan doen. Niet wetende dat ik dat deel van de Camino een jaar later zal ondernemen.

Camino Portugués (Caminho da Costa)

35. Porto

20 augustus 2019

Iets voor 5 uur in de ochtend stond ik op Schiphol met backpack en heel veel zin. Niet veel later bij de gate en het wachten kan beginnen. De dagen voor mijn vertrek dwaalden mijn gedachten regelmatig af naar de Camino van 2018. Zou ik met 15 dagen voldoende tijd hebben om de wandeling te voltooien? Inclusief de wandeling naar Finisterre en Muxia? Ik dacht eraan dat ik nu echt in Porto zou zijn en niet enkel op het vliegveld zoals in 2018 toen ik met de bus naar Porto reisde om daar het vliegtuig naar Amsterdam te nemen.

Ik dood de tijd door medereizigers te observeren en vraag me af wat hun reisdoel is. Met een enkeling maak ik een praatje. Af en toe doe ik mijn ogen dicht, jaloers op de enkeling die het lukt om te slapen. Ik lees wat berichten op de diverse social media en verbaas me over de reden dat je twee uur voor vertrek op het vliegveld moet zijn.

Porto (ook wel Oporto) is een Portugese gemeente en havenstad in het noordwesten van Portugal, aan de Costa Verde. De stad is gebouwd aan de noordoever van de rivier de Douro. Het is de op een na grootste stad van Portugal (na Lissabon)

Hoewel in Portugal de industrialisatie nooit de omvang had zoals in de meeste andere Europese landen, werden er, zeker in en rond de steden tal van fabrieken gebouwd. Er werden in de stad speciale markten gebouwd, de eerste parken werden aangelegd (Cordoaria, São Lazaro), en begonnen met de aanleg van systemen voor stromend water en riolering.

Gedurende de eerste helft van de twintigste eeuw ontwikkelde de stad zich verder. De Praça da Liberdade was nu het centrale plein van de stad geworden. De eerste decennia van de twintigste eeuw waren echter ook een politiek onrustige tijd die tot einde kwam met een militaire staatsgreep in 1925.

Spoedig was António Salazar de machtigste man in het land. Deze dictator voerde een beleid om zoveel mogelijk invloeden vanuit het buitenland uit te bannen. Als gevolg daarvan stagneerde de modernisatie terwijl de economie steeds zwaarder onder druk kwam door de koloniale oorlogen die werden gevoerd. Aan het dictatoriale bewind kwam een einde met de Anjerrevolutie in 1974. Met de toetreding tot de Europese Unie in 1986 kwam een inhaalslag op gang. Ook Porto maakte een versnelde modernisering door. Nieuwe wegen en bruggen werden gebouwd, er werd een sneltramsysteem gebouwd en tal van straten werden een voor een opgeknapt.

In het vliegtuig zit ik uiteindelijk in de middelste stoel van de eerste rij. Links van mij een Portugese meneer, die wonderwel nagenoeg de hele vlucht heeft zitten slapen. Rechts van mij zit Linda uit Perth. Linda en ik hebben nagenoeg de hele vlucht diepe gesprekken gevoerd wat ik als een bijzonder goed begin van mijn 2e Camino editie ervaar. Eenmaal in Porto hebben we op het vliegveld afscheid van elkaar genomen met het nemen van een selfie en de beste wensen voor alles wat op ons pad gaat komen.

Daarna loop ik vrij stoïcijns richting de metro met een attitude dat ik de weg wel weet, maar eigenlijk heel doelmatig de borden volg. Ik herken de hal waar ik vorig jaar wachtte voor ik naar de gate vertrok om te boarden. Ik kijk naar de plek waar ik toen zat en weet nog precies wat ik deed; mijn laatste broodje en sardientjes opmaken.

Wanneer ik een kaartje voor de metro moet kopen is het even opletten. Een kaartje kopen doe je bij een automaat. Porto maakt gebruik van een zone systeem waardoor ik eerst moet opzoeken welke zone geldt voor mijn bestemming. Verder lijkt het systeem veel op het OV kaart systeem in Nederland met dit verschil dat je elke rit moet “activeren” door een check-in bij een daarvoor bestemde paal. De metrokaart zelf is eenvoudig waardoor ik besloot direct naar de kathedraal van Porto te gaan om mijn “Credential del Perigrino” te halen. Deze heb ik nodig om gebruik te kunnen maken van herbergen onderweg. Het dichtstbijzijnde metrostation voor een bezoek aan de kathedraal is São Bento.

In de metro kom ik een eerste jetlagged medepelgrim tegen. Uit Amerika (Boston). Wie weet ontmoetten wij elkaar onderweg nogmaals. Ik voel me blij en zit met een glimlach op mijn gezicht. Met veel zin overdenk ik aan alles wat komen gaat.

Ik besluit om nog niet naar mijn gereserveerde kamer te gaan maar nu ik toch bij de kathedraal ben eerst wat sightseeing te doen. Zo struin ik wat door de kathedraal, maak foto's van de prachtige azulejos (siertegelkunst) en

verwonder mij over de pelgrims die voorbij komen op het plein voor de kathedraal. Een van hen valt mij op en het is duidelijk dat hij al langer aan het wandelen is. Later zal ik hem ontmoeten en met hem wandelen. Nu weet ik nog niet dat het Florin uit Roemenië is.

Door brede starten en smalle stegen struin ik naar de Rio Douro. Oude en vervallen gebouwen wisselen zich af met nostalgische en zelfs idyllische plekjes en huizen. Porto is ontzettend mooi! Het telt talloze smalle straatjes met dito eettentjes.

Na het maken van nog meer foto's zoek ik mijn vooraf geboekte kamer op in het stadsdeel Bonfim. Het is een nette kamer in het modern opgeknapt appartement. Het ligt aan een drukke weg, maar wanneer ik de oude houten luiken sluit geeft het verkeer weinig tot geen overlast. Ik voel de behoefte aan een powernap. De afgelopen nacht was er één van weinig slaap. Sightseeing in Porto bleek een behoorlijke inspanning. De leuke smalle straatjes lopen omhoog en omlaag. Maar vanaf Rio Douro is het een behoorlijke klim met vele trappen naar de plek waar ik nu ben. Echte kuitenbijters en zeker met extra bagage op de rug. Ik besluit om een frisse douche te nemen voordat ik op het bed neerplof voor de nodige rust.

Na de powernap ben ik in schone kleren terug naar het centrum gegaan. Mijn andere kleren had ik direct onder de douche gewassen en te drogen gehangen. Ik heb mijn zinnen gezet op een boekwinkel alias bibliotheek de Livraria Lello. Hier heeft schrijfster J.K. Rowling deels haar inspiratie vandaan voor de Harry Potter reeks toen zij begin jaren negentig Engelse les gaf in Porto. Bij aankomst trof ik echter een rij aan van zeker 50 meter aan wachtenden. Dit is duidelijk het verkeerde moment en besluit om niet te wachten en de stad verder te verkennen.

Ik zoek een eetgelegenheid op waar ik een tegenvallende salada de casa eet. Met wat omwegen loop ik terug naar de Rio Douro en steek de rivier over om vanaf de andere kant de stad te bewonderen en het uitzicht naar het westen

over de rivier. Ik loop voorbij een markt waar lokale bewoners de specialiteiten uit Porto aanprijzen. Ik probeer bij een klein restaurant aan de kade de Portugese specialiteit “francesinha.” Ik kan nog niet direct de specialiteit ervan onderkennen. Het bijbestelde grote glas rode wijn was echter heerlijk en ik voelde mij bij het opstaan meteen rozig.

Deze Camino loop ik omdat ik de weg naar Finisterre en Muxia nog wil voltooien. Het is ook een gelegenheid om te reflecteren over het afgelopen jaar en de periode die voor mij ligt. Omdat de wandeling naar Finisterre en Muxia niet lang duurt (4 á 5 dagen) heb ik besloten om vanuit Porto te vertrekken. Clayton heeft deze Camino in 2018, direct na de Camino Frances gedaan en Justine heeft deze wandeling in mei en juni van dit jaar gedaan. En ze heeft mij voorzien van enkele tips die ik nu ter harte kan nemen. Ik denk ook aan Lena. Zij is vandaag betrokken uit Porto voor haar Camino en we hebben contact met elkaar met de bedoeling elkaar de komende weken nog wel tegen te komen.

Morgenochtend sla ik het eerste stuk over op weg naar Vila do Conde. De eerste kilometers voeren langs drukke wegen en staan bekend als gevaarlijk en saai. Ik reis dan ook met de metro naar halte Mercado en vandaar loop ik naar de kust om vervolgens de route met de gele pijlen te vervolgen.

Ik wilde vandaag na aankomst rustig aan doen. Porto heeft mij ondertussen zo gegrepen dat ik vandaag 20 kilometer heb gelopen. Een mooie generale.

36. Vila do Conde

21 augustus 2019

Na een redelijke nacht in Porto ben ik iets voor zeven uur opgestaan. Eerst een douche en daarna mijn voeten ingesmeerd met Gehwohl creme. Mijn 2^e Camino gaat nu echt beginnen. En zo ook de bekende zoektocht naar een voedzaam ontbijt. En niet zoals in de diverse vroeg geopende koffietentjes zoetigheid. Veel trek had ik nog niet en met de wetenschap dat ik ook nog wat mueslirepen als nood bij mij had ben ik eerst naar het metrostation Campo 24 Agosto gewandeld om vervolgens met metro A naar station Mercado te reizen. Van daar kon ik direct naar de noordelijke helft van Porto via de Ponte Móvel de Leça oversteken en zowaar zag ik snel een eerste gele pijl in de richting van het strand. Ik liep langs een eetgelegenheid waar voor mij een heerlijk ontbijt werd gemaakt. Dusdanig veel, dat het eigenlijk iets te veel was. En dat voor € 5,20.

Met het strand aan mijn linkerhand loop ik in noordelijke richting. De zon in rechts en in de rug. Nagenoeg de hele etappe liep ik langs de kustlijn met mooie afwisseling door strand, rotsformaties en verrassend veel groen op onverwachte plekken.

Ik heb vandaag de hele dag alleen gelopen ondanks dat ik andere pelgrims tegen kwam. Qua aantal overigens verwaarloosbaar in vergelijking met de eerste dag vorig jaar naar Roncesvalles.

Vila do Conde is een gemeente in het Portugese district Porto. De gemeente heeft een totale oppervlakte van 149 km² en telt ongeveer 80.000 inwoners.

Vila do Conde is een plaats van scheepswerven en vissers en is vooral bekend vanwege het kantwerk, dat met veel geduld en kennis door de vrouwen van de regio worden gemaakt. Het is een oude stad dat met dezelfde naam voor het eerst stond beschreven in 953.

Voor surfers is het een geliefde plek daar de stad aan zee ligt met een bijna ononderbroken strand van ongeveer 6 kilometer.

Het was warm en ook weer niet. De zon scheen volop maar van zee kwam een verkoelende wind. Dat was ook de reden om te kiezen voor de kust route. De keuze om de andere route landinwaarts te nemen kwam na een paar uur voorbij. Ik ben wel van de eigenlijke route afgeweken door het strand te blijven volgen. Maar de betimmerde houten weg waarop ik liep zag er zo nieuw uit dat het goed mogelijk is dat dit nog niet in het routeschema is opgenomen. Het bracht wel een leuke verrassing!

Ik liep langs een busje dat tot “Carrinha do Caminho” is omgedoopt. Vrij vertaald: de truck langs de weg. Bewoond door een heel leuk stel samen met hun baby. Een meisje. Ze zijn reizigers maar sinds de kleine zijn ze wat meer aan het settelen. De man van het stel vroeg mij of ik wat wilde drinken. Verse sinaasappelsap of koffie of sap met citroen. Zonder aarzeling nestelde ik mijzelf in een klapkrukje en perste hij met de hand de sinaasappels uit. Zelf had hij ook de Camino Frances gewandeld in 2012. We deelden onze ervaringen en praatten over het leven. Dat was fijn. Het maakte dat ik mij erg dankbaar voelde en wenste het stel veel bezoekers toe. Toen ik mijn weg vervolgde was het geen Bom Caminho maar “Ultreya.” Wat zoveel betekend als: “Hou vol” of “Vooruit”. Maar ook met de energie van een onverwachte zegen.

De laatste kilometers gingen vlot. Zo vlot dat ik bijna twee uur te vroeg bij mijn first choice albergue arriveer (Santa Clara).

Ik had kunnen weten dat de albergue pas om 15:00 zou open gaan. Het was niet vervelend. Op de hoek zit een eenvoudig maar goed restaurant waar ik voor €6,- een pelgrimsmaaltijd naar keuze mag uitzoeken. Het werd daarmee een stevige lunch met als vooraf een groentesoep. Als hoofdgerecht gebakken vis, salade en frietjes. Om de eerste wandeldag te vieren bestelde ik er een biertje bij. Tijdens het wachten zag ik pelgrims de stad binnenlopen en liet ik mijn voeten luchten door mijn voeten te bevrijden van mijn

schoenen en sokken om vervolgens in mijn superlichte rode Adidas foam slippers te schuiven die ik speciaal voor deze Camino had gekocht. De teenslippers van vorig jaar waren onhandig wanneer ik sokken aan wilde trekken.

Als de albergue open gaat merk ik dat er slechts een paar plekjes vrij zijn. Alles is volgeboekt en ik heb geluk dat ik vroeg ben. Op de Camino Frances vorig jaar heb ik één keer meegemaakt dat een albergue was volgeboekt. Dat was in Logroño. Het is vandaag ook wel duidelijk dat het aantal pelgrims op de kustroute van de Camino Portuguese flink lager is dan de Frances. En zo ben ik aan het vergelijken wat niet vergeleken “mag/kan” worden.

Nadat ik mij heb geïnstalleerd in de albergue door mijn slaapplek op te dekken en mijn lakenzak te spreiden pak ik de microvezel strandlaken en stop deze met een snack, mijn portemonnee en telefoon in het gele exemplaar van de gekleurde nylon rugzakjes en loop in mijn rode zwembroek en rode foam slippers richting het strand. Het badlaken neemt weinig ruimte in beslag in mijn backpack. Minder dan de mummy slaapzak die ik dit jaar heb thuisgelaten omdat ik verwacht genoeg te hebben aan de lakenzak. In de meeste albergues zijn dekens voor als het nodig is.

Het strand in Vila do Conde is uitgestrekt en ik bemachtig een plekje vlak bij waar ik het strand op loop. Zodra mijn badlaken uitligt en ik mijn rugzakje onder het laken uit het zicht plaats loop ik vol verwachting naar de zee. Waar ik een relatief warme zee verwacht – het is immers augustus – word ik getraakteerd op een koude verrassing door het ontbreken van een warme golfstroom. Het weerhoudt mij er niet van kopje onder te gaan en mijzelf en mijn voeten deze traktatie te gunnen. Eenmaal weer op het strand stel ik mijn natte gebronsde huid bloot aan de felle zon om op te drogen en warm te worden. Tevreden kijk ik uit over zee en betrap mijzelf op een glimlach. Wat een geluksvogel ben ik dat ik hier kan zijn!

Wanneer het tijd is om terug te gaan en de dagelijkse was te doen merk ik dat het snel aan het afkoelen is buiten. Er staat een frisse wind. Na mijn douche was ik handmatig mijn kleren met een beetje shampoo uit de miniflacon shampoo die ik bij heb. Het drogen van de was kan op het dak van de albergue waar wasrekken staan. Ze hangen vol met kleren van andere pelgrims en nu komen de zes kunststof knijpers die ik in tegenstelling tot vorig jaar heb meegenomen goed van pas. Het waait te hard om de kleren zonder knijpers op te hangen.

Inmiddels zijn er al pelgrims eten aan het klaarmaken in de keuken. Ik weet niet goed wat te eten omdat ik niet veel zin heb om zelf te koken. Een zoektocht naar een restaurant levert in eerste instantie niet veel op omdat de restaurants in de buurt nog niet open zijn of de kaart staat me niet aan of het restaurant is te chique. Wanneer ik de zoektocht opgeef loop ik naar een kleine supermarkt aan het begin van de stad waar ik vanmiddag langs ben gelopen. Als ik naar links kijk zie ik een kleine eetgelegenheden die via een stenen trap is te bereiken en ik probeer een laatste poging. Enigszins onzeker ga ik naar binnen waar een jonge vrouw samen met een oudere dame in gesprek is. In mijn beste Engels vraag ik of ze open zijn en of ik er kan eten. Het is het begin van een avond met een vriendelijke en oprechte persoonlijke aandacht. De jonge vrouw heet Margarida en de oudere dame blijkt haar moeder. Eerder dit jaar heeft ze het pand gehuurd om haar liefde voor de kookkunst te etaleren. Ze werkt met verse ingrediënten en serveert de lekkerste vegan gerechten. Ze heeft een vaste kaart, maar maakt e.e.a. klaar naar behoefte. Haar uitleg over de gerechten en hoe ze praat over eten geeft een twinkeling in haar ogen en haar enthousiasme is aanstekelijk en aantrekkelijk tegelijk.

Als enige klant krijg ik volop de aandacht en het eten is verrukkelijk. Ze vertelt me dat haar vegan restaurant nogal afwijkt van wat in Vila do Conde normaal is. We hebben een fijn gesprek en ik deel mijn observatie over haar passie met haar en ze is ontroerd. Het minste wat ik kan doen is andere pelgrims

attenderen op deze fijne liefdevolle plek. Ik deel via Facebook een bericht in de groep Camino Portuguese:

There are some things I would not do often like giving a recommendation. But walking my second Camino I would love to make an exception since almost every restaurant on the way provides food because it is food. In Vila do Conde I ended up in a place called Improviso e Tapas. When the owner talks about food her eyes start sparkling. She made me the perfect meal just because she add's love in all her dishes. Whatever you want, she improvises with her knowledge of good and healthy food. I loved this place and I loved her for who she is.

You can find Improviso - which started in February 2019 - when you walk over de bridge in Vila do Conde in the direction of Albergue Santa Clara, on your right just one level above the street just before the intersection. If you love good food, made with love, and not expensive, then this is my recommendation for every pilgrim to pass.

Improviso e Tapas is begin 2020 definitief gesloten. In plaats daarvan heeft Margarida nu V-SnaQ opgericht. 100% vegan.

Bij het weggaan heb ik met Margarida geposeerd voor een foto die bij de Camino herinnering kan. Net als de kurk van de fles wijn die voor mij geopend werd. Een Redoma Douro Niepoort uit 2016. Wat een heerlijke dag.

37. Marinhas

22 augustus 2019

Marinhas is een Portugese stad in de gemeente Esposende, Het telt c.a. 6300 inwoners.

Marinhas ligt op ongeveer 2 km van de provinciehoofdstad (Esposende) en wordt in het westen begrensd door de Atlantische Oceaan.

De gemeente ligt in het noorden van Portugal. Het zeeklimaat is bepalend voor de homogene temperaturen gedurende het hele jaar, met gematigde en zonnige zomers (gemiddelde temperaturen tussen 17 en 25 °C) en milde, vochtige winters (gemiddelde temperaturen tussen 7 en 15 °C).

De temperatuurschommelingen zijn laag dankzij de oceanische invloed.

Een Camino lopen is niet altijd even leuk. De weg naar Marinhas was zelfs wat saai. Hoewel dat ook een beetje mijn eigen schuld was doordat ik ervoor had kunnen kiezen het eerste deel langs de kust te wandelen. Nu liep ik langs een drukke weg. Over de nacht kan ik kort zijn. Een fanatieke snurker heeft de hele slaapzaal wakker gehouden. 28 kilometer is de afstand van vandaag.

De eerste vijf kilometer liep ik door Vila do Conde en Póvoa de Varzim. Noodgedwongen heb ik bij een McDonalds een ontbijt genomen. Een normaal ontbijt, koffie, croissant. Geen burger. Dat was voorbehouden aan zeker 20 scholieren en dat om 7:30 in de ochtend! In Póvoa liep ik weer richting de kust en vandaar begon een – eindelijk lijkende - wandeling langs en door de duinen. Tot halverwege de wandeling meer landinwaarts trok. Voornamelijk over aangelegde getimmerde paden van hout. Net zoals dat gisteren begon. Het is een grappig gezicht en het heeft ook wel wat. Een deel van de paden is gloednieuw en worden ook gebruikt als route naar Santiago. Maar af en toe houdt het abrupt op en ga je verder op de “oude” route die overigens steeds beter wordt aangegeven. Hoe verder landinwaarts, hoe anders het landschap. Ik

wandel langs velden met metershoge bamboe. Door eucalyptus bossen en langs vergezichten. Eigenlijk best mooi voor een saaie route.

Misschien is het vandaag saai omdat ik pas na een kilometer of 20 voor het eerst iemand tegenkom.

In Marinhas valt mijn oog op een wegwijzer naar een nieuwe plek om te overnachten. Deze staat (nog) niet in mijn Camino app. De eigenaren zijn wat ouder en spreken geen woord Engels. Met Google translate kan ik toch duidelijk maken dat ik een privé kamer wil. Deze bevindt zich in een woonhuis achter het restaurant. De kamer is netjes ingericht. Oubollig met klassieke meubeltjes en tegelijkertijd heerlijk rustig en koel. De badkamer is eveneens oud en als ik wil gaan douchen is het water koud. Nu ben ik wel gewend om koud te douchen en dus was ik mij snel en spoel mij af. Als ik later de eigenaar zie probeer ik haar duidelijk te maken dat de douche niet warm wordt. Met wat gebarentaal en zorgvuldig gekozen woorden begrijpen we elkaar. Ik had iets langer moeten wachten en dan was de douche vanzelf warm geworden. Het duurt een minuut of vijf voordat alles is opgewarmd. Hier valt dus nog wat energie efficiëntie te behalen. En waterbesparing.

In de bar kom ik nog een andere man tegen. Een jonge gast uit Duitsland. Met de fiets is hij al een aantal maanden onderweg en voelt er voorlopig niet veel voor om terug te gaan. We praten wat met elkaar. Het gesprek wil echter niet echt vlotten. Ik ben er zelf ook niet helemaal bij. Ik heb trek en mijn maag voelt wat opstandig. Ik besluit om mijn zwembroek aan te trekken en het strand op te gaan. Het is vlakbij en eenmaal op het strand loop ik een tijdje richting het zuiden om een fijn plekje te bemachtigen. Het zand is hard en het ligt bezaaid met kiezels, heel anders dan in Vila do Conde. Het water daarentegen blijft natuurlijk onveranderd koud. Ik probeer wat te ontspannen wat niet zo goed lukt en na een uurtje ga ik weer terug en verken een klein beetje de omgeving om straks wat te eten. Mijn keuze valt op een strandtent Barzin Praia. Het ziet er leuk uit en als ik er aan het begin van de

avond naar toe ga is er nog een plekje vrij in de schaduw. Ver lopen wat het niet. De uitgang van mijn kamer is hooguit 50 meter verwijderd van Barzin.

De zon schijnt fel en staat laag. Pijnlijk voor de ogen. Het eten is ook lekker. Hoewel mijn maag nog steeds niet tot rust is gekomen. Ik zie nog twee dames lopen (Christina en Kiliaana) die mij gisteren enthousiast gedag wensten. Kiliaana loopt heel moeilijk. Een duidelijk geval van blaren. Ik huiver bij de herinnering aan vorig jaar dat ik er zelf last van blaren kreeg. Van een andere categorie weliswaar, want als ik haar zie strompelen twijfel ik of ze morgen nog door kan gaan.

38. Carreço

23 augustus 2019

Ik ben gisteravond vroeg gaan slapen en heb een goede nacht gemaakt waarin ik veel heb gedroomd. Tijdens de Camino douche ik meestal bij aankomst. In de ochtend is dit in albergues niet echt te doen. Ook omdat ik – net als de meeste pelgrims - vroeg vertrek en ik het sanitair niet onnodig bezet wil houden voor anderen. Maar als ik dan een eigen kamer heb, dan is het wel lekker om, afhankelijk waar ik behoefte aan heb, toch een koude of warme douche te nemen. Een koude douche in dit geval omdat het warme water te lang op zich laat wachten. Na het afdrogen ben ik met mijn frisse en koele lichaam op de rand van het bed gaan zitten om mijn voetverzorgingsritueel uit te voeren.

In het naastgelegen restaurant heb ik ontbeten. Een tosti en een fles water. Met de nodige dank en zegeningen van de eigenaren heb ik afscheid genomen. Nog geen vijf minuten onderweg loop ik langs een supermarkt. Een hindernis om naar binnen te gaan trotseer ik, een blaffende en grommende hond met de nekharen overeind. Ik koop wat fruit en brood voor onderweg, reken af en negeer de hond door deze niet aan te kijken als ik weer buiten ben.

De route vandaag is heel afwisselend. Mijn wandelstokken boden uitkomst tijdens de vele korte maar steile stukken omhoog en omlaag. Wandelend over losse en ongelijke stenen, zandwegen en verharde wegen. Door nostalgische straatjes, uitgestorven woonkernen en bos. Door de grote stad. Over lange bruggen en smalle steegjes.

Carreço is een Portugese parochie in de gemeente Viana do Castelo.

Het bekendste herkenningspunt van Carreço is de vuurtoren van Montedor. Dit identiteitsgebouw vóór het land én de wereld symboliseert het licht en toekomstig kenmerk van deze parochie.

Met rond de 1700 inwoners is Carreço niet groot. De helft van de inwoners is tussen de 25 en 65 jaar oud.

Na ongeveer een uur wandelen kom ik eigenlijk voor het eerst meerdere pelgrims tegen waar ik een praatje mee maak waaronder een jong stel dat betrokken is uit Lissabon en een deadline heeft.

Ook twee zussen uit Birmingham die er een flink tempo op nahielden. De jongste is eind 50, de oudste halverwege 60 schat ik in. De oudste is enorm fit. Vorige maand heeft ze 100 mijl gelopen in 30 uur. En geeft regelmatig les in Nordic walking. Het is echt flink doorstappen om de dames bij te houden wat op zich verwonderlijk is omdat mijn eigen tempo door mijn lange benen van nature flink hoog is.

Na een tijdje liepen we langs een open plek met stenen banken, tafels en heerlijk diepgroen gras, kleine fruitbomen voor schaduw en een tappunt voor water. Al met al een plek om te ontspannen. De dames besloten verder te lopen en ik maakte van de gelegenheid gebruik mijn waterflessen te vullen en te ontspannen. Ik maakte een broodje klaar voor mijzelf en at een nectarine uit mijn fruitvoorraad. En al die tijd met de blote voeten in het gras om te aarden en energetisch op te laden. Het sap van de nectarine droop langs mijn kin en ook mijn handen waren nat van het zoete vocht. Op blote voeten liep ik naar het tappunt om mijn handen te wassen waarna ik ruimte gaf aan een andere pelgrim die zojuist aankwam om ook water te tappen.

Wanneer ik mij voldoende voel opgeladen kom ik erachter dat ik mijn schoenen precies in een stroom van heel kleine mieren heb gezet. Een enkele verdwaalde mier veeg ik ervan af. Ik controleer mijn sokken en voordat ik ze aantrek controleer ik de leukoplast pleister achter op de hielen. Ik heb deze preventief aangebracht om blaren zoveel mogelijk te voorkomen. Een week voordat ik ben betrokken naar Porto heb ik besloten om andere zolen in mijn schoenen te doen. Deze geven iets meer steun maar zorgen er ook voor dat de ingelopen drukpunten in de schoenen niet meer op de juiste plaats zitten. Met inlopen kwam ik daar achter. Om die reden heb ik mijn oude zolen voor

de zekerheid ook meegenomen tijdens deze Camino. Voor het geval de druk te groot wordt. Na vorig jaar probeer ik blaren echt zoveel mogelijk te voorkomen.

Onderweg kom ik Christina en Kilijana tegen. Het is Kilijana toch gelukt te lopen en ze wandelt ook goed. Beide dames komen uit Madrid. Ik heb ze de eerste dag voor het eerst gezien toen ik aan mijn ontbijt zat. Ze liepen toen langs en zwaaiden.

Met hen ben ik opgetrokken tot aan Viana do Castelo. Met Christina heb ik ondanks het gebrekkige Engels ook weer leuke gesprekstof gehad. Met Kilijana wat minder omdat zij geen Engels spreekt en ik geen Spaans. Mijn planning vooraf was dat deze stad mijn eindpunt voor vandaag zou zijn. Dan zou ik 21 kilometer hebben gewandeld. Morgen zou dan een wandeling naar Caminha op het programma staan van c.a. 29 kilometer. In Caminha vertrekt er een veerpont naar A Pasaxe die ik niet wil missen. De vaaruren zijn afhankelijk van de getijden en morgen vertrekt de laatste pont om 13:30 volgens de informatie op internet. Ik heb een keuze te maken of ik heel vroeg opsta, of het zekere voor het onzekere neem door nu nog verder te lopen. Je kan niet reserveren voor de pont en vol is vol. Slapen in Caminha is ook goed mogelijk, maar het nadeel daarvan is dat de eerste vaart vanuit Caminha op zondag pas om 10:30 is. Ik wil morgen het water over. En dus heb ik vandaag wat extra gelopen. Carreço is de eerste plaats waar je kan slapen maar heeft tegelijkertijd een chronisch gebrek aan slaappleatsen.

Nu blijkt dat er ook tal van privé bootjes varen naar A Pasaxe. En ook op andere tijden. Deze bootjes zijn niet afhankelijk van het tij. Deze informatie kreeg ik van de gepensioneerde Amsterdammer Auke. Sinds 2016 woont Auke met zijn vrouw in Portugal. Auke heeft voor mij een bed klaargezet in een provisorische ruimte nadat ik hem via internet had gevonden en gebeld om te reserveren. Op bestelling is hij voor mij wat boodschappen gaan doen voor morgenochtend en overdag. Hierdoor kon ik mijzelf oprissen in de douche.

Een restaurant is niet ver lopen maar ze brengen ook op bestelling. En dat kan Auke ook voor mij regelen. Hoe mooi is deze dag verlopen! De afwisseling, ontmoetingen, rustmomenten en een fijne slaappleaats. Ik ben moe en 33 kilometer verder.

Ik sluit de dag af door een wijntje te drinken met Auke en Helena uit Duitsland die ook bij Auke overnacht. Ik heb een voldaan gevoel en iemand ontmoet waar ik nog veel tijd mee zal gaan doorbrengen. Wat ik dan natuurlijk nog niet weet.

39.A Guarda

24 augustus 2019

Wat een bijzondere dag was het vandaag! Mooi, verwarrend, vermoeiend, en ontspannend. Welkom in Spanje, welkom in A Guarda. 26 kilometer verder dan gisteren en waar ik 29 kilometer voor moest lopen.

Na een korte en gebroken nacht in Carreço ben ik na een ontbijt de dag begonnen door af te wijken van de eigenlijke route. Langs de kust is het doorgaans bijzonder mooi en ook hier is dat het geval. Over een variété aan ruiterspaden wandelde ik steeds verder noordwaarts richting Caminha. Die naam alleen al roept associaties bij mij op alsof het de naam is voor het beloofde land. Het is in ieder geval

het einde van het Portugese deel van deze Camino. Ik genoot onderweg van al het moois dat ik onder ogen krijg. Rotsen, heiden, strand, en een afwisselende vegetatie. Samen met de blauwe lucht, de opkomende zon en de altijd aanwezige blauwe zee bevind ik mij in een droom die na een dik uur plots ophoudt te bestaan. De weg hield op. Waar ik het ene moment onder schaduwrijke bomen doorloop is het andere moment een doodlopend pad. In aanbouw vermoed ik.

Google maps heeft mij - vorig jaar en ook nu weer - op weg kunnen helpen in het vinden van de normale route, zonder helemaal terug te lopen. Maar al

Het begin van de geschiedenis van A Guarda begint rond 10.000 voor Christus toen kleine groepen Mesolithische mannen zich vestigden op de hellingen van de berg Tecla die aan de Miño rivier grenst. Er zijn vele archeologische opgravingen gedaan. Waaronder de castro de Santa Trega op. Een ommuurde stad met poorten naar het noorden en zuiden. Daarin zijn nog restanten te zien van de weginrichting, huizen, grachten en watertanks en ovens.

Deze plek heeft een archeologisch museum waar verschillende oude culturen worden tentoongesteld die zich in A Guarda hebben gevestigd. In de vitrines kun je stukken zien uit het paleolithicum (messen met twee facetten, pikhouwelen), uit het neolithicum (gepolijste messen, keramiek), uit de bronstijd (sikkels, dolken), uit de Castreña-cultuur (gesneden stenen, keramiek en bronzen en gouden sieraden) en uit de Romeinse tijd (terra sigillata, tegels, amforen, munten).

A Guarda telt ongeveer 10.000 inwoners.

het moois dat hieraan voorafging maakte de desillusie van het komende uur gevoelsmatig veel groter door noodgedwongen langs de provinciale weg te (moeten) lopen. Iets wat niet heel veilig voelt. De auto's rijden snel en relatief dicht langs mij. Ik loop aan de linkerkant van de weg het snelverkeer tegemoet zodat ik in ieder geval niet in de rug verrast wordt. Wanneer ik weer back on track ben loop ik de twee Engelse zussen van gisteren weer tegen het lijf. Met enkele afzonderlijke tussenpozen hebben we met elkaar opgelopen en hadden wat interessante gesprekken over werk. Over zinvol werk. Over werkdruk en het over de eigen grenzen gaan. Niet meer de tijd nemen om te "voelen" hoe het met je gaat. Even stilstaan. We begrepen elkaar goed. En ik betrap mijzelf erop dat ik zelf ook wel even mag stilstaan. Ik voel een druk om op tijd in Santiago te arriveren zodat ik het eigenlijke doel van deze Camino – wandelen naar Finisterre en Muxía - nog kan voltooien.

De dames lopen echt snel en dat betekent dat ik een beetje op mijn maximale comfortabele snelheid loop en zo mogelijk wat afbreuk doet aan de omgeving om mij heen. Met elkaar bereikten we Caminha. Een stadje dat een prettige en vredige sfeer uitademde toen we er doorheen liepen. En vandaar is de veerpont naar A Pasaxe, naar Spanje. Het was vijf over twaalf toen we daar aankwamen en de laatste veerpont was zojuist vertrokken. Daar had ik niet op gerekend. De volgende ging pas om zeven uur in de avond.

Maar wat mij gisteren in Carreço al werd verteld, er zijn ook boottaxi's waar je voor vijf euro naar de overkant kan. We kochten snel een kaartje en ik ook meteen een quiche met groenten en een muffin voor het zoetje. Met de quiche nog achter mijn kiezen kwam een vriendelijke en zeer potige kerel ons halen om mee te varen. We voeren met een snelle rode stalen sloep waar de verf vanaf bladderde en de motor flinke dieselwalmen uitspuugde. Een type sloep waarvan je de langzame soortgenoten ook in de grachten van Amsterdam ziet. En snel ging het! Binnen tien minuten waren we aan de overkant. Het was een heerlijke overtocht. De koele zeewind in mijn gezicht en door mijn haar. De klappen van de sloep op de deinende golven maken

dat ik met een grote grijns rondom kijk. Mijn ogen geknepen tegen de felheid van de zon en de weerspiegeling op het water laat ik af en toe mijn handen in het water glijden om de koelte ervan op te vangen. Het is het beste moment van de dag.

Wanneer we de overkant bereiken hebben we een tijdreis gemaakt van plus één uur. Spanje ligt in een andere tijdzone. De overkant voelt wel een beetje als een deceptie. Het is leeg en stil in A Pasaxe. Zo leeg dat ik het voor elkaar krijg een belangrijke wegwijzer te missen. Dat heeft me een half uur extra lopen gekost en dat valt dan uiteindelijk wel mee. Als ik in A Guarda aankom dan valt de oude stad zeker op. Ik zie op de duidelijke markeringspalen van de provincie Galicië dat het vanaf hier in A Guarda nog 160 kilometer is naar Santiago. Tenzij je een paaltje mist.

Ik slaap in Albergue du Peregrinos A Guarda aan de Estrada Baiona. Voor vijf euro. Ik krijg er zelfs schone dekens en kussen bij. Wanneer ik mijn slaapplek heb ingericht was ik met de handen mijn kleding en hang ze te drogen op het binnenterrein. Er staat een stevige wind en het binnenterrein ligt in de schaduw van de gebouwen ernaast. Met de wasknijpers die ik bij heb lukt het mij om de kleren voldoende vast op te hangen waarna ik besluit naar het strand te gaan aan het Praia de Fedorento. De zon schijnt en daarmee is het goed uit te houden. Het praia ligt in een kleine baai waar de rotsen de golven breken. Ik zie de Engelse zussen liggen en een Italiaanse moeder en dochter die ik in Carreço ontmoette lopen voorbij over de weg. Morgenochtend loop ik daar ook.

Op de terugweg koop ik wat brood, beleg en fruit voor morgen. Het is dan zondag en de winkels zijn dicht. Ik besluit om een biertje te drinken in het dorp en geniet van de Spaanse lekkernij die ik erbij krijg.

Mijn kleren zijn nog wat vochtig. Aan mijn bed laat ik ze verder droger. Morgen een nieuwe dag.

40. Baiona

25 augustus 2019

Op 1 maart 1493 arriveerde Martín Alonso Pinzón (telg uit een rijke zeilers familie) aan de kust van Baiona na zijn reis naar Amerika samen met Christoffel Columbus. Hierdoor was Baiona de eerste stad in Europa die het nieuws hoorde van de ontdekking van de Nieuwe Wereld. Om deze reden wordt het eerste weekend van maart een middeleeuws festival genaamd La Arribada gehouden in het historische centrum van Baiona .

In de haven van het historische Baiona ligt een replica van "La Pinta", het schip van Martín Alonso Pinzón .

Baiona telt 12122 inwoners en biedt naast een rijke historie, schoonheid en rust.

Voor het geval de gedachten in mij opkomt terug te keren heeft dat na vandaag geen zin meer omdat ik nu halverwege ben onderweg naar Santiago.

De wandeling vandaag was er wederom een om in te lijsten. Was het niet vanwege de schoonheid onderweg, dan was het vanwege de reflectie.

Met de Engelse zussen sprak ik gisteren over werk en werkdruk. Vandaag besefte

ik mij weer hoe dankbaar ik ben voor wat ik doe. Ik kan echt blij worden van mijn werk. I love to teach and talk. Het raakt mij als ik mensen iets kan laten inzien. In zichzelf of waar ze zich mee bezig houden. Mensen een stapje verder brengen. Gewoon, omdat het mooie mensen zijn en we elkaar een beetje op weg kunnen helpen. Met de juiste energie, liefde en waardering.

Het besef drong tot mij door op het moment dat ik in een kapelletje langs de route een kaarsje aanstak. Een warm vlammetje op de liefde. Voor iedereen en vooral ook voor mijzelf. Dat is nodig omdat ik soms ver over mijn grenzen kan gaan. Om anderen te plezieren of – misschien nog wel erger – om een situatie ogenschijnlijk te kunnen controleren (en dus angst om dat te verliezen). Ik weet precies wanneer ik over mijn grens ga. Ik zie het ook bij anderen. Bij personen of in groepen.

De zichtbaarheid creëert mogelijkheden om liefdevol in te grijpen. In mijn werk kom ik dergelijke situaties vaak tegen. Of ik nu een sessie aan het faciliteren ben of een Asset Management training geef of een persoonlijk gesprek met een opdrachtgever of deelnemer heb. Er is altijd wel iets waar iemand mee worstelt. Weinig tijd voor ontspanning. De week wegdrinken op de vrijdag. Het gevoel vast te zitten en niet weten hoe daaruit te komen. Groepsdruk ervaren op het werk. Daardoor geen nee kunnen (of mogen) zeggen. Niet voor vol worden aangezien. Twijfel over de eigen capaciteiten. Vastzittende emoties, enzovoorts.

Vaak heb je dat zelf niet eens door. Totdat je ervoor gaat zitten, tijd neemt, gaat wandelen, ofwel een manier om te reflecteren. Dan wordt het spannend! Want dan komt jouw innerlijke wereld aan het licht die vergezeld gaat van ongemak, pijn, verdriet, onmacht.

En zo heb ik wel een aantal kilometers gewandeld in gedachten. Een kaarsje voor de liefde en beseffen dat ik een enorme geluksvogel ben die in ieder geval op dit moment kan doen wat ik graag doe. Mensen en organisaties verder helpen. Vaak op inhoud en soms op een veel dieper level. En ik wil meer van dat.

Voor ik het weet ben ik 33 kilometer dichterbij Santiago. Baiona is nog rustig. Waarschijnlijk omdat het zondag is en vlak voor de siësta. Deze stad heeft echter alles in zich om te bruisen. Of liefdevol en met een stralende glimlach te dansen voor eenieder die haar toelicht. En morgen verlaat ik haar.

41. Vigo

26 augustus 2019

Vigo is de grootste stad van Galicië en van de provincie Pontevedra. Het is echter niet de hoofdstad van Galicië (dat is Santiago de Compostella) en ook niet van de provincie (dat is Pontevedra). Vigo is de 15e metropool van Spanje met ongeveer 300.000 inwoners in Vigo zelf en met de voorsteden ongeveer 430.000.

Vigo is de grootste vissershaven van Europa en is de thuisbasis van de Spaanse visproducent Pescanova, de grootste ter wereld.

Op 23 oktober 1702 vond de Slag bij Vigo plaats, tijdens de Spaanse Successieoorlog, in de baai van Vigo in Galicië. Het was een zeeslag tussen Engels-Nederlandse en Spaans-Franse schepen waarbij de Engels-Nederlandse combinatie bijna de gehele Spaanse en Franse zeemacht vernietigde.

Geen reflectie zoals gisteren. Althans geen diepe. Maar wel rustig opstaan vanmorgen in Baiona voor zover als dat gaat. In een hostel waar je een ruimte deelt met meerdere pelgrims is het vooral in de ochtend vanaf 6 uur – soms eerder – erg gehorig. Vandaag was dat niet anders.

De wandeling vandaag kan ik kort over zijn. Mooie stukken door de heuvels en door achterafstraatjes. Met hier en daar een pelgrim die ik nog niet eerder heb gezien.

Het was warm en er stond maar weinig wind. En na vandaag begin ik de protesten in mijn lichaam te voelen. Lies, voeten en schouders. Ik merk echt dat mijn voeten zo anders reageren als er veel geklommen moet worden. Dat is in Nederland wat lastig qua voorbereiding.

Vanmorgen scheen de zon in het gezicht waardoor de warmte ervan in iedere vezel in het gezicht was te voelen. Het was stil op straat, het water vlak en de zon verblindend. Alles bij elkaar een serene ervaring in Baiona.

Toch ervoer ik vandaag ergernis. Voor een deel heeft dat te maken met Vigo en voor het overgrote deel dat ik mij eraan erger. Vigo is een grote en

levendige stad. Doch mijn eerste indruk is dat het onpersoonlijk en gejaagd is. De sfeer nodigt mij niet uit. Schreef ik eerder dat de route aanduiding in Galicië ronduit goed is, in Vigo neem ik dat terug. Hier en daar een verdwaalde gele pijl als uitzondering op het overwegend ontbreken van enige vorm van route aanduiding. Tel daarbij op dat – ondanks ik onderweg weinig pelgrims tegenkom – er weinig slaappleaats is. In een park heb ik mijn rust gepakt om uit te zoeken wat mijn volgende stap zou zijn. Of eigenlijk in welke richting en waar naartoe.

Onderweg naar Vigo liep ik een tijdje op met een Turkse jongen die in zijn peutertijd in Deventer heeft gewoond en vanuit Duitsland voor werk is verhuisd naar Kopenhagen. Hij deelde mooie inzichten van zichzelf met mij. Hij is 32 jaar en komt nu al tot de conclusie dat zijn werk (vastgoed handel) voor hem niets aan de zin van het leven toevoegt. Niet toevallig was dat gisteren ook onderwerp van gesprek.

Na de Camino gaat hij zijn baan opzeggen – de baan waarvoor hij naar Kopenhagen verhuisde – en iets doen dat dicht of in ieder geval dicht bij zijn hart ligt. Ik houd van zulke gesprekken. We hebben ook weer afscheid genomen. Zijn eindbestemming vandaag ligt in Rendondela.

Het duurde even voordat ik een slaappleaats vond. Net als gisteren had ik het laatste bed weten te bemachtigen. Of eigenlijk de laatste kamer waar twee bedden in staan. Die heb ik voor mijzelf. Morgen staat Pontevedra op het programma. Een wandeling van 35 kilometer (zeg c.a. 8 uur) of een treinreis van 13 minuten. Ik heb het kaartje inmiddels gekocht. Morgenochtend nadat ik heb uitgeslapen een korte wandeling naar het treinstation waarna ik eens rustig, zonder rugbagage Pontevedra ga verkennen. Een week na aankomst in Porto dus een rustdag. Mijn lichaam zal juichen. Mijn hoofd vindt er wat van. Ondanks dat mijn eigenlijke doel van deze Camino Finisterre en Muxía is.

42. Pontevedra

27 augustus 2019

Pontevedra is de hoofdstad van de gelijknamige provincie. Het is na Vigo de stad met de meeste inwoners van de provincie met c.a. 83.000 inwoners. Het is een monumentale stad, een stad van kunst en geschiedenis. Het historische centrum is na Santiago de Compostella de belangrijkste in Galicië.

De stad is nationaal en internationaal model geworden als comfortabele stad om in te wonen. Vooral in termen van stedelijke kwaliteit, mobiliteit en bereikbaarheid.

Het toponiem Pontevedra is afgeleid van het Latijnse "pontem veteram" dat verwijst naar de eerste brug die in de Romeinse tijd werd gebouwd om de rivier de Lérez en de monding van Pontevedra over te steken.

Over de geboorte van de stad Pontevedra is er een legende uit de Renaissance die zegt dat de persoon die verantwoordelijk was voor de oprichting van de stad Teucro was, een van de helden van de Trojaanse oorlog. De legende zegt dat hij naar deze landen kwam nadat hij was afgewezen door zijn vader Telamon en een nederzetting stichtte met de naam Helenos. Een andere versie van het verhaal zegt dat hij aankwam op de toekomstige plek van Pontevedra, geleid door een zeemeermin, wiens naam Leucoiña was.

Ik kon uitslapen vanmorgen. De kamer was door de rolluiken een donker schouwspel wat aangenaam was. Ik ga op weg naar Pontevedra met de trein, zoals ik al had geregeld gisteren in Vigo. De wandeling naar het station bracht nog wel twijfel of ik toch niet door zou lopen, maar de onzekerheid over mijn eigen lichaam en het krappe schema om mijn doel te bereiken maakte dat ik naar het station liep waar ik een ontbijtje nuttigde. Een ontbijtje dat niet heel goed viel omdat ik na een uur toch wel wat misselijkheid ervoer. De treinreis zelf duurde slechts een kwartier, waarvan de helft van de tijd door donkere tunnels. Het station in Vigo voelt koud en kil, maar ook schoon en proper. Het lijkt wel een klein vliegveld, compleet met

beveiliging. Ook mijn rugtas moest door de scanner. Je wordt ook enkel

toegelaten tot de perrons als de trein er is en je krijgt een vaste plaats aangewezen. Nu is dat laatste niet zo vreemd bij hoge snelheid treinen. Ik merk dat ik eigenlijk wel leuk vind om een korte treinreis in Spanje mee te maken.

Mijn vanmorgen geboekte hotel ligt vlak bij het station. Het ligt ook aan de Camino route en vanaf het terras zie ik veel pelgrims langskomen wat een fijn gevoel oproept. Tot dusver was mijn route redelijk eenzaam. Los van of ik daar zelf voor kies. Ik merk veel emotie vandaag. Zeker nadat ik op YouTube een filmpje keek over “de Camino Frances van boven” (de route van vorig jaar). De tranen komen dan op, samen met een brok in mijn keel. Het is bijzonder dat dat zo diep zit. Vooralsnog beleef ik deze Camino heel anders dan in 2018. Minder intens en meer op routine. Maar ik ben ook pas een week onderweg. En Santiago zal over drie dagen al worden bereikt.

Pontevedra is echt de moeite van een bezoek waard. Het is een mooie ruime stad die goed wordt onderhouden. Er heerst een fijne, serene sfeer met de enorme diversiteit aan terrasjes. Ook de Basílica de Santa María a Maior is echt de moeite. Net als de kleinere Capela da Peregrina waar ik ook een stempel in mijn pelgrimspaspoort heb laten zetten.

Een bijna dagelijkse routine is zorgen voor schone kleren. Schoon is relatief. Wassen doe ik meestal met de hand. Met koud water, een beetje shampoo en heel veel uitspoelen. Omdat ik vandaag vroeg was heb ik de vuile en “schone” was eens in een wasserette gewassen en lekker uitgehangen waardoor deze weer heerlijk fris ruikt. Ondanks de momenten van misselijkheid vermaak ik mij wel op deze rustdag. Ik ben wat op en neer gelopen naar het centrum en heb mij afgevraagd waarom ik niet in het centrum een kamer heb geboekt. Ik drink een biertje op een terras tegenover het voormalig klooster van San Francisco waar ik eigenlijk iets wil eten. Ik moet het doen met Tapas want er is op dit uur niet veel te krijgen. Ik drink een biertje en raak aan de praat met een Duitse jongen die alweer enige tijd in Spanje vertoeft. We proosten en na een half uurtje zet ik mijn zoektocht

naar eten voort. Ik maak vooralsnog geen aanstalten om een supermarkt op te zoeken. Waar ik ook kom, de stad is prachtig met op de meest onverwachte plekken historische pleinen. Ik wandel door smalle steegjes, tussen oude gevels en zet stappen in een tijd die ik slechts een beetje uit de geschiedenisboeken ken.

De meeste restaurants gaan niet voor 20:00 uur open. Ik wil er met het oog op morgen niet op wachten. Ik besluit te gaan voor een pizza. Een vers gemaakte en ik kies er twee uit. Halve pizza's. Op het gezellige groene plein voor het klooster nestel ik op een bankje, net achter een boompje dat de zon uit mijn gezicht houdt. In mijn nylon rugzakje pak ik mijn drinkfles gevuld met water. Zo eet ik mijn pizza, tussendoor kijkend naar de inwoners, toeristen en pelgrims. Allemaal hebben ze een verhaal, net als ik. Ik voel mij ontspannen en de misselijkheid van vanmorgen is in de loop van de dag verdwenen. Dit was een dag om te ontspannen en die ontspanning voel ik nu en wens deze vast te houden. Er knaagt nog wel een vorm van haast. Iets waar ik mee om moet leren gaan. Toch heb ik deze dag weer 18 kilometer gewandeld. Vooral naar, door en van het centrum.

Morgen wandel ik in 25 kilometer van Pontevedra naar Caldas de Reis. Santiago is niet ver meer. Ongeveer 70 kilometer. Ik merk dat ik daar nu graag naartoe wil. Wanneer ik dat uitspreek en doorvoel worden de ogen weer vochtig.

42-1 Praza Ourense

43. Caldas de Reis

28 augustus 2019

Door mijn eigen schuld was het een benauwde en pittige wandeling naar Caldas de Reis. In Pontevedra kocht ik water voor onderweg. Maar te weinig. Tijdens het lopen transpireer ik gemakkelijk. Zeker bij stevig doorstappen en 9 kilo op de rug.

Het was bewolkt en tijdens de wandeling nagenoeg windstil. Het blijft warm en droog. Mijn besluit voor ik vertrok naar Porto om de regenbroek thuis te laten pakt goed uit. Een extra gewicht wat ik niet hoeft te dragen.

Ik verbaas mij voor de zoveelste keer over de bezetting van deze Camino. De centrale- en kustroute zijn inmiddels samengevoegd tot één. Tel daarbij op de mensen die de laatste 100 kilometer lopen vanuit Valença (in verband met het verkrijgen van de Compostella; net als in 2018 vanuit Sarria) plus de vele schoolklassen en je loopt op een dag als vandaag nooit alleen. Ja, er zijn bekende gezichten, maar nog veel meer nieuwe. Het geeft wel sfeer en ik ben niet in die staat dat je liever geen mensen om je heen hebt. De staat die ik in 2018 de laatste dagen ervoer. Iets wat de meeste pelgrims ervaren na vier weken lopen.

Het grondgebied van de huidige Caldas de Reis, is zonder onderbreking bewoond geweest vanaf de prehistorie tot op de dag van vandaag. Deze continuïteit in de bezetting is te danken aan drie hoofdfactoren: de strategische ligging, het gunstige klimaat en de ontsluitingen van warmwaterbronnen.

De stad wordt doorkruist door de rivier Umia, die een overvloedig netwerk van zijrivieren en kleine stroompjes heeft met een grote visrijkdom en irrigatiepotentieel. Aan de oevers van de Umia, in het hart van Caldas, vind je een van de meest aantrekkelijke plekken voor toeristen. De Jardín Centenario. Met ongeveer zestig soorten bomen en struiken uit de vijf continenten. Het wordt beschouwd als een van de meest interessante botanische complexen in de provincie en geniet sinds 1962 de onderscheiding van "Pittoresk gebied".

De stad heeft twee thermale waterbaden die het bekendste beeld van Caldas zijn. De Davila Spa en de Acuña. Caldas telt ongeveer 9800 inwoners.

Zelf kon ik ook wat sfeer maken bij het passeren van een flinke schoolklas. De kinderen zaten allemaal op rotsblokken langs de kant van de weg. Ze keken naar de voorbijkomende pelgrims, riepen wat en aten ondertussen iets van een broodje of een snack of gezond een appel. Redelijk luid riep ik de menigte toe: “Buen Camino!” Een aantal wenste hetzelfde terug. Ik herhaalde mijn roep, echter nu heel hard en met de handen in de lucht om ieders aandacht te krijgen: “Buen Camino!” De hele klas was alert en in koor dezelfde wensen heel hard terug waarna we met zijn allen heel hard begonnen te juichen. Een grappig moment, dat mij weer wat extra energie gaf. Want als ik tijdens deze wandeling stopte voelde ik de vermoeidheid.

De wandeling naar Caldas was niet bijster bijzonder. Behalve dat Galicië de laatste jaren erg bekend is geworden, mede om de lekkere wijnen die er vandaan komen. Wit en rood. Ik liep langs, tussen en onder de wijnranken. De druiven waren nog niet rijp voor oogst en nog wat zuur. Mijn ogen knepen zich samen en de smaakpapillen werden op de proef gesteld toen ik er in mijn mond stopte en kauwde. De druiven zijn overduidelijk bedoeld voor wijn en niet voor directe consumptie.

Er zijn pelgrims die je (om energetische redenen) blijft tegenkomen. In mijn geval zijn dat de twee Engelse zussen. Ik heb geluisterd naar de persoonlijke verhalen die met mijn werden gedeeld. En toen we aankwamen in Caldas ging ik mijn eigen weg naar de dichtstbijzijnde herberg. Een douche was mijn eerste behoefte. Toen eten en drinken. Op een terras werd ik mij plots heel bewust van een stijf en pijnlijk gevoel in mijn bovenbenen. Mijn mond voelde rauw en droog. Mijn smaak was ver weg. Het te weinig drinken vandaag wreekt zich nu. Ik heb – ondanks het gebrek aan maak - wel goed gegeten en alvast iets gedronken. Na wat omzwerven vond ik een supermarkt. Hier kocht ik twee blikjes Aquarius hydraterende sportdrank en twee 1,5 liter flessen water. Terug in de herberg heb ik het eerste uur iedere tien minuten een kopje water gedronken, nadat ik eerst een blikje Aquarius in enkele teugen had leeggedronken. En tussendoor lag ik uitgestrekt op bed om mij vooral niet in te spannen. Anderhalf uur later ben ik naar een park gelopen aan de

rivier. Op een schaduwrijke plek ga ik zitten op een bankje. Met een fles water naast me drink ik met tussenposen terwijl ik mijn dagelijkse blog schrijf op de telefoon. Mijn benen voelen nog altijd stijf, maar een stuk minder dan twee uur geleden.

Ik kreeg een app bericht van Lena. We kennen elkaar van de Camino Frances in 2018 waar ik haar ontmoette in Hornillos del Camino. Ze schreef in haar bericht dat ze binnen een uurtje in Caldas de Reis zou zijn. Hoe leuk is het om eigenlijk een onverwacht weerzien te beleven. We hielden elkaar de afgelopen dagen wel in de gaten, maar nu is het zover.

Als ik om de tijd te doden en de benen wat te bewegen het dorp in loop en daar even plaats neem op een bankje loopt Helena langs. Ze merkte me niet direct op, totdat ik haar naam roep. Ik ontmoette haar in Carreço. Nu herkende ze mij direct en het was fijn elkaar te zien. Helena is een leuke en lieve vrouw. Heel toegankelijk en vriendelijk. Ze kwam net aan in Caldas en was op zoek naar haar Herberg. Ze nodigde mij uit om in de avond samen met haar en nog twee Duitse vrouwen te eten. Wat een leuk idee en ik stelde voor om dat te doen bij een restaurant aan het park. Het is een idyllische plek, waar we zouden afspreken.

Via het locatie delen in Google Maps zag ik dat Lena nu dichtbij was en ik liep naar de brug aan de rand van Caldas om haar tegemoet te komen. In het gezelschap van vier andere pelgrims liep ze naar me toe en bij de laatste paar meters versnelde ze haar pas en omhelsden we elkaar. Het was een fijn weerzien, net als de kennismaking met haar vrienden. Lena is twee keer zo jong als ik en hoewel we niet direct in staat zijn diepe filosofische gesprekken te hebben voelt de aanwezigheid vertrouwd. Wat mij direct opvalt is de attitude ten opzichte van 2018. Stevig!

Met Helene, Caro en Julia ben ik gaan uiteten. Niet op de idyllische plek omdat deze geen plaats had, maar aan de andere kant van de brug. Het was een leuke kennismaking met Caro en Julia. We hebben wederom mooie

gesprekken met elkaar gehad. Veelal in het Engels en soms een beetje Duits. Het eten was goed – en veel – en zo verstreken er wel een paar uurtjes. Lena was er ook, maar zat met haar vrienden elders aan een tafel. Ik kreeg nog bezoek van een libelle. Deze ging op mijn schouder zitten totdat ik deze na een minuutje van mijn schouder verjaagde. Ieder dier heeft een spirituele betekenis

De Libel wordt geassocieerd met Licht, Transformatie en Persoonlijke Groei. Als je Libellen vaak ziet, ben je geroepen om naar binnen te kijken en te zien welke gebieden je eventueel kunt verbeteren, en wat je kunt laten vervallen om meer Licht en Vrijheid in je leven te brengen. De Libel “symboliseert” een Grote Transformatie en Persoonlijke Groei en nodigt je uit om in je Emoties te duiken voor een beter begrip van jezelf en je Persoonlijke Reis.

Libellen veranderen snel van richting en lijken schijnbaar zonder enige moeite te vliegen. We kunnen dus Aanpassingsvermogen, Luchtigheid en Flexibiliteit van dit vriendelijke wezen leren. Het zien van Libellen kan vaak ook wijzen op een Grote Metamorfose die in je leven opkomt. Vooral als je Libellen ziet, probeert het Universum je vaak Krachtige lessen te leren.

Als afsluiting van de avond besloten we op aanraden van Caro naar één van de heetwaterbronnen te gaan. Lena, die inmiddels bij ons was gekomen ging ook mee. Het is een mooi fenomeen en we waren niet alleen. Enkele locals zaten in de bron om de helende werking van het warme water zijn werk te laten doen. Met de benen over de rand en de voeten op de bodem zat ik daar en hadden we de laatste gesprekken. Niet luidruchtig, maar zacht en onderzoekend. Het was een fijne ervaring voor het slapen gaan.

In bed wist ik dat ik energetisch iets had doorbroken. De gejaagdheid was weg. Er ontstond ruimte om te vertragen. En na een week op de Camino voelde ik mij voor het eerst weer “thuis.”

44. Padrón

29 augustus 2019

Vandaag loop ik voorbij Padrón, ergens aan een provinciale weg in een net pension op een verkeerde locatie. Uitgezonderd enkele mooie stukken groen bos, zoals je dat alleen hebt in Galicië, was de wandeling niet zo bijzonder.

Wat moeizaam vond ik vandaag mijn ritme. Allicht komt het door de voorgaande gezellige avond. Het was dan ook fijn om Julia en Caro tegen te komen onderweg. Ze lopen net wat langzamer en dat

vond ik vandaag prima. Onthaasten voelt op dit moment heel goed. Met elkaar hebben we als gewoonlijk over van alles gesproken. Werk, relaties, kijk op het leven, etc. Na verloop van tijd kwamen we ook Helena weer tegen. En samen hebben we tot aan en in Padrón de voorgaande avond voortgezet. Zodra we Padrón binnenliepen werden we verrast door de schoonheid van de lange brede "entree" met aan weerszijden klassieke rijen met banken afgewisseld door dikke bomen met een vol groen bladerdak en gietijzeren straatlantaarns. Dit is de stad van de beroemde Padrón paprika's.

Caro en Julia hebben in Padrón een plek gezocht om te overnachten. Maar eerst hebben we met elkaar geluncht. In de zon was het heerlijk warm, daar waar de schaduw wat kil aanvoelde. En zo wisselde we gedurende de lunch van plek om danwel op te warmen of af te koelen. Zelf twijfelde ik of ik in Padrón zou blijven om toch dat ik verder zou wandelen. Het is niet ver naar Santiago, 21 kilometer slechts. En ik wil niet meer haasten. Tegelijkertijd voel ik mij vandaag nog niet super en vind ik het idee om nog maar een kleine

Padrón paprika's. Bijna de hele wereld kent ze.

Sinds de overblijfselen van de apostel Santiago naar Santiago de Compostela werden gebracht, is Padrón het beginpunt geworden van de route naar het graf voor pelgrims die over zee aankomen. De impuls van de Jacobijnse pelgrimstochten, zorgde voor de groei van Padrón. Met het verstrijken van de tijd, is een stedelijke structuur ontstaan die vandaag de dag nog steeds een middeleeuwse lay-out heeft: smalle straatjes, afgewisseld met kleine vierkante pleintjes, georganiseerd rond een centrale as, de Calle Longa.

In Padrón wonen ongeveer 8500 mensen.

afstand te lopen naar Santiago een aantrekkelijk idee zodat ik er vroeg kan zijn. Het was Helena die mij over de streep trok in mijn besluit omdat zij al had besloten om verder te wandelen. Ik vond het fijn. En na de lunch begon ik mij steeds beter en sterker te voelen. Samen met Helena deelden we onze inzichten. Zij benoemde het feit dat ze zoveel lieve en mooie mensen was tegengekomen wat haar verraste. Ik vroeg haar wat dat volgens haar betekende?

Ik geloof dat wat je als mens in anderen ziet en waardeert, dit vooral een spiegel is naar jezelf. Zie je veel aardige mensen, dan is dat omdat je dat zelf bent. Zijn mensen behulpzaam, dan is dat omdat je zelf behulpzaam bent. Sta je open voor anderen, dan staan anderen open voor jou. Je ziet en krijgt wat je uitzendt. Niet vanuit het hoofd, maar vanuit het hart. Energetisch. Dat deed mij ook beseffen waarom ik juist gisteren weer een diepere connectie kon maken tijdens en na het eten. Omdat ik zelf de eerste week nog niet echt was geland in dit avontuur. Ik zat nog veel in mijn hoofd. De verschijnselen van uitdrogen, pijntjes en de behoefte om snel door te lopen zijn naar de achtergrond verdwenen. Er is meer rust, doch in ieder geval meer bewust van mijn keuzes. Er is meer zachtheid. Het hoeft niet snel want in Santiago kom ik toch wel.

Het is niet verwonderlijk dat ik vandaag voor het eerst de snelle Engelse zussen niet meer tegengekomen. Ook lieve dames, maar met een andere energie. In het weghotel waar ik met Helena logeer kunnen we eten. In een hoekje nemen we in de avond plaats en laten we ons verrassen door de kok. We besluiten morgen om niet samen naar Santiago te lopen. We vertrekken op verschillende tijden. We zullen elkaar morgen zeker zien. We maken een selfie van ons en sluiten de avond af. Nog 16 kilometer.

45. Santiago – Vilaserío

31 augustus 2019

“Je komt slechts één keer aan in Santiago de Compostella.”

Een andere beleving dan in 2018. Veel minder intens qua emotie, zelfs een beetje eenzaam. Ik had verwacht de kathedraal van Santiago in volle glorie te mogen bewonderen, zonder stellages, bouw materiaal en kranen. Helaas. De kathedraal wordt weer – nog steeds - onder handen genomen. Voornamelijk binnen en aan de achterzijde.

Rond het middaguur liep ik de Praza do Obradoiro op. Van een andere kant dan vorig jaar. Vast niet helemaal de formele weg, maar op een gegeven moment herkende ik zo veel van wat ik zag dat de weg vinden geen probleem was. Bijna verzwikte ik mijn voet toen ik op een losse steen stond nabij Alameda Park. Een meneer die het zag gebeuren schrok met mij mee.

Santiago is ook weer een samenkomen met een aantal nieuwe vrienden die ik tijdens de wandeling heb leren kennen. Helena, Caro, Julia, Janine (uit Zwitserland) en natuurlijk Lena en later ook de Engelse zussen, Kim en Kate. We hebben gelachen, gelopen, gegeten (bij Los Caracoles), verwonderd en gedanst in de avond op live Spaanse folkore. En na een intensieve dag met enkele noodzakelijke taakjes zoals wassen, redelijk op tijd naar bed in mijn hotel vlak naast het Praza. Maar niet zonder afscheid nemen en dat valt dan toch best zwaar. Janine, Caro en Julia zal ik niet meer zien. Lena en Helena waarschijnlijk wel.

Ik heb mij echt wel een beetje moeten dwingen. Ik had tot en met vanmorgen twijfel of ik niet toch nog een dag zou blijven in Santiago. Uiteindelijk heb ik ervoor gekozen om te gaan wandelen. Hoe verder hoe beter! En zo ben ik vandaag in Vilaserío beland. Dat klinkt chique, maar het stelt echt niets voor. De Albergue waar ik vanavond slaap is netjes, maar echt wel weer wat primitiever. Vlak voordat ik aankwam zat mijn hart in mijn keel van schrik.

Vanuit Santiago is het afdalen naar het centrum van Vilaserío. Dit kleine gehucht, aangesloten bij de parochie van San Pedro van Bugallido, is omgebouwd tot een strategisch punt op de Camino van Santiago naar Finisterre en Muxía.

Deze locatie ligt ongeveer 35 kilometer van Santiago. Door hier een stop te maken, wordt de tweede etappe, die erg lang is, iets draaglijker.

Uit het niets sprongen twee grote honden hard blaffend en grommend op een halve meter naast mij tegen het hek op dat mij van hen scheidde. Ik schrok zo dat ik zelf ook een schreeuw liet ontsnappen. Met de adrenaline in mijn lijf ben ik aan een tafeltje gaan zitten

om wat te drinken en te eten. En daar raakte ik in gesprek met een Belgische man van rond de zeventig. Een aardige man en ook een beetje opdringerig. Hij slaapt in dezelfde ruimte in het naastgelegen stapelbed op dezelfde hoogte als ik.

Toen ik vanmorgen een uurtje onderweg was kon ik vanaf de heuvels Santiago achter mij zien liggen. De kathedraal torende boven alles uit als een donker silouet in de verblindende zon. Op dat moment kwam het besef en de emotie dat Muxía de plek is waar ik moet zijn. Vertrekken uit Santiago was een goed besluit. Naar Muxía is het via Finisterre bijna 120 kilometer. Over vier dagen wil ik daar aankomen. Vandaag ben ik 34 kilometer verwijderd van Santiago en van mijn nieuwe vrienden.

De route was pittig. De zon fel en veel klimmen en dalen. Meer dan alle voorgaande etappes sinds Porto bij elkaar durf ik te beweren. Maar het was een heerlijke etappe, met heel veel “schone” natuur. Ik dacht eraan om te lopen naar het plaatsje Negreira. Maar het was nog vroeg toen ik daar aankwam. Ik heb er gegeten en besloten verder te wandelen.

Tot aan Negreira kwam ik nog andere pelgrims tegen, dan was dat na Negreira even anders. Ik heb de resterende 14 kilometer naar Vilaserío geen andere pelgrim meer gezien. Ik waande mij in een verborgen geheime wereld vol schone natuur. Een enkele “relikwie” langs de weg verried dat

vele pelgrims mij toch zijn voorgegaan. Een kartonnen bord met de boodschap:

“If you love someone – tell them before it is too late!”

16 bedden (8 stapelbedden) in een ruimte. Ik hoop op een goede nachtrust. Dat is ook goed voor het herstel van mijn lichaam. De benen voelen zwaarder, de voeten voelen licht geïrriteerd en een klein blaartje tussen de tenen heeft zich laten gelden. Ongemakken dus. En drie pittige dagen voor de boeg. In gedachten herbeleef ik de gezellige voorgaande avond in Santiago. Mijn hart roept Muxía. Nog 86 kilometer. 30 kilometer voorbij het “einde van de wereld” ofwel Finisterre. Maar eerst een nachtje Vilaserío.

46.Cee

1 september 2019

Cee heeft een gematigd en vochtig klimaat. Het ligt aan een baai en het klimaat is typisch voor noordwest Galicië.

Cee is een mix van oude gebouwen en nieuwe architectuur. De pittoreske straatjes met veel hoogteverschil ademen een totaal andere sfeer dan het moderne stadhuis en het plein dat grenst aan de baai.

Cee heeft ruim 7500 inwoners.

Het is moeilijk om de oorsprong van de plaatsnaam te vinden vanwege de schaarste aan middeleeuwse documenten als gevolg van: de verspreiding van de teksten van de kloosters in het gebied, het verlies van de eerste boeken van kerkelijke oorsprong en de vernietiging van het gemeentelijk archief. Door de moderne geschiedenis heen had Cee drie plaatsnamen: Ceé, Cée en Cee.

Er is een overvloed aan documentatie over Cee in de 16e eeuw. De visserij was van aanzienlijk belang, vooral die van walvisachtigen. Het was toen dat de kerk of het heiligdom werd gebouwd in laatgotische stijl. De kerk werd herbouwd na de verwoesting veroorzaakt door de Fransen, maar het heeft enkele delen van dat oude gebouw behouden.

Vandaag is zo'n dag waarvan de schoonheid zo overweldigend is dat het zich niet in poëtische woorden laat uitdrukken. Gevoelens van verwondering en dankbaarheid. Vrede maar vooral innerlijke stilte wanneer de adem stokte bij het aanschouwen van zoveel natuurlijke proza. En de immer aanwezige harde wind die mij ervan weerhield weg te dromen in het Walhalla van Galicië.

Het was nog donker in Vilaserío toen ik ging ontbijten. De schemer brak door toen ik klaar was voor de wandeling. Rebecca (ontmoet tijdens het ontbijt) en Florin waren al onderweg. Florin loop ik af en toe tegen het lijf. Vanaf de eerste dag in Porto. Echt met elkaar gesproken hadden we nog

niet tot vanmorgen bij het ontbijt. Buiten was het koud en vochtig. Licht regenachtig. Na een kwartier onderweg te zijn heb ik mijn regenjas

aangetrokken Een laaghangende, donkergrijze bewolking en een stevige wind bepaalde het eerste uren de sfeer. Daarna won de wind het van de wolken waardoor de onderste bewolking snel verdween. De hoger gelegen damplaaag kreeg zo de mogelijkheid gaten te maken voor de eerste stralen van de zon om de dag te verwarmen.

In een caf  etje kwam ik Florin weer tegen. Florin komt uit Roemenië. We hebben vanaf daar samen gelopen en veel gepraat. Over relaties, vrouwen en de betekenis van "man" zijn. Wanneer ben je nu een man en wat maakt een man een man? Een buitengewoon interessant onderwerp dat meer mannen zouden moeten onderzoeken wat mij betreft.

Ondertussen genoten wij van al het moois dat deze wandeling ons liet zien. We hebben geluncht (Ensalada Mixta) en er zijn veel foto's gemaakt van de omgeving, maar die halen het niet bij de werkelijkheid. Na 25 kilometer was er een punt waarop onze wegen elkaar scheidten. Linksaf richting Finisterre en rechtsaf richting Muxia. Ik ben links gegaan, Florin rechts. We hebben elkaar bedankt, het beste gewenst, omhelst en zijn ons eigen weg gegaan waarbij we Messenger als contactmedium gebruikte. Voor ik verder liep ben ik midden op een groene rotonde op een laag kunstwerk gaan zitten om mijn voeten na te kijken en te verzorgen. Meteen schone sokken aangedaan en mij vol goede moed gestort in de resterende 15 kilometer van vandaag.

Het was een overweldigende wandeling. En eenzaam. Ik ben op twee mensen na toot aan Cee niemand tegengekomen. Ik liep snel, de voeten deden zeer. De benen protesteerden. Maar voelde het enkel als de aandacht voor de omgeving verslaptte. Wat vooral was bij het binnenlopen van Cee. Ik slaap weer in een Albergue. Ruime opzet en de energie in het gebouw voelt fijn. Ik ben met nog zes andere pelgrims. Het is er rustig en vredig. Tien uur en 40 kilometer geleden vertrok ik uit het pittoreske Vilaserío. Cee leeft!

Het einde van de wereld ligt op slechts 16 kilometer.

47. Het einde van de wereld

2 september 2019

Kaap Finisterre is een granietheuvel met een hoogte van 600 meter in de gemeente Finisterre.

De naam Finisterre is afgeleid van het Latijnse Finis Terrae, het einde van de wereld, oftewel daar waar de wereld ophoudt. Volgens de overlevering kreeg de kaap deze naam toebedeeld door de Romeinen die dachten dat de westelijke wereld tot aan het einde van dit schiereiland reikte en niet verder.

De Kaap vormt de noordelijke begrenzing van de Costa de la Muerte, Kust des Doods. Zo genoemd omdat het een van de gevaarlijkste, verraderlijkste kusten ter wereld is. Veel schepen vergingen hier. Zo zonk hier in 1987 het Panamese schip Casón, waarbij 24 van de 31 opvarenden verdronken. De ramp met de olietanker Prestige in 2002 begon bij Kaap Finisterre toen het schip hier schipbreuk leed. Ook HMS Captain kapseisde en verging hier in 1870.

Kaap Finisterre is tegenwoordig ook het eindpunt van de pelgrimsroute naar Santiago de Compostella. Een mogelijke verklaring is dat Jezus de apostel Jakob naar het einde van de wereld (Finisterre) stuurde om het geloof te verkondigen. Menige pelgrim verbrandt op deze rotspunt - als einde van zijn of haar lange tocht - al zijn kleren.

De gemeente leeft voornamelijk van het toerisme en telt ongeveer 4500 inwoners.

Ik heb het gehaald! Het einde van de wereld. Ik ben ontzettend blij maar heb ook gemengde gevoelens. Dat zit zo. Wanneer ik een flink stuk heb gewandeld en ik bereik dan het einde, dan vind ik het jammer dat ik vlak voor het nul kilometerpunt word ingehaald door de realiteit van alle dag. Een flinke parkeerplaats met vele auto's en tourbussen. En druk bezochte souvenir winkeltjes. Niet het eerste beeld dat in mij opkomt bij een wandeling naar het einde van de wereld.

Het uitzicht was wederom fantastisch. En leeg. De oceaan blijft een wonderlijk fenomeen. Zo'n enorme hoeveelheid water zo ver als het oog reikt en dan nog veel verder. Als we toch van de zee drinkwater konden maken (dat kan maar is heel erg duur) dan was er enkel

overvloed. De waarheid is dat slechts 2% van het water op aarde drinkbaar is. En dat wordt steeds minder.

Ik had een korte wandeling voor de boeg vanuit Cee. Na een redelijke nacht en een lekker ontbijtje ben ik rustig vertrokken om na 12 kilometer in Finisterre aan te komen. Dat was al om half twaalf vanmorgen. Tijdens de wandeling zag ik (Kaap)Finisterre al van een flinke afstand liggen. Ik heb een kamer geregeld in een hostel, heb mijn rugtas laten staan en ben met portemonnee, telefoon, paspoort, zwembroek en handdoek op pad gegaan naar de Kaap.

Daar aangekomen heb ik natuurlijk veel foto's gemaakt. Maar ook voor veel anderen die mij vroegen een foto van hen te maken. Voor mede pelgrims, toeristen en verliefde stelletjes. Op de Kaap heb ik wat broodjes gegeten en daar was ineens Helena. Mijn Camino vriendin uit Duitsland. Zij ging terug naar het dorp, ik bleef nog op de Kaap. Het was fijn om elkaar na een paar dagen weer te zien. Helena is met de bus naar Finisterre gekomen.

De dag sukkelt voort. Ik ben met mij hoofd al deels bij de wandeling naar Muxía. De laatste van deze Camino. Ook mijn werk laat zich even in mijn gedachten gelden. Rechts van mij zie ik mensen een flinke heuvel beklimmen terwijl ik uitkijk over de zee.

Als ik terug ben ik het dorp eet ik wat en doe enkele boodschappen. Op aanraden van Justine (zei liep deze Camino in mei en juni. We kennen elkaar uit 2018) ga ik opzoek naar het strand aan de noordkant van Finisterre. Het Praia do Mar de Fóra.

Zittend in mijn zwembroek in kleermakerszit voel ik het zand langs mijn huid schuren als de wind zich weer laat gelden. Ik neem het waar. Wat is het hier mooi en stil. Een waarschuwing dat het strand gevaarlijk is en zwemmen verboden weerhoudt mij niet van de drang het water in te gaan. Ik neem een bescheiden duik doorheen de flinke en koude golven.

In de avond eet ik samen met Helena een pizza bij een restaurant aan de Paseo Ribeira aan de haven van Finisterre.

Samen lopen we terug naar het strand waar ik vanmiddag was om de zonsondergang mee te maken. Een mooi schouwspel met een heldere hemel aan de horizon. Een zonsondergang die je niet snel meemaakt. Wanneer de invallende koelte onaangenaam wordt lopen we terug naar het dorp. Af en toe kijken we achterom en zien de donkerblauwe hemel de gele gloed aan de horizon steeds verder verdrijven terwijl steeds meer sterren zich laten zien.

Morgenochtend als ik onderweg ben naar Muxía zal Helena de bus pakken naar Santiago en daarna naar Porto. We nemen afscheid.

48. Muxía

3 september 2019

Van het einde van de wereld naar Muxía. Wederom een mooie wandeling, zeker toen ik besloot een alternatieve route te wandelen langs de kust. De zee is zó blauw en helder. Ik realiseerde mij hoe blij het me maakt dat ik mijn focus heb gehouden op deze wandeling.

Tussen Finisterre en Muxía liggen niet veel dorpjes. Eentje daarvan was iets groter en wonderschoon en met een riviermonding in zee. Ria de Lires. Nog nooit heb ik

zoveel vissen gezien in het water gezien. En meeuwen, reigers, eenden. Een heel eigen ecosysteem. Ik vond het magisch. Ik ben meerdere pelgrims tegengekomen maar die liepen naar waar ik vandaan kwam en andersom.

Muxía zou een van de mooiste plaatsen in Galicië zijn heb ik mij laten vertellen. Het is er schoon en een stuk groter dan ik mij had voorgesteld. Voor de laatste keer heb ik ingecheckt bij een albergue. En direct de beste die ik op deze reis heb gehad. Goede bedden, fijne douches en schone en voldoende toiletten. Een eigen nachtlampje en stopcontact en een prettige keuken. De naam van de albergue is Bellamuxía.

Lena is ook in Muxía. Nadat ik mijzelf had opgefrist hebben we wat gedronken op een terras waar ik ook wat heb gegeten. Ik had veel dorst en had dan ook het nodige op tafel staan wat een grijns bij Lena op haar gezicht bracht. We praatte elkaar bij over de afgelopen dagen. Lena had haar reisgezelschap achter zich gelaten omdat er spanningen waren in de groep.

Muxía is een beroemde bedevaartsplaats. Vanaf Santiago de Compostella komen er veel pelgrims naar het dorp gelopen.

Het dorp Muxía maakt net als Finisterre deel uit van de Costa da Morte.

De belangrijkste bezienswaardigheid van Muxía is de Santuario da Virxe da Barca. Deze prachtige kerk op een steenworp afstand vanaf Muxía is in 2013 in zijn geheel afgebrand. Bij deze brand is het interieur van de kerk verwoest. Binnen- en buitenzijde zijn geheel gerestaureerd. Naast de kerk staat het uit de achttiende eeuw stammende belfort. Dit belfort heeft anders dan de kerk een barokke uitstraling.

Ze uitte wat frustraties daarover. Ik verleidde Lena om met mij naar het getijdenstrand van Muxía te gaan om een duik te nemen. Het was heerlijk om na een straffe wandeling (30 kilometer in zes uur) wederom een duik in zee te kunnen nemen. Lena had haar uit haar appartement haar ukelele meegenomen die ze deze Camino had gekocht op advies van Jorge die ik op dat moment nog niet kende. Ze tokkelde wat liedjes terwijl we opdroogde op onze handdoek tussen de rotsen die een afscheiding vormden van het vochtige zand. We hadden enkele persoonlijke gesprekken waarbij ik luisterde en op verzoek mijn beeld gaf als een soort ouderlijke raad. Ik ben nu eenmaal twee keer de leeftijd van Lena en had evengoed haar vader kunnen zijn. De gedachte nu klaar te zijn en even niets moeten gaf een heerlijk gevoel van rust.

In de albergue wachtte een heerlijke verrassing. De eigenaren hadden een enorme pan pasta gemaakt voor de pelgrims. En die was werkelijk heerlijk. Gratis en voor niets. In de avond bewonder ik Muxía en de ondergaande zon nog eenmaal. Zittend op de rotsen slaat Lena haar armen om mee heen om mij te bedanken voor ons gesprek in de middag. Ik maak kort kennis met de vrijgevigheid van Jorge, Rachel en Sonia die er ook zijn. Veertig meter achter mij staat het monument van de Spaanse beeldhouwer Alberto Bañuelos Fournier, ter nagedachtenis aan de olieramp in 2002 met de tanker Prestige die in Finisterre begon. Voor mij een plateau van donkerbruine rotsen met daarop de silhouetten van mensen die donker afsteken tegen de gele lucht en de ondergaande zon. Rechts van mij kijk ik naar de Nosa Señora de Barca.

Voor een laatste keer bewonder ik de zonsondergang aan de kust van Galicië. Morgenochtend vroeg vertrek ik met de bus naar Santiago. Het lopen zit erop.

Net als in 2018 zal deze Camino nog even doorwerken in mijn hoofd. Het was een mooie ervaring die ik niet had willen missen. De persoonlijke gesprekken, de stiltes, de uitzichten, de gedachten, de inzichten, de warmte, het afzien, de vreugde, de leemten, lachen, stralen, voelen, zijn en leven!

48-1 Santuario da Virxe da Barca

49. Van Santiago tot Porto

Santiago

Het is donker en erg vroeg als ik naar de bushalte loop in Muxía. Twee keer per dag rijdt er een bus naar Santiago. Het beleid: vol is vol. Helemaal zeker ben ik niet over de locatie van de bushalte, maar wanneer een groepje mensen zie staan valt me nu ook de bushalte zelf op. Op een enthousiaste manier wens ik iedereen een goede morgen. De reactie is lauw en koud. Het is inderdaad nog vroeg! Mijn reden om vroeg te gaan is omdat ik dan ook weer vroeg in Santiago ben en nog wat aan de dag heb. Ik wil de stad in, een was draaien en ook moet ik nog een slaapplek zien te regelen. Wat waarschijnlijk geen probleem zal zijn.

Ik zit op de achterste rij in de bus aan de linkerkant. Aan de rechterkant zit een Spaanse man verzonken in zijn telefoon. Het geluid staat aan en het irriteert mij een beetje. Het is buiten zo donker dat de ramen niets anders zijn dan een spiegel van de verlichting in de bus. De weg slingert en de bus wiebelt mee. Ik probeer naar buiten te kijken zodat ik mij kan oriënteren. Het lukt slechts op die plekken waar straatverlichting brand en ik voel mij licht misselijk worden. De Spaanse buurman blijft het geluid van zijn telefoon delen met de rest van de passagiers die in het achterste deel van de bus zitten. Als ik het beu spreek ik op indringende toon de man toe in drie woorden: Señor! Por favor! Een verontschuldiging volgt en een heerlijke stilte.

Ongeveer anderhalf uur later arriveert de bus in Santiago de Compostella. Ik weer waar ik ben. Ik weet ook dat ik hier morgen weer zal zijn voor de bus naar Porto.

Doelgericht loop ik richting het centrum en de Kathedraal en niet veel later wandel ik langs de fontein op de Praza de Cervantes. Deze plek heeft alles binnen handbereik in de aangrenzende straatjes. Een restaurant, bar, wasserette, de dagelijkse markt en ook zie ik een hotel waar ik op goed

geluk naar binnen stap. Het is 10:00 in de ochtend. Er is een kamer vrij en ik kan deze meteen betrekken. Een mooie nette kamer en ideaal gelegen.

Zodra ik mij heb geïnstalleerd neem ik zoveel als mogelijk mijn was mee om deze in de wasserette te wassen. De kleinste machine gebruik ik en deze is nog steeds driekwart leeg. Ik zet de timer en maak gebruik van de tijd een rondje te lopen door de inmiddels bekende straten. Wanneer ik in de richting van de Kathedraal loop zie ik Jorge. We praten wat omdat we elkaar herkennen van de vorige avond in Muxía. Gastvrij als hij is nodigt hij mij indirect uit om rond 13:00 te eten bij Casa Manolo. Ook dit restaurant zit bij de fontein en dus vlak bij mijn hotel. Ik ken het niet, maar Jorge drukt mij op het hart dat dit één van de beter plekken is. Je moet op tijd zijn om een plek te kunnen bemachtigen.

Wanneer het zover is besluit ik er naartoe te gaan. Om half één. Buiten zit Jorge, samen met Raquel en Sonia die ik nu voor het eerst leer kennen. Raquel spreekt het beste Engels en we klikken goed. Als eerste kunnen we aan tafel. En ik drink een half glaasje witte wijn met het gezelschap mee. We delen verhalen over de Camino, informeren elkaar over leuke plekjes in Santiago en we delen foto's. Met Raquel praat ik over het basisinkomen waar ik eerder in 2019 een artikel over schreef. Ze hangt aan mijn lippen. We wisselen telefoonnummers uit zodat we via Whatsapp contact kunnen houden. Morgen zijn zij en ik in Porto en mogelijk kunnen we met elkaar afspreken.

Later spreek ik nog af met Lena. Zij heeft met twee andere vrouwen die ze heeft ontmoet afgesproken en vraagt of ik met ze mee ga. Al snel neem ik ze op sleeptouw naar die plekken buiten de directe toeristen zone. Waar we iets drinken en rijkelijk gevoed worden met Tapas. We lachen, en kopen ijs in een salon. De schemer valt in en ik wil het niet laat maken omdat ik morgen nog optimaal wil genieten van mijn dag in Porto waar ik rond een uur of één in de middag zal aankomen. Het afscheid nemen van Lena voelt

wat zwaar. Het blijft bijzonder dat wij elkaar in 2018 hebben ontmoet en dit in 2019 hebben kunnen voortzetten.

Porto

Bij de bushalte staan de mensen te wachten tot ze de bus in mogen. Gisteren kocht ik een kaartje in de bus. Nu heb ik deze gisteren via Alsa gereserveerd.

Als eerste gaat mijn backpack in het ruim en als eerste stap ik in de bus en ga op de toegewezen plek aan het raam zitten. Niet veel later vraagt een jonge vrouw of ze op mijn plek mag zitten omdat ze snel last heeft van wagenziekte. Ik vind het geen probleem. Het is licht buiten en ik kan in tegenstelling tot gistermorgen goed naar buiten kijken. Ze is knap. Als de bus wegrijdt raken we aan de praat. Ze heet Iulia (spreek uit Yulia) en komt uit Moldavië. Haar Engels is goed. De rit naar Porto duurt bijna vier uur. We hebben non-stop met elkaar gesproken en als zij een halte eerder moet uitstappen maken we een selfie als afscheid. Het is jammer dat ik haar niet eerder heb ontmoet. We hadden nog heel veel kunnen bespreken.

Wanneer ik zelf uitstap wil ik als eerste een onderkomen regelen. Ik heb contact met Raquel en ze nodigt mij uit om naar hun onderkomen te komen. Deze is wat verder van het centrum en ik wil juist in het centrum. Via een omweg kom ik terecht in een ruim appartement dat ik volledig voor mijzelf heb. Ik spreek af met Raquel om haar, Jorge en Sonia te ontmoeten later vandaag. We spreken af op een hippe plek: Majestic Café.

Het is alsof ik ze al jaren ken. Het contact voelt vertrouwd en het is duidelijk dat Raquel en ik goede vrienden aan het worden zijn. Als we er genoeg van hebben struinen we door de straten. Sonia wil een boek ruilen dat ze gekocht heeft bij Livraria Lello. Ik ga mee. Dit is mijn kans om de boekwinkel alsnog te bewonderen. Ik hoef niet in de rij omdat ik een boek moet ruilen. Van Sonia weliswaar. Als ik binnen ben valt direct op de centrale kunstige trap en de glas in lood kunst in het plafond van de eerste etage waar het

licht van buiten prachtig doorheen valt. Het houtsnijwerk met ingewikkelde geografische vormen dat terugkomt in de wanden, boekenrekken en het plafond. Af en toe afgewisseld met uit hout bewerkte portretten. De trap gaat via een centrale aanloop in twee delen uiteen. Linksom en rechtsom loop je in een ronding naar boven over de dieprode treden waar flinke slijtageplekken in zijn verschenen. Het ingelegde hout op de vloer is ook een kunstwerk op zich.

Ik blijf niet te lang want ik voel mij bezwaard. Het boek van Sonia heb ik omgeruild voor een Spaanse versie en buiten wordt op mijn gewacht. Onder de indruk loop ik naar buiten naar mijn nieuwe vrienden. Samen struinen we verder door de straten van Porto. Kopen iets eetbaars, bewonderen twee straatmuzikanten die een fantastisch drum spektakel verzorgen op plastic trommels, lege jerrycans en platgeslagen metalen voorwerpen.

Porto heeft ook een mooie zonsondergang wanneer je deze bekijkt vanuit de Jardim do Morro. Een park op het hoger gelegen deel van Porto vlak over de brug Ponte Luís I. We drinken samen en gaan zitten op één van de stenen banken. Een flinke masse mensen heeft zich hier verzameld. Er is muziek, gezelligheid en een fijne sfeer. Ik heb contact met Helena. Hemelsbreed is ze vlakbij. Echter zij is bij de rivier, het lagere gedeelte van Porto. Ik vind het te gezellig en verkies om met Raquel, Sonia en Jorge de zonsondergang te bekijken en te zien wat de avond verder nog brengt.

Porto bruist. Als we teruglopen over de brug richting het oude centrum is er van alles te zien, te horen en te beleven. Toch merk ik dat de vermoeidheid toeslaat en ik voel de behoefte om nog iets te eten. Nabij de Kathedraal van Porto neem ik afscheid van Jorge, Raquel en Sonia. Zij verkennen de avond nog verder en zullen morgen met de bus naar hun thuisbasis Madrid reizen.

Vlak bij mijn appartement zit de lokale hotdogspecialist, Gazela. Hier komen de plaatselijke bewoners voor de befaamde Cachorrinhos. Het is er druk,

maar ik weet een plekje te bemachtigen achter de toog die om de keuken is geplaatst. Er is veel sfeer, aangevoerd door de drie mannen in de keuken. Qua aankleding stelt de kleine zaak niets voor. Ik drink een biertje en proef twee Cachorrinhos. Het is lekker en ik vind het leuk om hier te zijn. Al voel ik mijzelf een klein beetje als indringer.

De volgende morgen loop ik vroeg naar het metrostation. Ik maak een selfie en stuur die naar huis om daarmee beeldend te zeggen dat ik onderweg ben. Er zijn werkzaamheden op een metrostation waardoor mijn directe aansluiting naar het vliegveld niet mogelijk is. Ik heb voldoende tijd, maar het kost toch wel wat moeite om uit te zoeken welke metro ik op welk moment het beste kan pakken. Twee keer maak ik een overstap om uiteindelijk in dezelfde metro te zitten als Helena. Het resterende half uur brengen we samen door totdat wij beiden naar onze check-in moeten.

We nemen voor de zoveelste keer afscheid.

49-1 Zonsondergang vanuit de Jardim do Morro in Porto

Dankwoord

Er gaat geen dag voorbij dat ik niet aan een Camino denk. Het heeft mijn blik op de wereld verruimd en ook in mijn werk maak ik soms gebruik van mijn herinneringen als metaforen. De vele mensen die ik heb mogen ontmoeten zijn vaak in gedachten dichtbij. Het is dan ook niet meer dan logisch dat ik hen wil bedanken voor het avontuur. Ik besef mij dat ik veel mensen heb ontmoet waarbij ik de naam niet meer weet. Vluchtige ontmoetingen die wel een indruk hebben achtergelaten. In mijn opsomming zal ik ongetwijfeld iemand vergeten. Wat niet wil zeggen dat ik jou ook vergeten ben. Dankjewel:

<i>Adriana</i>	<i>Janine</i>	<i>Miguel</i>
<i>Amy</i>	<i>János</i>	<i>Nigel</i>
<i>Anna</i>	<i>Jorge</i>	<i>Pat</i>
<i>Brian</i>	<i>Julia</i>	<i>Patricia</i>
<i>Briley</i>	<i>Justin</i>	<i>Patrick</i>
<i>Camila</i>	<i>Justine</i>	<i>Pete</i>
<i>Caro</i>	<i>Kate</i>	<i>Peter</i>
<i>Charlotte</i>	<i>Kiliana</i>	<i>Pola</i>
<i>Christina</i>	<i>Kim</i>	<i>Rachel</i>
<i>Christine</i>	<i>Kyto</i>	<i>Raquel</i>
<i>Clayton</i>	<i>Larissa</i>	<i>Reanne</i>
<i>Eefke</i>	<i>Lena</i>	<i>Richi</i>
<i>Erika</i>	<i>Linda</i>	<i>Sandra</i>
<i>Florin</i>	<i>Madeleine</i>	<i>Sonia</i>
<i>Gabriel</i>	<i>Margarida</i>	<i>Sophie</i>
<i>Gavin</i>	<i>Mark</i>	<i>Sunshine</i>
<i>Helena</i>	<i>Maureen</i>	<i>Tony</i>
<i>Hernan</i>	<i>Melanie</i>	<i>Veronica</i>
<i>Iulia</i>	<i>Michael</i>	<i>Voltjech</i>
<i>James</i>	<i>Michael F</i>	

Natuurlijk ook dank aan iedereen thuis die het mede mogelijk hebben gemaakt dat ik deze wandeling kon doen. En ook de steun die ik daarbij gevoeld heb. Aan Jasmijn en Jens, dat ze hun papa lieten gaan en dat heel moeilijk vonden. Maar dat het goed was omdat ik mijn hart volgde.

En dank aan iedereen die mijn dagelijkse blogs wilden lezen en zo dichtbij bleven.

Maar ook jij, beste lezer. Dank dat je dit boek hebt willen lezen. Ik hoop dat het mag bijgedragen aan een andere zienswijze. Of dat ik je mogelijk heb geïnspireerd om zelf een Camino te wandelen wanneer jij daaraan toe bent. Dan zou ik het een eer vinden als je die ervaring met mij wilt delen.

Paklijst

Mocht je overwegen zelf een Camino te lopen dan helpt onderstaande paklijst allicht wat je nodig hebt.

Backpack ...	11, 12, 17, 50, 64, 107	miniverpakking douchegel.....	32
badspullen	34	naald met draad.....	57
bestek	60	oordoppen	20
Camino Pilgrim App	20, 41, 43, 48	overschoenen	14, 59
Compeed blaarpleisters.....	49	paspoort.....	16, 160
Compeed stick	57	pelgrimspaspoort.....	13, 49, 146
desinfecteermiddel.....	57	portemonnee.....	160
energiereep	17	regenbroek	14, 59
fleecetrui.....	44, 69	regenjas	14, 16, 157
Gehwohl creme ...	20, 29, 78, 126	regenkleding	34, 58
gekleurde nylon rugzakjes	34, 128	schoenen.....	19, 21
Google Maps.....	48	shampoo	73
hoofdlamp	50	shirts	15, 16, 32
Jacobsschelp	11	slaapzak	20, 107, 128
knijpers	129	slippers.....	75, 128
lakenzak	20, 107, 128	telefoon	20, 160
leervet.....	14, 20	wandelsokken.....	20, 21, 32
Leukoplast.....	100, 135	wandelstokken.....	19, 79, 98, 134
microvezel handdoeken	15, 32, 76	waterfles.....	15, 16, 107
microvezel strandlaken.....	128	zolen	135
miniflacon shampoo	129	zwembroek	160